

ET VE SÜT
KURUMU

2023 YILI
SEKTÖR
RAPORU

• • •

MAYIS
2024

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2023 YILI

SEKTÖR RAPORU

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	I
TABLolar	II
GRAFİKLER	IV
ÖN SÖZ	1
ET VE ET ÜRÜNLERİ	2
1 DÜNYADA ET SEKTÖRÜ	2
1.1 Hayvan Varlığı	2
1.2 Et Üretimi	3
1.2.1 Büyükbaş Eti	5
1.2.2 Domuz Eti	6
1.2.3 Küçükbaş Eti	7
1.2.4 Kanatlı Eti	8
1.2.5 Balık Üretimi	9
1.3 Et Verimi	10
1.4 Et Ticareti	10
1.4.1 Büyükbaş Eti Ticareti	11
1.4.2 Küçükbaş Eti Ticareti	12
1.4.3 Kanatlı Eti Ticareti	13
1.4.4 Domuz Eti Ticareti	13
1.4.5 Balık ve Balık Ürünleri Ticareti	14
1.5 Et Üretim ve Ticaretinin Değerlendirilmesi	14
1.6 Et Fiyatları	16
1.6.1 Gıda Ürünleri ve Et Fiyat Endeksi	16
1.6.2 Uluslararası Fiyatlar	18
1.6.3 Yıllık Ortalama Karkas Et ve Besilik Canlı Hayvan Fiyatları	20
1.7 Et Tüketimi	21
2 TÜRKİYE’DE ET SEKTÖRÜ	22
2.1 Hayvan Varlığı	22
2.1.1 Tür ve Irklara Göre Değişim	23
2.1.2 Kesilen Hayvan Sayısı	25
2.2 Et Üretimi	26
2.2.1 Et Üretim Endeksi	26
2.2.2 Et Üretiminin Türlerle Göre Dağılımı	26
2.3 Et Verimi	28
2.4 Dış Ticaret (TÜİK-Özel Dış Ticaret Verileri)	29
2.4.1 Canlı Hayvan İthalatı	29
2.4.2 Canlı Hayvan İhracatı	29

2.4.3	İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı	30
2.4.4	İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı	31
2.4.5	İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı.....	31
2.4.6	Balık Dış Ticareti	32
2.5	Et Fiyatları.....	32
2.5.1	Canlı Hayvan Fiyatları ve Borsa İşlemleri.....	32
2.5.2	Dana Karkas Fiyatları ve Borsa İşlemleri	35
2.5.3	Kuzu Karkas Fiyatları	36
2.5.4	Yem Fiyatları	38
2.6	Et Tüketimi.....	39
	SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ	41
3	DÜNYADA SÜT SEKTÖRÜ	41
3.1	Sağılan Hayvan Varlığı	41
3.2	Süt Üretimi	41
3.2.1	İnek Sütü	44
3.2.2	Manda Sütü	45
3.2.3	Keçi Sütü.....	46
3.2.4	Koyun Sütü	47
3.3	Dünyada Süt İşletmeleri	48
3.4	Süt ve Süt Ürünleri Üretimi.....	48
3.5	Süt Verimi	50
3.5.1	2022 Yılı Türler ve Ülkeler Bazında Süt Verimi	51
3.6	Süt Ticareti	52
3.6.1	Süt Eşdeğeri İhracat	53
3.6.2	Süt Eşdeğeri İthalat	53
3.6.3	Süt Tozu Ticareti.....	53
3.6.4	Peynir Ticareti.....	55
3.6.5	Tereyağı Ticareti	56
3.7	Süt Fiyatları	57
3.7.1	Çiftlik Çıkışı Çiğ Süt Fiyatları	57
3.7.2	FAO Fiyat Endeksi ve Süt Ürünleri Fiyatları	58
3.8	Süt Tüketimi.....	61
4	TÜRKİYE'DE DURUM.....	62
4.1	Süt Üretimi	62
4.1.1	Büyükbaş Süt Üretimi	63
4.1.2	Küçükbaş Süt Üretimi	63
4.1.3	Süt Sığırcılığı İşletmeleri	64
4.1.4	Süt Üretiminde Dönemsel Arz	64
4.1.5	Süt Ürünleri Üretimi	65

4.2	Çiğ Süt ve Süt Yemi Fiyatları	66
4.3	Fiyatlar.....	67
4.3.1	Üretici ve Tüketici Süt Fiyatları.....	67
4.3.2	Dış Ticaret.....	68
4.4	Tüketim	68
4.4.1	Kişi Başı Süt Tüketimi.....	68
5	ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ.....	69
5.1	Tarihçe.....	69
5.2	Kurumun Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları	71
5.3	Misyon ve Vizyon	72
5.4	Teşkilat Yapımız	73
5.4.1	Merkez Teşkilatı	73
5.4.2	Taşra Teşkilatı.....	74
5.5	Satış Mağazaları	75
5.6	Satın Alma Faaliyetleri.....	76
5.6.1	Alım Faaliyetleri	76
5.6.2	Ortalama Alım Fiyatları	77
5.6.3	İthal Alımlar	77
5.7	Üretim Faaliyetleri	78
5.7.1	Et Üretim Faaliyetleri.....	78
5.7.2	Büyükbaş Et Üretimi.....	78
5.7.3	Şarküteri Üretimleri	79
5.8	Pazarlama Faaliyetleri	79
5.8.1	Satış Miktarları.....	79
5.8.2	Satış ve Müşteri Dağılımı	80
6	ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ	82
7	KAYNAKLAR	84

KISALTMALAR

FAO: Food and Agriculture Organization (Gıda ve Tarım Örgütü)

OECD: Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

USDA: United States Department of Agriculture (Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı)

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TMO: Toprak Mahsulleri Ofisi

IDF: International Dairy Federation (Uluslararası Süt Federasyonu)

CLAL: Süt ve Süt Ürünleri Ekonomisi Danışmanlığı Firması (İtalya Merkezli)

TOB: Tarım ve Orman Bakanlığı

ETB: Edirne Ticaret Borsası

ATB: Ankara Ticaret Borsası

BOARDBIA: İrlanda Gıda Kurumu

EUROSTAT: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi

TABLÖLAR

Tablo 1: Dünya Hayvan Varlığı.....	3
Tablo 2: Dünya Et Üretimi.....	4
Tablo 3: 2023 Yılı Dünya Büyükbaş Eti Üretimi	5
Tablo 4: 2023 Yılı Dünya Domuz Eti Üretimi	6
Tablo 5: 2023 Yılı Dünya Küçükbaş Eti Üretimi	7
Tablo 6: 2023 Yılı Dünya Kanatlı Eti Üretimi	8
Tablo 7: Türlerine Göre Dünya Balık Üretimi.....	9
Tablo 8: Dünya Büyükbaş Eti Ticareti	11
Tablo 9: Dünya Küçükbaş Eti Ticareti	12
Tablo 10: Dünya Kanatlı Eti Ticareti.....	13
Tablo 11: Dünya Domuz Eti Ticareti.....	13
Tablo 12: Dünya Balık ve Ürünleri Ticareti	14
Tablo 13: Dünya Et Üretim ve Ticaret Miktarları	15
Tablo 14: FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri.....	16
Tablo 15: Yurt Dışı Yıllık Karkas Et ve Canlı Hayvan Fiyatları.....	20
Tablo 16: Ülkelere Göre Kişi Başı Et Tüketimleri	21
Tablo 17: Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı	23
Tablo 18: Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı	25
Tablo 19: Balık Üretimi	27
Tablo 20: Kültür Balığı Üretimi.....	28
Tablo 21: Canlı Hayvan İthalatı.....	29
Tablo 22: Canlı Hayvan İhracatı	29
Tablo 23: Ülkelere Göre Canlı Büyükbaş Hayvan İhracatı	29
Tablo 24: Ülkelere Göre Canlı Küçükbaş Hayvan İhracatı	30
Tablo 25: İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı	30
Tablo 26: İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı.....	31
Tablo 27: İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı	31
Tablo 28: Balık Dış Ticareti.....	32
Tablo 29: ETB Canlı Dana İşlem Miktarları	33
Tablo 30: ETB Canlı Kuzu İşlem Miktarları	34
Tablo 31: ATB Dana Karkas İşlem Miktarları	35
Tablo 32: ATB Kuzu Karkas İşlem Miktarları	37
Tablo 33: 2016-2022 Yılları Arası Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Hayvan Varlığı, Süt Üretimi ve Süt Verimi Genel Tablo	42

Tablo 34: 2021-2022 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi Tablosu.....	44
Tablo 35: 2021-2022 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi Tablosu.....	45
Tablo 36: 2021-2022 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretimi Tablosu	46
Tablo 37: 2021-2022 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi	47
Tablo 38: 2022 Yılı Bazı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi.....	48
Tablo 39: 2022 Yılı Majör Üretici Şirketlerin Ciroları.....	48
Tablo 40: 2018-2022* Yılları Arası Dünya Süt Ürünleri Üretimleri.....	49
Tablo 41: Bazı Ülkelerde İçme Sütü Üretimleri	49
Tablo 42: 2022 Yılı Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Sütü Verimleri	51
Tablo 43: 2022-2023 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İhracatı	53
Tablo 44: 2022-2023 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İthalatı	53
Tablo 45: 2022-2023 Yılı Yağlı Süt Tozu Ticareti.....	54
Tablo 46: 2022-2023 Yağsız Süt Tozu İhracatı	55
Tablo 47: 2022-2023 Yılı Peynir Ticareti.....	56
Tablo 48: 2022-2023 Yılı Tereyağı Ticareti	56
Tablo 49: 2021-2023 Yılı Bazı Ülkelerin Çiğ Süt Fiyatları.....	58
Tablo 50: 2022-2023 Yılı Bazı Ülkelerin Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi.....	61
Tablo 51: 2020-2023 Yılları Türlerle Göre Süt Üretimi ve Değişimi	62
Tablo 52: Türkiye’de Süt İşletme Sayıları ve Oransal Dağılımı (2023).....	64
Tablo 53: 2019-2023 Yılları Arası Türkiye Toplanan Süt Miktarı ve Süt Ürünleri Üretimi (Ton) ..	65
Tablo 54: 2019-2023 Yılları Arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon.....	67
Tablo 55: Kombinalar ve Kapasiteleri	74
Tablo 56: Kurum Satış Mağazalarımız	75
Tablo 57: Alım Faaliyetleri (2019-2023).....	76
Tablo 58: Alım Fiyatları (TL/Kg).....	77
Tablo 59: Üretim Faaliyetleri (2019-2023).....	78
Tablo 60: Şarküteri Ürünleri Üretimi (Ton)	79
Tablo 61: Satış Faaliyetleri (Ton)	79

GRAFİKLER

Grafik 1: Dünya Hayvan Varlığı Endeksi.....	2
Grafik 2: 2023 Yılı Dünya Et Üretim Dağılımı	4
Grafik 3: 2023 Yılı Dünya Büyükbaş Eti Üretim Dağılımı	5
Grafik 4: 2023 Yılı Dünya Domuz Eti Üretim Dağılımı	6
Grafik 5: 2023 Yılı Dünya Küçükbaş Eti Üretim Dağılımı	7
Grafik 6: 2023 Yılı Dünya Kanatlı Eti Üretim Dağılımı	8
Grafik 7: Dünya Et Ticareti Dağılımı	10
Grafik 8: Dünya Et Ticareti Hacmi Değişimleri	11
Grafik 9: FAO Gıda Fiyat Endeksi	16
Grafik 10: FAO Gıda Türlerine Göre Endeksler	17
Grafik 11: FAO Et Fiyat Bileşenleri Endeksleri	18
Grafik 12: Yurt Dışı Sığır Karkas Fiyatları	18
Grafik 13: Yurt Dışı Besilik Büyükbaş Hayvan Fiyatları	19
Grafik 14: Yurt Dışı Koyun Karkas Fiyatları	19
Grafik 15: Türkiye Hayvan Varlığı Endeksi	22
Grafik 16: Irklara Göre Büyükbaş Hayvan Varlığı Endeksi	24
Grafik 17: Irklara Göre Küçükbaş Hayvan Varlığı Endeksi	24
Grafik 18: Et Üretim Endeksi	26
Grafik 19: Et Üretiminin Türlerle Göre Dağılımı	27
Grafik 20: Balık Üretiminin Türlerle Göre Dağılımı (2022)	28
Grafik 21: Yurt İçi Canlı Dana Fiyatları	32
Grafik 22: Yurt İçi Kültür Sığırı Üretici Fiyatı	33
Grafik 23: Yurt İçi Canlı Kuzu Fiyatları	34
Grafik 24: Yurt İçi Dana Karkas Fiyatları	35
Grafik 25: Dana Kuşbaşı Tüketici Fiyat Endeksi	36
Grafik 26: Yurt İçi Kuzu Karkas Fiyatları	36
Grafik 27: Kuzu Eti Tüketici Fiyat Endeksi	37
Grafik 28: Karma Yem Fiyatları	38
Grafik 29: Kaba Yem Fiyatları	38
Grafik 30: Kişi Başı Tüketim Payları	39
Grafik 31: Kişi Başı Et Tüketim Endeksi	39
Grafik 32: Türkiye Kişi Başı Et Tüketimi	40
Grafik 33: 2010-2022 Yılları Arası Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi	41
Grafik 34: 2010-2022 Yılları Arası Dünya Süt Üretimleri Endeksi	42

Grafik 35: 2022 Yılı Türlerle Göre Dünya Süt Üretim Payı.....	43
Grafik 36: 2022 Yılı Ülkelere Göre Süt Üretim Payı	43
Grafik 37: 2022 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretim Payı	44
Grafik 38: 2022 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretim Payı	45
Grafik 39: 2022 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretim Payı	46
Grafik 40: 2022 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretim Payı	47
Grafik 41: 2010-2022 Yılları Arası Dünya Süt Verim Endeksi.....	50
Grafik 42: 2020-2023 Yılları Arası Çiğ Süt Fiyatları	57
Grafik 43: 2020-2023 FAO Süt ve Süt Ürünleri Endeksi	58
Grafik 44: 2012-2023 FAO Süt Ürünleri Fob Fiyatları	59
Grafik 45: 2022-2023 Yılları Arası Dünya Yağlı Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği.....	59
Grafik 46: 2022-2023 Yılları Arası Dünya Yağsız Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği.....	60
Grafik 47: 2022-2023 Yılları Arası Dünya Tereyağı Fiyatı Endeks Grafiği	60
Grafik 48: Türkiye 2011-2023 Yılları Arası Süt Üretimi Endeksi	62
Grafik 49: Türkiye 2023 Yılı Türlerle Göre Süt Üretimi.....	62
Grafik 50: 2022-2023 Yılları Sanayiye Aktarılan Süt Miktarı ve Süt Üretici Fiyatı.....	65
Grafik 51: 2021-2023 Yılları Arası Çiğ Süt, Süt Yemi ve Referans Fiyat Grafiği.....	66
Grafik 52: 2021-2023 Yılları Arası Aylık Süt ve Süt Ürünleri TÜİK Verileri ve Endeks Grafiği ...	67
Grafik 53: 2021-2023 TÜFE, Yİ-ÜFE, TARIM-ÜFE ve Referans Fiyat Verileri Endeksi	67
Grafik 54: 2015-2023 Süt ve Süt Ürünleri Dış Ticaret Grafiği	68
Grafik 55: Yıllar İtibarıyla Alım Fiyatları (2018-2023)	77
Grafik 56: Büyükbaş Gövde Eti Üretimi (Ton) (2017-2023)	78
Grafik 57: Satışlar Faaliyetleri (Ton).....	79
Grafik 58: Büyükbaş Et Satış Oranları	80
Grafik 59: Küçükbaş Et Satış Oranları	80
Grafik 60: Beyaz Et Satış Oranları	81
Grafik 61: Şarküteri Ürünleri Satış Oranları.....	81

ÖN SÖZ

Ülkemizde ve dünya genelinde pandemi ile başlayan küresel ekonomik krizin etkileri 2023 yılında zirve noktalara ulaşarak başta gıda sektörü olmak üzere tüm sektörlerde fiyat artışlarına sebep olmuştur. Kurumumuz hayvancılıkta maliyet artışları ve enflasyonist ortamın üretici ve tüketici üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla sürdürülebilir hayvansal üretimi ve piyasa şartlarını gözetmek kaydıyla, çalışmalarını sürdürmektedir.

1952 yılından bu yana et ve süt sektörüne öncülük yapan Kurumumuz, 2023 yılında başta enflasyonla mücadele olmak üzere sürdürülebilir üretim ve güçlü tedarik zinciri oluşturmaya yönelik faaliyetlerle sektörde istikrarın sağlanmasına katkı sunmuştur. Bu kapsamda üretici maliyetlerini ve tüketicilerimizin alım gücünü gözetken anlayışla vatandaşlarımızın daha uygun fiyata hayvansal ürünleri tüketmesine yönelik çalışmalar yürütmüştür.

Kurumumuz kârlılık ve verimlilik prensiplerinin yanı sıra kamu yararını da gözeterek hayvancılığın geliştirilmesi, kırmızı et piyasalarını destekleme ve düzenleme, süt piyasalarının regülasyonu ve süt üreticilerinin korunması, güvenilir gıdaya erişim vb. konularda sektör paydaşlarıyla iş birliği içerisinde ülkemizin kendi kendine yeterliliğini sağlayacak üretim ve pazarlama faaliyetlerini sürdürmektedir.

ESK yeni projeler üretmeye, ülkemizin sürdürülebilir tarım ve hayvancılık potansiyelini harekete geçirecek çalışmalara katkı sunmaya devam edecektir.

Dünyada ve ülkemizde et ve süt sektöründe 2023 yılına ait genel değerlendirmelere yer verdiğimiz Sektör Raporu'nun önemli bir kaynak olmasını diliyor, emeği geçen arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Mustafa KAYHAN
Yönetim Kurulu Başkanı
Genel Müdür

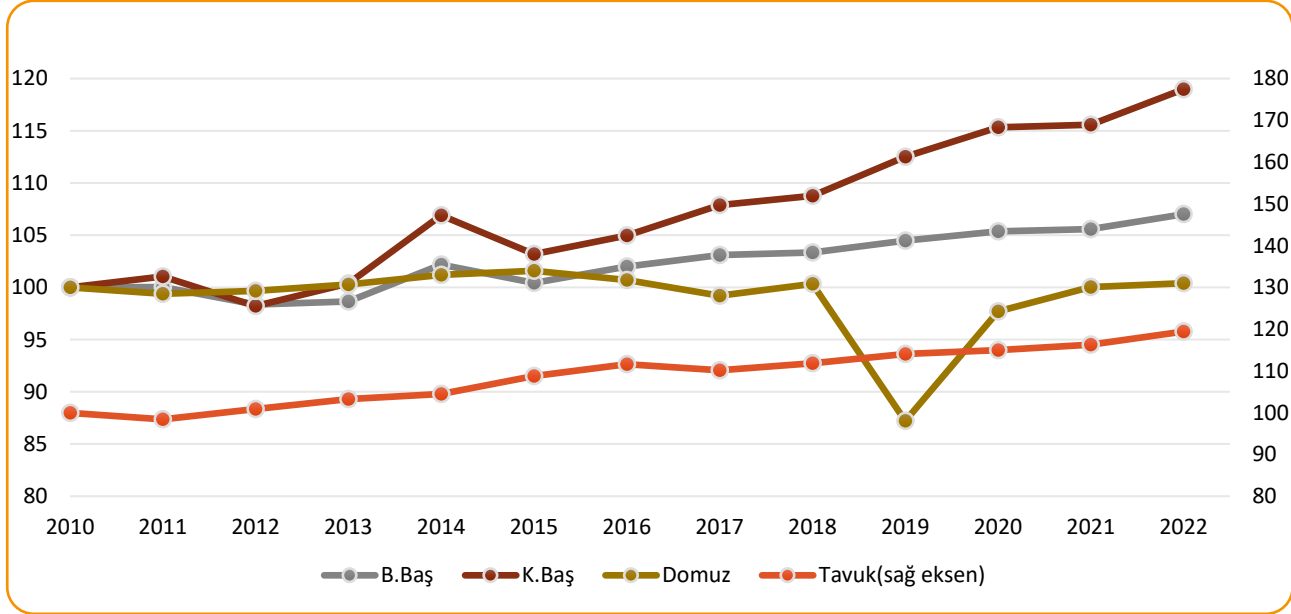
ET VE ET ÜRÜNLERİ

1 DÜNYADA ET SEKTÖRÜ

1.1 Hayvan Varlığı

Dünya hayvan varlığının değişimini değerlendirmek üzere 2010 yılı baz alınarak hesaplanan endekse göre, son iki yıllık dönemde küçükbaş varlığında büyük değişimler gözlenmiş olup büyükbaş ve tavuk varlığında yükselişlerin sınırlı kaldığı görülmektedir. 2010-2022 döneminde; tavuk ve küçükbaş varlığında %19, büyükbaş varlığında %7, domuz varlığında ise %0,4 artış görülmektedir (Grafik 1).

Grafik 1: Dünya Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: FAO

Dünya sığır varlığı 2022 yılında, geçen yıla göre %1,4 artarak 1 milyar 551 milyon başa yükselmiştir. Manda varlığı %0,5 artışla 205 milyon başa, koyun varlığı %2,8 artışla 1 milyar 321 milyon başa, keçi varlığı %3,1 artışla 1 milyar 145 milyon başa ulaşmıştır. Domuz varlığı ise %0,4 artarak 979 milyon baş olmuştur (Tablo 1).

İncelenen son dönemde artan yem ve enerji fiyatları gıda güvenliği ve çevre düzenlemeleriyle hayvan varlığındaki artışlar sınırlı kalmıştır. Dünya hayvan varlığı son 5 yıl incelendiğinde ise artan nüfus ve gelir düzeyine bağlı olarak artmaya devam etmiştir. Ayrıca Grafik 1’de domuz varlığında görülen 2018-2019 yıllarındaki sert düşüş Asya kıtasında yayılmaya başlayan domuz gribi salgınından kaynaklanmaktadır.

Tablo 1: Dünya Hayvan Varlığı

(Milyon Baş)		2018	2019	2020	2021	2022	2018-2022 Değişim %
Dünya	Tavuk	24.879	25.368	25.563	25.856	26.562	7,5
	<i>Yıllık % değişim</i>	1,6	2	0,8	1,1	2,7	
	Bufalo-Manda	207	204	203	204	205	-1,0
	<i>Yıllık % değişim</i>	3,0	-1,4	-0,5	0,5	0,5	
	Keçi	1.046	1.094	1.128	1.111	1.145	10,6
	<i>Yıllık % değişim</i>	1,2	4,6	3,1	-1,5	3,1	
	Domuz	978	850	953	975	979	0,1
	<i>Yıllık % değişim</i>	1,1	-13,1	12,1	2,3	0,4	
	Sığır	1.490	1.511	1.526	1.529	1.551	4,3
	<i>Yıllık % değişim</i>	-0,1	1,4	1,	0,2	1,4	
	Koyun	1.209	1.239	1.263	1.285	1.321	10,1
	<i>Yıllık % değişim</i>	0,6	2,5	1,9	1,7	2,8	

Kaynak: FAO

1.2 Et Üretimi

Brezilya, Çin, Pakistan, Avustralya ve Vietnam'da beklenen üretim artışlarının Avrupa Birliği, ABD, İngiltere, Arjantin ve Kanada'daki beklenen daralmaları fazlasıyla telafi etmesi nedeniyle küresel et üretimi 2022'ye göre marjinal bir artışla (%0,8) 2023'te 365 milyon tona ulaşmıştır.

Brezilya'nın et üretimi artan küresel talep nedeniyle kümes hayvanı eti üretiminde beklenen kazanımları yansıtarak %2,3 artışla 32 milyon tona çıkmıştır. Bunun yanı sıra kesime hazır sığırların yüksek arzı ve düşük buzağı fiyatları ile sığır eti üretimi de artmıştır. Çin'de sıfır COVID-19 politikasının sona ermesiyle artan çiftlik üretkenliği ile otel ve restoran sektörlerinden gelen yüksek talep üzerine et üretimi %0,6 artarak yaklaşık 95 milyon tona yükselmiştir. Domuz Gribi salgınlarındaki son artışa rağmen Çin'in domuz eti üretimi, iyileştirilmiş biyogüvenlik sistemleri, daha iyi çiftlik yönetimi ve istikrarlı yerel fiyatlar sayesinde 2023'te artış göstermiştir.

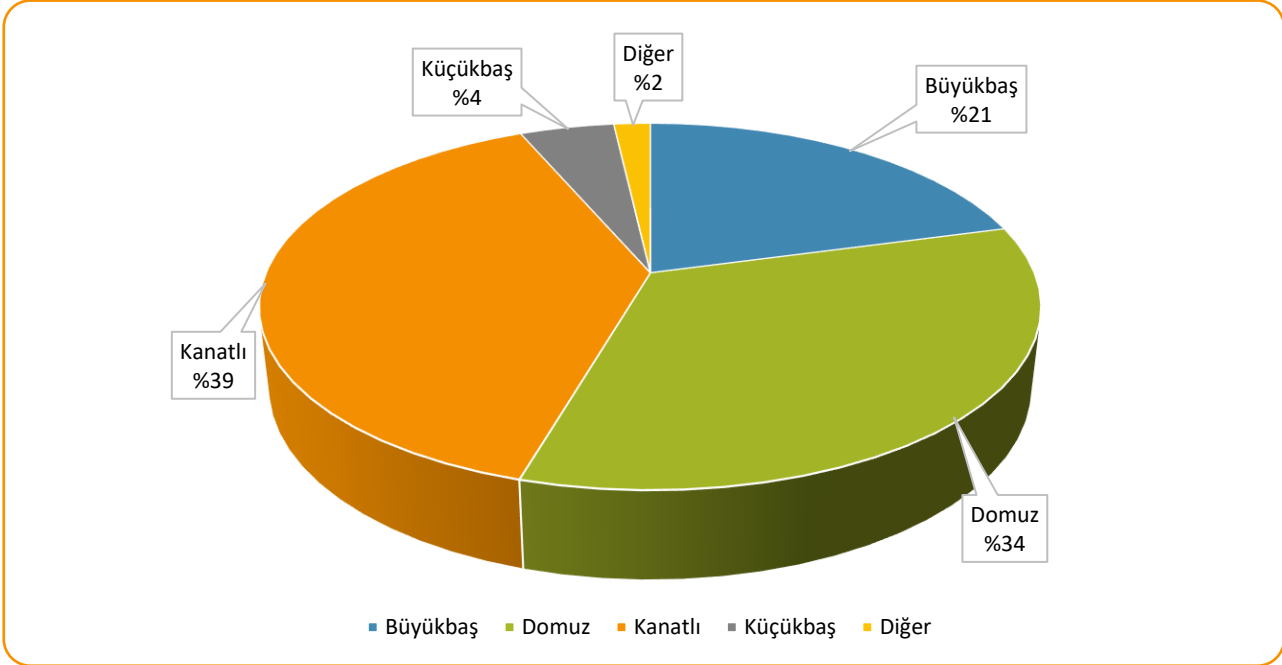
Pakistan'da artan iç talep ve son yatırımlar, kümes hayvanı ve büyükbaş hayvan eti üretimindeki artışları desteklemiş ve et üretiminin genel olarak artmasına yol açmıştır. Bu arada artan kesim hacimleri ve daha yüksek karkas ağırlığı neticesinde Avustralya'daki büyükbaş ve küçükbaş hayvan eti üretimi artmıştır. Vietnam'da domuz eti üretimi, domuz eti ithalatı ve Domuz Gribi salgınlarını kontrol altına almak için biyogüvenlik sistemlerinin uygulanması nedeniyle yükselişe geçmiştir.

Avrupa Birliği'ndeki et üretimi 2023 yılında art arda ikinci yılda da gerilemiştir. Bunun sebebi Domuz Gribi salgınları ve yüksek işletme maliyetleri karşısında küçülen işletmelerin domuz varlığına yeterli katkı verememesidir. Yeni Ortak Tarım Politikası (OTP) 2023-2027'nin bir parçası olarak küçük işletmeleri artırma çabaları düşüşü kontrol altına alsa da bu yılki düşüşü tersine çevirmek için yetersiz kalmıştır. Negatif çiftlik marjları, üreme sürülerinin daralmasına neden olarak Birleşik Krallık'ta domuz eti üretimini düşürmüştür. Arjantin'in et üretimi, buzağı varlığındaki azalma, yüksek girdi maliyetleri ve kötü mera koşulları etkisiyle daha düşük sığır eti üretimi nedeniyle düşmüştür.

Bu arada iş gücü eksikliği ve yüksek işletme maliyetleri, ülkenin genel et üretimini düşürerek domuz eti üretimini sınırlandırmıştır.

Ana kategorilere göre kümes hayvanı ve küçükbaş hayvan etindeki marjinal artış, domuz ve sığır etindeki düşüşe rağmen genel et üretimi artışını sağlamıştır.

Grafik 2: 2023 Yılı Dünya Et Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Dünya toplam et üretimi 2023 yılında 365,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam et üretiminde; en büyük payı %39 ile kanatlı eti (142,5 milyon ton) alırken, domuz eti %34 (123,1 milyon ton), büyükbaş eti %21 (76,0 milyon ton), küçükbaş eti %4 (17,0 milyon ton) paya sahiptir (Grafik 2) (Tablo 2). Toplam kırmızı et üretiminde; en büyük payı %57 ile domuz eti alırken, büyükbaş eti %35, küçükbaş eti %8 paya sahiptir.

Tablo 2: Dünya Et Üretimi

2023 Et Üretim (Milyon Ton)	
Kanatlı	142,5
Domuz	123,1
Büyükbaş	76,0
Küçükbaş	17,0
Diğer	6,6

Kaynak: FAO

1.2.1 Büyükbaş Eti

Dünya büyükbaş eti üretimi 2023 yılında (sığır ve manda) 76 milyon ton olmuştur. Dünya üretiminin %49'u ABD, AB, Brezilya ve Çin tarafından gerçekleştirilmiştir (Tablo 3) (Grafik 3).

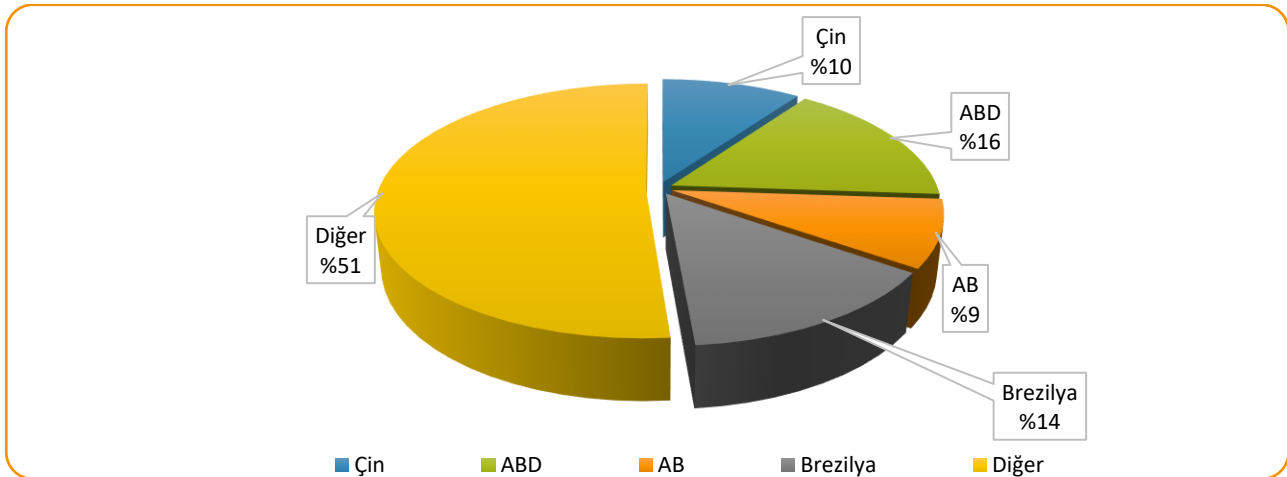
Tablo 3: 2023 Yılı Dünya Büyükbaş Eti Üretimi

2023 Büyükbaş Eti Üretimi (Bin Ton)	
ABD	12.291
Brezilya	10.620
Çin	7.535
AB	6.510
Diğer	39.030

Kaynak: FAO

Küresel büyükbaş et üretimi sınırlı artış göstermiştir. ABD, Arjantin ve AB'deki üretim düşüşleri Brezilya, Çin, Avustralya ve Hindistan'da öngörülen artışlara kıyasla biraz geride kalmış ve 2023'te dünya sığır eti üretimi 76 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. ABD'de, sığır varlığındaki düşüş ve yüksek buzağı fiyatları nedeniyle düvelerin üreme için elde tutulması, sığır eti üretiminde gerilemeye neden olmuştur. Aynı şekilde La Niña hava durumunun yem kıtlığına ve daha yüksek yem maliyetlerine yol açtığı Arjantin'de de düşüş kaçınılmaz olmuştur. AB'de yem eksikliği, yüksek yem maliyetleri ve azalan sürü sayıları, yüksek sığır eti fiyatları ve üretici süt fiyatlarının düşüklüğü nedeniyle süt sığırları kesimindeki artışa rağmen art arda beşinci yılda üretim düşüşlerine yol açmıştır.

Grafik 3: 2023 Yılı Dünya Büyükbaş Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Brezilya'da, düşük buzağı fiyatları ile güçlü yerel ve uluslararası talep arasında artan sığır kesimi, sığır eti üretimini artırmıştır. Çin'de, genetik iyileştirmeler ve besi verimliliğine yapılan yatırımlardan kaynaklanan yüksek karkas ağırlığı, konaklama-yemek sektöründen artan talep, COVID-19 kısıtlamalarının kaldırılmasının ardından büyükbaş hayvan eti üretiminde öngörülen genişlemenin gerisinde kalmıştır. Avustralya'da, son sürü yeniden oluşturma aşamasının ardından artan kesim hacimleri ve artan karkas ağırlığı (daha fazla yem kullanılabilirliği ve iyileştirilmiş mera koşulları nedeniyle) sığır eti üretimini artırmıştır. Bu arada Hindistan'daki üretim, Orta Doğu ve Güneydoğu Asya'dan gelen yüksek talep ve nispeten sorunsuz işleme faaliyetleriyle desteklenerek yaklaşık %2 artmıştır.

1.2.2 Domuz Eti

Küresel domuz eti üretimi 2022'ye göre yüzde 0,7'lik bir artış kaydetmiştir. AB, Birleşik Krallık, Kanada ve Ukrayna'da üretimde önemli düşüşler olsa da Çin, ABD, Rusya ve Vietnam'da yaşanan artışlar baskın gelmiştir. Yem fiyatlarında beklenen bazı düşüşlere rağmen, AB'deki domuz eti üretimi, zayıflayan üretici marjları, Domuz Gribi salgınları ve daha küçük üreme sürüleri nedeniyle 2023'te yıllık %5'e kadar düşerek 21,1 milyon tona gerilemiştir. Benzer şekilde Birleşik Krallık'ta damızlık sürüsü, karkas ağırlığı ve domuz eti talebindeki düşüş nedeniyle üretim azalmıştır. Kanada'da ise üretim düşüşü, daha düşük kesim sayıları ve karkas ağırlıklarının 2022'de ulaşılan yüksek seviyelere göre azalmasından kaynaklanmıştır. Ukrayna'da, domuz eti üretiminde beklenen düşüşün arkasında ise devam eden savaşın çiftliklere ve altyapıya verdiği zararlar yer almaktadır. FAO verilerine göre 2023 yılında dünya domuz eti üretimi 123,1 milyon tondur. Dünya üretiminin %78'i Çin, AB, ABD ve Brezilya tarafından gerçekleştirilmiştir (Grafik 4).

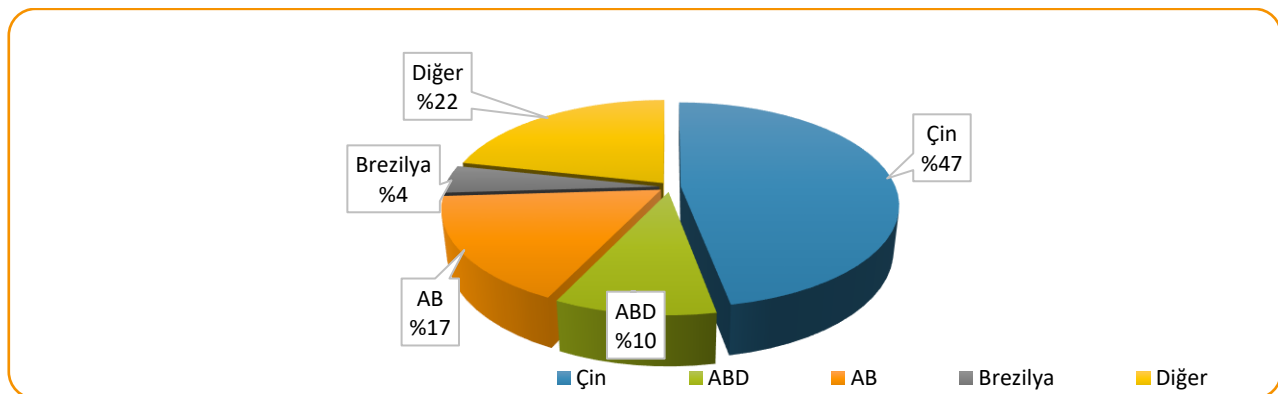
Tablo 4: 2023 Yılı Dünya Domuz Eti Üretimi

2023 Domuz Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	57.940
AB	20.820
ABD	12.385
Brezilya	5.450
Diğer	26.544

Kaynak: FAO

Önceki iki yıla göre daha yavaş bir hızda olsa da Çin'deki üretim, çiftçilerin Domuz Gribi salgınları karşısında potansiyel mali kayıpları en aza indirme çabaları nedeniyle artan kesimlerin yanı sıra iyileştirilmiş çiftlik yönetimiyle büyümeye devam etmiştir. Vietnam'da, daha verimli genetik aşılama takviyesi, iyileştirilmiş biyogüvenlik düzenlemeleri ve domuz gribi yayılmasına karşı daha sıkı nakliye kontrolleri üretim artışını teşvik etmiştir. ABD'de artan kesim sayıları ve daha yüksek ağırlıklar nedeniyle üretimde bir toparlanma kaydedilirken, Rusya'da artan üretkenliğe bağlı olarak domuz eti üretiminde daha fazla artış olmuştur.

Grafik 4: 2023 Yılı Dünya Domuz Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

1.2.3 Küçükbaş Eti

Dünya küçükbaş eti üretimi 2023 yılında yaklaşık 17 milyon tondur. Dünya üretiminin %50'sini Çin, Hindistan, Pakistan, Avustralya ve **Türkiye** karşılamaktadır (Grafik 5). **Türkiye** küçükbaş et üretimi 2023 yılında 642 bin ton olmuştur (Tablo 5).

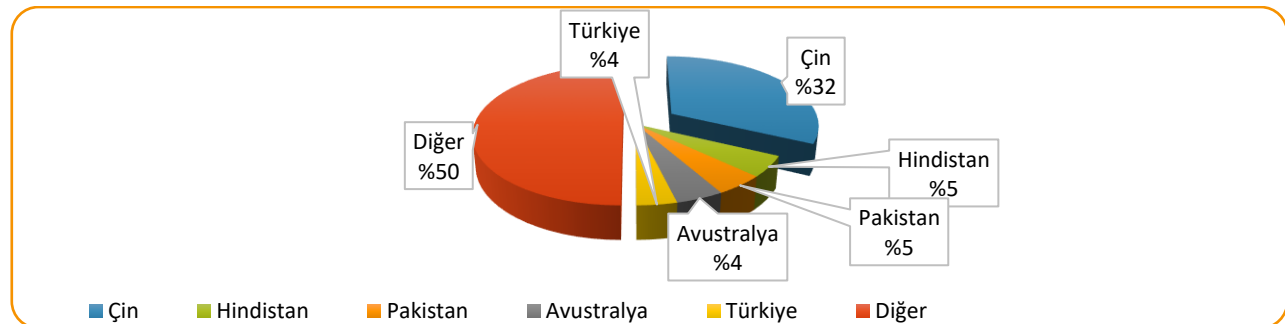
Tablo 5: 2023 Yılı Dünya Küçükbaş Eti Üretimi

2023 Küçükbaş Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	5.447
Hindistan	823
Pakistan	797
Avustralya	768
Türkiye	642
Diğer	8.495

Kaynak: FAO

2023 yılında küresel küçükbaş eti üretimi, Etiyopya ve AB'deki düşük üretim dikkat çekse de özellikle Avustralya, Çin, Türkiye ve Birleşik Krallık'ta öngörülen üretim artışlarının etkisiyle yıllık bazda %1,7 artışla 17 milyon tona ulaşmıştır. Dünyanın ikinci büyük küçükbaş hayvan eti ihracatçısı olan Yeni Zelanda'daki üretim, artan karkas ağırlıkları ve düşük sürü boyutu nedeniyle üretimdeki düşüşü neredeyse dengelediğinden genel olarak değişmemiştir. Elverişli hava koşulları, yüksek üreme seviyeleri ve genetik iyileştirmeler bu yıl Avustralya'da koyun sürüsünün büyümesini hızlandırmış, karkas ağırlıkları ve kesimleri artırarak daha fazla üretimi desteklemiştir. Artan iç talep ve yüksek fiyatlar, Çin ve Türkiye'de küçükbaş eti üretimini teşvik etmiştir. Yüksek girdi maliyetlerine rağmen, geçen yıldan yüksek miktarda hayvan aktarımı ve damızlık stoktaki bazı artışlar Birleşik Krallık'ta küçükbaş hayvan eti üretimini yukarıya çekmiştir.

Grafik 5: 2023 Yılı Dünya Küçükbaş Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Buna karşılık Etiyopya'nın güneydeki mera alanlarında devam eden kötü hava koşulları ve su kıtlığı çok sayıda besi hayvanının ölümüne yol açıp üretim gerilemesine sebep olmuştur. Aynı şekilde AB'deki küçükbaş hayvan eti üretimi, daha düşük koyun varlığına paralel kesime hazır hayvan sayısının kısıtlı olması nedeniyle düşmüştür.

1.2.4 Kanatlı Eti

Küresel kanatlı eti üretimi 2023'te yıllık bazda %1 artış yaşamış ve büyümenin büyük kısmı ABD ve Brezilya'da yoğunlaşmıştır. Ayrıca iki yıllık düşüşün ardından AB'de üretim toparlanırken Mısır ve İran'da üretim daralmıştır.

Dünya kanatlı eti üretimi 2023 yılında 142,5 milyon tondur. Dünya üretiminin %56'sını ABD, Çin, AB ve Brezilya karşılamaktadır. (Tablo 6) (Grafik 6)

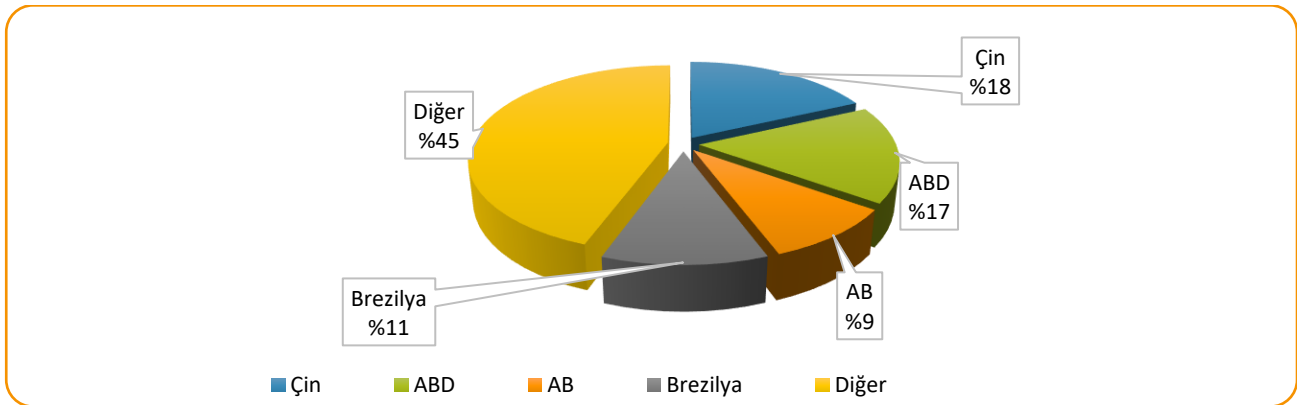
Tablo 6: 2023 Yılı Dünya Kanatlı Eti Üretimi

2023 Kanatlı Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	25.852
ABD	23.786
Brezilya	16.076
AB	13.422
Diğer	63.317

Kaynak: FAO

Güney Amerika kıtasındaki bazı ülkelerde görülen yaygın Kuş Gribi salgınlarına ilişkin endişelere rağmen, Brezilya'nın kanatlı eti üretimi %2,7 artarak dünyanın üçüncü büyük kümes hayvanı eti üreticisi konumunu pekiştirmiştir. Artışın etkisi, Kuş Gribi vakası, daha düşük mısır fiyatları ve bol miktarda malzeme göz önüne alındığında sınırlı kalmıştır. ABD ve AB yeni Kuş Gribi salgınlarının azalmasıyla kanatlı eti üretimini artırmıştır.

Grafik 6: 2023 Yılı Dünya Kanatlı Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Bu arada gıda hizmetleri satışlarındaki artışlar nedeniyle Pakistan, Çin, Meksika ve Vietnam da dâhil olmak üzere birçok ülkede kanatlı eti üretiminde önemli artışlar kaydedilmiştir. Pahalı olan kırmızı ete göre daha uygun fiyatlı bir alternatif olan kanatlı etine talep artmaktadır. Buna karşın, Mısır, İran ve Japonya'da düşük iç talep nedeniyle üretim düşüşleri olmuştur.

Artan mısır ve soya fasulyesi mevcudiyeti ile fiyat düşüşleri sektör için iyiye işaret etse de küresel olarak yüksek yem fiyatları çoğu ticari kümes hayvanı çiftliğini etkilemeye devam etmiştir.

1.2.5 Balık Üretimi

Dünya balık üretimi istatistiklerinin 2023 yılında açıklanmaması nedeniyle değerlendirmeler 2020-2021 yıllarına aittir. Dünya balık üretimi verilerine baktığımızda ABD hariç diğer ülkelerde üretimlerin büyük bir kısmı kültür balıkçılığı yoluyla gerçekleşmiştir.

Dünya balık üretimi 2021 yılında bir önceki yıla göre %2,8 artarak 182,1 milyon tona ulaşmıştır. Kültür balıkçılığı üretimi bir önceki yıla göre %3,8 oranında artmıştır.

Çin, 2021 dünya balık üretiminin %35'ini karşılamıştır. Çin'in üretiminin %80'i kültür balıdır (Tablo 7).

Tablo 7: Türlerine Göre Dünya Balık Üretimi

Ülkeler	Av Balığı Üretimi			Kültür Balığı Üretimi			Toplam			
	2020	2021	Av Balığı Payı %	2020	2021	Kültür Balığı Payı %	2020	2021	Yıllık Değişim %	2021 Ülke Payı %
Çin	13,2	12,9	20,1	49,6	51,2	79,9	62,8	64,1	2,1	35,2
Endonezya	6,9	7,1	56,3	5,2	5,5	43,7	12,1	12,6	4,1	6,9
Hindistan	4,6	5	34,7	8,6	9,4	65,3	13,2	14,4	9,1	7,9
ABD	4,3	4,3	91,5	0,4	0,4	8,5	4,7	4,7	0,0	2,6
Vietnam	3,5	3,5	42,7	4,7	4,7	57,3	8,2	8,2	0,0	4,5
Diğer	57,1	58,4	74,8	19,1	19,7	25,2	76,2	78,1	2,5	42,9
Dünya	89,6	91,2	50,1	87,6	90,9	49,9	177,2	182,1	2,8	

Kaynak: FAO

Ekonomik faktörler tüketici talebi üzerinde baskı oluşturmaya devam ederken, küresel balıkçılık ve su ürünleri üretimi durgunlaşmıştır. Yıllık balıkçılık ve su ürünleri üretiminin 2023 yılında 185 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir. Kuzey Atlantik'teki su ürünleri yetiştiriciliğinin Doğu Pasifik'teki küçük pelajik alanların genişlemesi ve yoğunlaşması nedeniyle 2022 yılı seviyelerine göre %0,6 daha fazla olması beklenmektedir. El Niño hava koşulları nedeniyle 2023'ün ilk sezonunun iptal edilmesi küçük pelajiklerin üretiminin azalmasına yol açıp ilerleyen süreçte küresel balık unu ve balık yağı arzının daha da azalmasına yol açması ve bunun da su ürünleri yetiştiriciliği ürünleri ve hayvan yemi girdilerinin küresel arzı üzerinde kademeli bir etki yaratması beklenmektedir.

1.3 Et Verimi

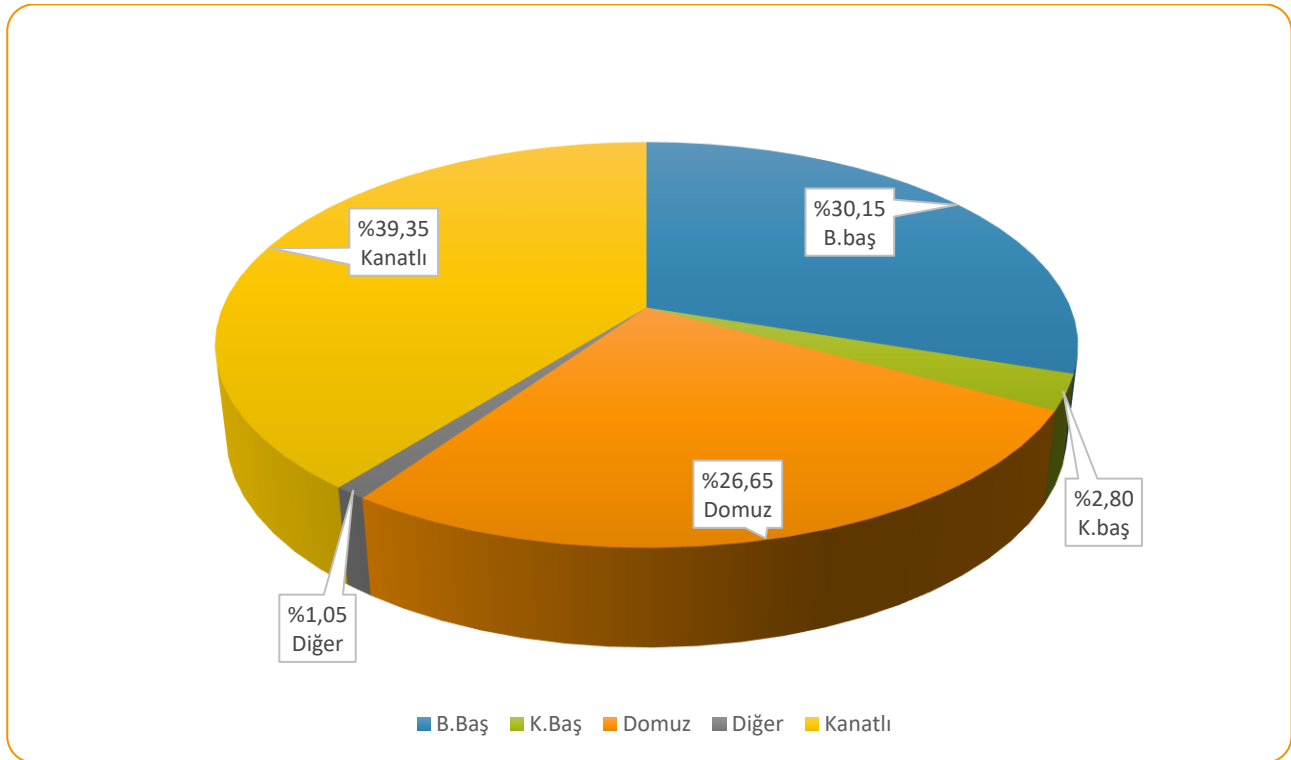
Dünya genelinde ortalama sığır karkas ağırlığı 2021 yılında 224,2 kg iken 2022 yılında %0,2 artarak 224,7 kg olmuştur. Üretilen et kesilen hayvan sayısına oranla daha fazla artmıştır.

Koyun karkas ağırlığı ise 2021 yılında 16,2 kg iken 2022 yılında %0,6 düşerek 16,1 kg olmuştur. Kesilen hayvan sayısı üretilen ete oranla daha fazla artmıştır.

1.4 Et Ticareti

Dünya et ticaret hacmi 2023 yılında geçen yıla göre %0,8 düşerek 41,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

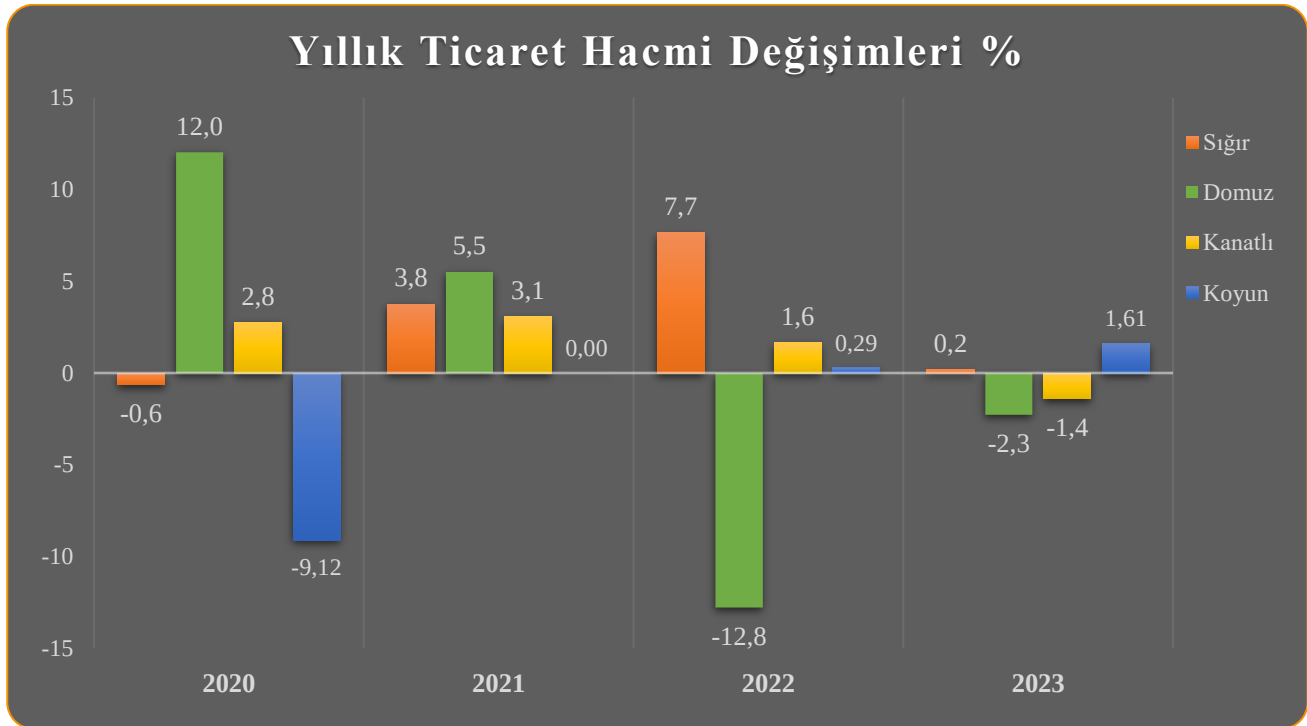
Grafik 7: Dünya Et Ticareti Dağılımı

Kaynak: OECD-FAO 2022-2031 Projeksiyonu

Toplam et ticaretinin %39,35'ini (16,3 milyon ton) kanatlı eti oluştururken, domuz eti %26,65 (11,0 milyon ton), büyükbaş eti %30,15 (12,5 milyon ton) ve küçükbaş eti %2,80 (1,1 milyon ton) paya sahip olmuştur (Grafik 7).

Grafik 8: Dünya Et Ticareti Hacmi Değişimleri

Kaynak: OECD-FAO 2022-2031 Projeksiyonu

1.4.1 Büyükbaş Eti Ticareti

FAO'nun son yayınladığı Gıda Görünüm Raporu verilerine göre; 2023 yılında dünya büyükbaş ithalatı geçen yıla göre %1 düşerek 11,9 milyon ton, ihracat ise %1,3 düşerek 12,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 8).

Tablo 8: Dünya Büyükbaş Eti Ticareti

B.Baş Eti (Bin Ton)	İthalat - 2023				B.Baş Eti (Bin Ton)	İhracat - 2023			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	3.787	31,8		1	Brezilya	2.820	22,6
	2	ABD	1.576	13,2		2	Avustralya	1.458	11,7
	3	Japonya	742	6,2		3	ABD	1.426	11,4
	4	Güney Kore	593	5,0		4	Hindistan	1326	10,6
	Diğer		5.219	43,8		Diğer		5.465	43,7
	Dünya Toplam		11.917	100		Dünya Toplam		12.495	100

Kaynak: FAO

İthalatın %56,2'sini Çin, ABD, Japonya ve Güney Kore gerçekleştirmiştir. Dünya ithalatında Çin %31,8'lik pay ile lider konumdadır. Dünya ihracatında %22,6'lık pay ile Brezilya birinci sırada yer almaktadır. Et ve et ürünlerinde küresel ticaret, 2022'ye göre %1 düşüşle 2023'te 41,4 milyon ton gerçekleşmiştir. Çin'de COVID-19 ile ilgili kısıtlamalarının sona ermesinin ardından artan gıda hizmetleri satışlarıyla et ithalat talebindeki iki yıllık daralmanın ardından toparlanma süreci başlamıştır. Suudi Arabistan, AB, Irak ve Kanada gibi diğer ülkeler için de özellikle sıkışık yerel arz nedeniyle yüksek ithalat öngörülmektedir. Bununla birlikte bu öngörülen ithalat genişlemeleri, kümes hayvanı ve domuz eti sektörlerindeki üretim artışları nedeniyle artan arzdan kaynaklanan ABD

tarafından önemli ölçüde azalan ithalatlar ve genel yurt içi artışlar nedeniyle Rusya Federasyonu ve Japonya'da neredeyse tamamen dengelenecektir.

Diğer ülkelerin yanı sıra Brezilya, Avustralya, Hindistan ve Çin'in ihracatı 2023'te artmıştır. Brezilya'da et ihracatının, ülkenin hayvan hastalıklarından arı durumu, rekabetçi fiyatlar ve ihracat pazarlarının çeşitlendirilmesi sayesinde artmış olup küresel et ticaretindeki payını %22,6'ya çıkarmıştır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan eti üretiminin artmasıyla Avustralya'nın, özellikle Kuzey Amerika ve Doğu Asya'ya olan sevkiyatlarını artırması muhtemeldir. Fiyat rekabetçiliğinden ve kolaylaştırılmış helal sertifikasından yararlanan Hindistan'ın Güneydoğu Asya'ya, özellikle Malezya ve Vietnam'a ve bazı Orta Doğu pazarlarına, yani Irak ve Suudi Arabistan'a daha fazla sığır eti ihraç etmiştir. Mısır'a yapılan ihracat ülkenin para biriminin değer kaybetmesi nedeniyle daha da düşebilir. Çin'de ihracat artışı, Otel-Restoran sektöründen artan talep ile komşu ülkelere domuz eti ihracatının artmasından kaynaklanmaktadır.

AB, ABD ve çoğu Güney Amerika ülkesi, özellikle Arjantin, Şili, Uruguay ve Paraguay için daha düşük ihracat gerçekleşmiştir.

Özellikle Domuz Gribi ve Kuş Gribi olmak üzere hayvan hastalıklarından kaynaklanan üretim kayıpları ve ithalatçı ülkelerdeki hastalıkla ilgili ticaret kısıtlamaları, AB'de beklenen ihracat düşüşünün temelini oluşturmaktadır. Bu arada ABD'de beklenen ihracat azalmasının arkasında sığır eti üretiminde düşüş yer almaktadır. Arjantin'de sıkı tedarikler, hükümet kontrolleri ve ticari çiftliklerdeki Kuş Gribi tespitleri et ihracatının düşmesine neden olmuştur. Şili'de beklenen düşüş, esas olarak Kuş Gribi'nin yayılmasından ve bunun sonucunda ihracatın askıya alınmasından kaynaklanmaktadır. Rusya'nın ithalat kısıtlamaları Uruguay'dan et ihracatını sınırlayabilirken, Paraguay'dan ihracatta beklenen düşüş Çin'den gelen talebin azalmasından kaynaklanmaktadır.

1.4.2 Küçükbaş Eti Ticareti

FAO'nun son yayınladığı 2023 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre; 2023 yılında ihracatın yaklaşık %78,9'u Avustralya ve Yeni Zelanda tarafından karşılanmıştır. Bir önceki yıla göre AB'nin dünya ithalatındaki payı %12,8 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında dünya küçükbaş eti ithalatı %5,7 ihracatı ise %6,3 artmıştır. Dünya küçükbaş eti ihracatında Avustralya %44,3'lük payını %46,7'ye çıkararak dünya liderliğini korumaktadır (Tablo 9).

Tablo 9: Dünya Küçükbaş Eti Ticareti

K.Baş Eti (Bin Ton)	İthalat - 2023				K.Baş Eti (Bin Ton)	İhracat - 2023			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	454	38		1	Avustralya	541	46,7
	2	AB	153	12,8		2	Yeni Zelanda	373	32,2
	3	ABD	140	11,7		3	Birleşik Krallık	86	7,4
	4	Kuzey İrlanda	46	3,8		4	AB	33	2,8
	Diğer		403	33,7		Diğer		126	10,9
	Dünya Toplam		1196	100		Dünya Toplam		1159	100

Kaynak: FAO

1.4.3 Kanatlı Eti Ticareti

FAO'nun son yayınladığı 2023 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre; Kanatlı eti ithalatı 2023 yılında %0,8 artarak 14,9 milyon ton olarak gerçekleşirken, dünya kanatlı eti ihracatı 2023 yılında yaklaşık %0,8 oranında artarak 16,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 10).

Tablo 10: Dünya Kanatlı Eti Ticareti

Kanath Eti (Bin Ton)	İthalat - 2023				Kanath Eti (Bin Ton)	İhracat - 2023			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	1.731	11,1		1	Brezilya	5.002	30,7
	2	Japonya	1.340	8,6		2	ABD	4.005	24,6
	3	Birleşik Krallık / Kuzey İrlanda	1.127	7,2		3	AB	2.007	12,3
	4	Meksika	1.119	7,2		4	Tayland	1.399	8,6
	Diğer		10.299	66		Diğer		3.892	23,9
	Dünya Toplam		15.616	100		Dünya Toplam		16.305	100

Kaynak: FAO

Dünya kanatlı eti ithalatında Çin %11,1'lik pay ile birinci sırada yer almaktadır. Çin'i %8,6'lık pay ile Japonya takip etmektedir. AB kanatlı ithalatı 2022 yılında %3,6'lık paya sahip iken 2023 yılında bu oran %4,6'ya yükselmiştir. Dünyada kanatlı ithalatında geçen yıl dördüncü sırada yer alan AB'nin yerini %7,2'lik pay ile Meksika doldurmuştur. Kanatlı eti ihracatının en önemli ülkesi Brezilya dünya toplam kanatlı eti ihracatının yaklaşık %30,7'sini karşılamaktadır. Brezilya, ABD, AB ve Tayland toplam ihracatın yaklaşık %76'sını oluşturmaktadır.

1.4.4 Domuz Eti Ticareti

FAO'nun son yayınladığı 2023 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre; 2023 yılında AB, ABD, Kanada ve Brezilya dünya ihracatının yaklaşık %87,8'sini karşılamıştır (Tablo 11).

Tablo 11: Dünya Domuz Eti Ticareti

Domuz Eti (Bin Ton)	İthalat - 2023				Domuz Eti (Bin Ton)	İhracat - 2023			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	2.549	23,9		1	AB	3.723	33,7
	2	Japonya	1.493	14,0		2	ABD	2.917	26,4
	3	Meksika	1344	12,6		3	Brezilya	1.615	14,6
	4	Birleşik Krallık / Kuzey İrlanda	839	7,9		4	Kanada	1322	12,0
	Diğer		4.424	41,5		Diğer		1.467	13,3
Dünya Toplam		10.649	100	Dünya Toplam		11.044	100		

Kaynak: FAO

Çin dünya domuz ithalatının 2023 yılında %24'ünü gerçekleştirmiştir. AB ise 2022 yılında ihracatın yaklaşık %38'ini karşılarken 2023 yılında bu oran %33,7'ye gerilemiştir.

1.4.5 Balık ve Balık Ürünleri Ticareti

FAO'nun son yayınladığı 2023 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre; Dünya balık eti ithalatında AB %34,2, ihracatında ise %22,2'lik pay ile lider konumdadır. Çin ise ithalat (%16,5) ve ihracatta (%12,5) ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 12: Dünya Balık ve Ürünleri Ticareti

Balık ve Ürünleri (Milyar \$)	İthalat - 2023				Balık ve Ürünleri (Milyar \$)	İhracat - 2023			
	Sıra	Ülke	Değer	Payı %		Sıra	Ülke	Değer	Payı %
	1	AB	62,9	34,2		1	AB	40,7	22,2
	2	Çin	30,4	16,5		2	Çin	23	12,5
	3	ABD	26,9	14,6		3	Norveç	15,9	8,7
	4	Japonya	13,9	7,6		4	Vietnam	9,4	5,1
	Diğer		49,6	27,0		Diğer		94,7	51,6
	Dünya Toplam		183,7	100		Dünya Toplam		183,7	100

Not: Veriler balık unu ve balık yağını da içermektedir. AB ülkelerinin kendi içindeki ticaret dâhildir.

1.5 Et Üretim ve Ticaretinin Değerlendirilmesi

Dünya et üretimi 2023 yılında geçen yıla göre %0,8 artışla 365 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (karkas ağırlığı eşdeğeri olarak). Brezilya, Çin, Pakistan, Avustralya ve Vietnam'da beklenen üretim artışlarının AB, ABD, İngiltere, Arjantin ve Kanada'daki beklenen daralmaları fazlasıyla telafi etmesi nedeniyle küresel et üretimi artmıştır. Bunun yanı sıra kesime hazır sığırların yüksek arzı ve daha düşük buzağı fiyatları ile sığır eti üretimi de artmıştır. Çin'de sıfır COVID-19 politikasının sona ermesiyle artan çiftlik üretkenliği ve otel ve restoran sektöründen gelen yüksek talep üzerine et üretimini %0,6 artarak yaklaşık 95 milyon tona çıkacağı tahmin edilmektedir. Domuz Gribi salgınlarındaki son artışa rağmen Çin'in domuz eti üretimi iyileştirilmiş biyogüvenlik sistemleri, daha iyi çiftlik yönetimi ve istikrarlı yerel fiyatlar sayesinde 2023'te biraz artmıştır.

2023 yılında üretilen büyükbaş etinin %16,5'i, küçükbaş etinin %7,1'i, domuz etinin %8,9'u, kanatlı etinin %11,4'ü ve balık etinin %37,4'ü ticarete konu olmuştur (Tablo 13).

Tablo 13: Dünya Et Üretim ve Ticaret Miktarları

FAO (Milyon Ton)		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Toplam Et	Üretim	338,5	339,0	338,6	355,7	362,4	365,2
	Ticaret	33,7	36,2	41,9	42,0	41,8	41,4
	Ticaret/Üretim %	10,0	10,7	12,4	11,8	11,5	11,3
Büyükbaş Eti	Üretim	71,2	72,1	71,6	72,8	75,8	76,0
	Ticaret	10,5	11,1	11,8	12,1	12,7	12,5
	Ticaret/Üretim %	14,7	15,4	16,5	16,6	16,8	16,5
Küçükbaş Eti	Üretim	15,3	15,1	16,3	16,3	16,7	17,0
	Ticaret	1,0	1,03	1,10	1,10	1,10	1,20
	Ticaret/Üretim %	6,8	6,8	6,7	6,7	6,6	7,1
Domuz Eti	Üretim	120,7	110,5	109,7	122,4	122,3	123,1
	Ticaret	8,4	9,4	12,9	12,7	11,5	11,0
	Ticaret/Üretim %	6,9	8,5	11,8	10,4	9,4	8,9
Kanatlı Eti	Üretim	124,6	130,5	133,9	137,9	141,0	142,5
	Ticaret	13,5	14,1	15,5	16,3	16,2	16,3
	Ticaret/Üretim %	10,8	10,8	11,6	11,8	11,5	11,4
Balık Eti	Üretim	178,5	175,9	174,6	178,1	184,3	185,4
	Ticaret	66,9	66,0	63,3	65,6	67,9	65,0
	Ticaret/Üretim %	37,5	37,5	36,3	36,8	37,4	37,4

Kaynak: FAO

Not: Balık Eti İçin Veriler canlı ağırlık eşdeğeridir.

1.6 Et Fiyatları

1.6.1 Gıda Ürünleri ve Et Fiyat Endeksi

FAO Gıda Fiyat Endeksi ortalaması 2023 yılında 124,7 puan ile son üç yılın en düşük seviyesini kaydetmiştir. Şeker, bitkisel yağlar ve et fiyatlarındaki düşüşler, süt ürünleri ve tahıllardaki artışlardan daha fazla gerçekleşmiştir. Endeks, tüm alt endekslerin bir önceki yıla göre keskin bir şekilde daha düşük gelen ortalamalarıyla %13 (19 puan) düşmüştür (Tablo 14).

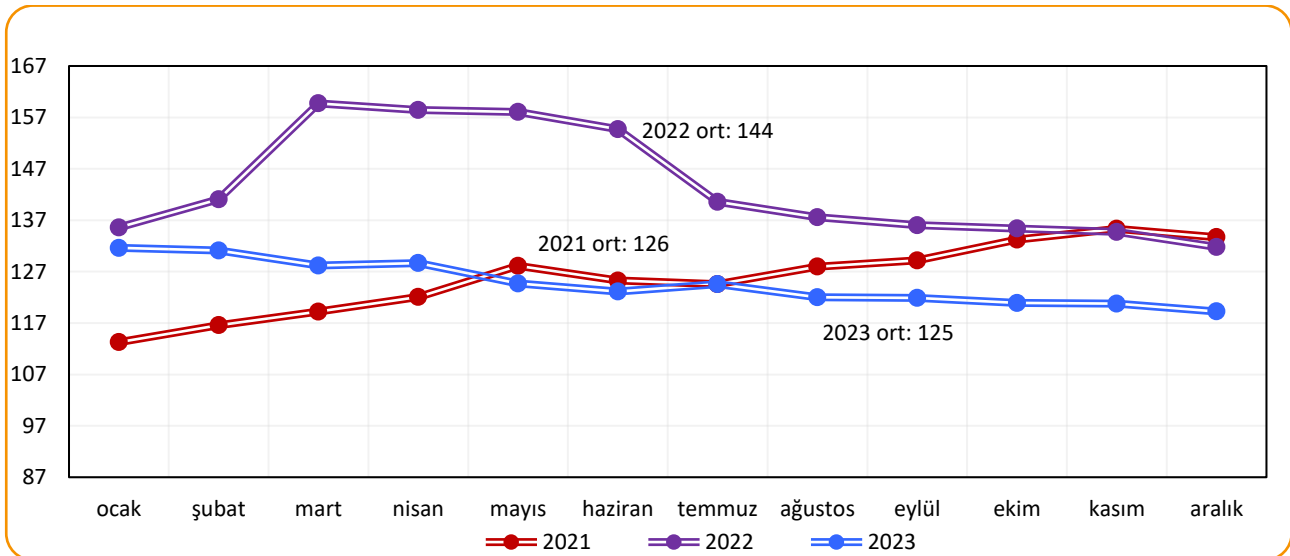
Tablo 14: FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri

FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri						
Yıl	Gıda	Et	Süt ve Süt Ürünleri	Hububat	Yağ	Şeker
2017	98,02	97,74	108,01	90,98	101,91	99,11
2018	95,92	94,89	107,27	100,82	87,76	77,40
2019	95,10	99,99	102,82	96,60	83,24	78,62
2020	98,13	95,54	101,83	103,12	99,44	79,53
2021	125,73	107,72	119,11	131,15	164,85	109,33
2022	143,65	118,78	142,36	154,67	187,78	114,46
2023	124,72	114,72	123,73	130,88	126,29	144,98
Değişim Oranı %						
2022/23	-13,2	-3,4	-13,1	-15,4	-32,7	26,7
2018/23	30	20,9	15,3	29,8	43,9	87,3

Kaynak: FAO

FAO gıda fiyat endeksi, uluslararası gıda emtia fiyatlarına ilişkin değişimleri aylık olarak ölçen bir endekstir. 5 emtia grubuna (et, mandıra, şeker, hububat ve yağ) dâhil toplam 73 gıda maddesi fiyatının, ticaretteki paylarına göre ağırlıklandırılmasıyla oluşturulmuştur. Hesaplamalarda 2014-2016 yılları arasındaki ihracat verileri temel alınmaktadır. Endeks hesaplamalarında 2014-2016 yılları ortalama fiyatları 100 alınarak değişimler aylık olarak izlenmektedir.

Grafik 9: FAO Gıda Fiyat Endeksi

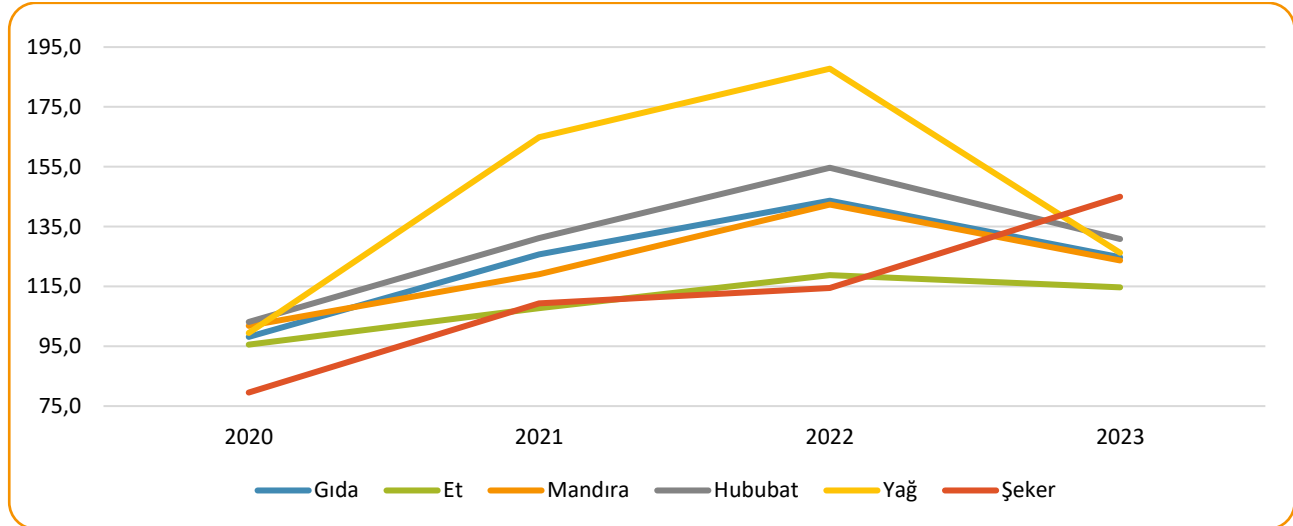

Kaynak: FAO

FAO Tahıl Fiyat Endeksi, 2023'te 130,9 puan olarak gerçekleşmiştir. Bu rekor 2022 yıllık ortalamasına göre %15,4'lük (24 puan) düşüş göstermiş, bu da küresel pazarların iyi tedarik edildiğini yansıtmaktadır. Dünya mısır fiyatlarında gerileme yaşanmış, Arjantin'deki çiftçilerin satış faaliyetlerindeki artış ve üretim tahmininin yukarı doğru revize edildiği ABD'deki mevsimsel olarak artan arzın aşağı yönlü baskısı da bunu desteklemiştir. Arjantin ve Avustralya'da artan arz, hasatlardaki ilerleme ve Rusya'nın devam eden güçlü rekabeti nedeniyle buğday fiyatları düşmüştür. FAO Bitkisel Yağ Fiyat Endeksi, 2022'ye göre %33'lük (61 puan) düşüşle ortalama 126,3 puan olmuş ve küresel arzdaki iyileşmenin ortasında üç yılın en düşük seviyesine işaret etmiştir. Önde gelen üretici ülkelerdeki düşük üretime rağmen büyük ithalatçılardan gelen zayıf alımların da desteklediği palm yağı fiyatlarında düşüş kaçınılmaz olmuştur. Uluslararası kanola ve ayçiçek yağı fiyatları, küresel ithalat talebinin de yavaşlaması nedeniyle gerilemiştir. Dünya soya yağı fiyatları, biyodizel sektöründeki talepteki yavaşlamanın yanı sıra Brezilya'nın ana yetiştirme bölgelerindeki iyileşen hava koşullarının bir sonucu olarak düşmüştür.

FAO Şeker Fiyat Endeksi, 2022'ye göre %26,7 (30,5) artarak ortalama 145 puan oldu ve temel olarak küresel şeker dengesinin sıkılaşmasına ilişkin endişeler nedeniyle 2011'den bu yana en yüksek değeri kaydetmiştir. İki büyük ihracatçı olan Tayland ve Hindistan'daki üretim beklentilerinin kötüleşmesi nedeniyle küresel ihracat bulunabilirliğine ilişkin artan endişelerden fiyatları yükseltmiştir. Ayrıca Brezilya'dan gelen nakliye gecikmeleri ve Brezilya Realinin ABD Doları karşısında güçlenmesi, dünya şeker fiyatlarındaki genel artışa katkıda bulunmuştur.

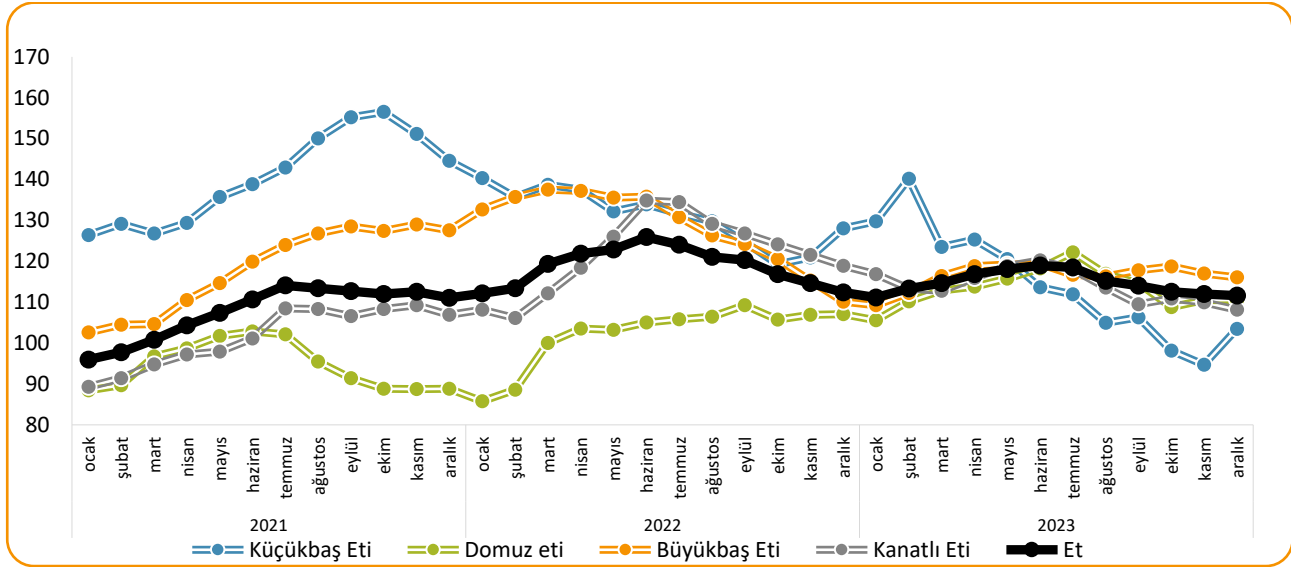
Grafik 10: FAO Gıda Türlerine Göre Endeksler

Kaynak: FAO

FAO Et Fiyat Endeksi, 2022'ye göre %3,4'lük (4,1 puan) düşüşle 114,7 puan olmuştur. Önemli et ithalatçısı ülkelerin zayıf ithalat talebi ve önde gelen ihracatçı bölgelerden artan ihracat mevcudiyeti bu tabloyu oluşturan en önemli faktörler olmuştur. Büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan etleri için yaşanan bu durum domuz eti fiyatlarındaki artışla kısmen telafi edilmiştir.

Grafik 11: FAO Et Fiyat Bileşenleri Endeksleri

Kaynak: FAO

FAO Et Fiyatları Endeksi; 13 kanatlı, 7 büyükbaş hayvan, 6 domuz ve 1 küçükbaş hayvan ürününün ihracat fiyatlarının, 2014-2016 döneminde gerçekleşen ihracat paylarına göre ağırlıklandırılmasıyla elde edilmektedir.

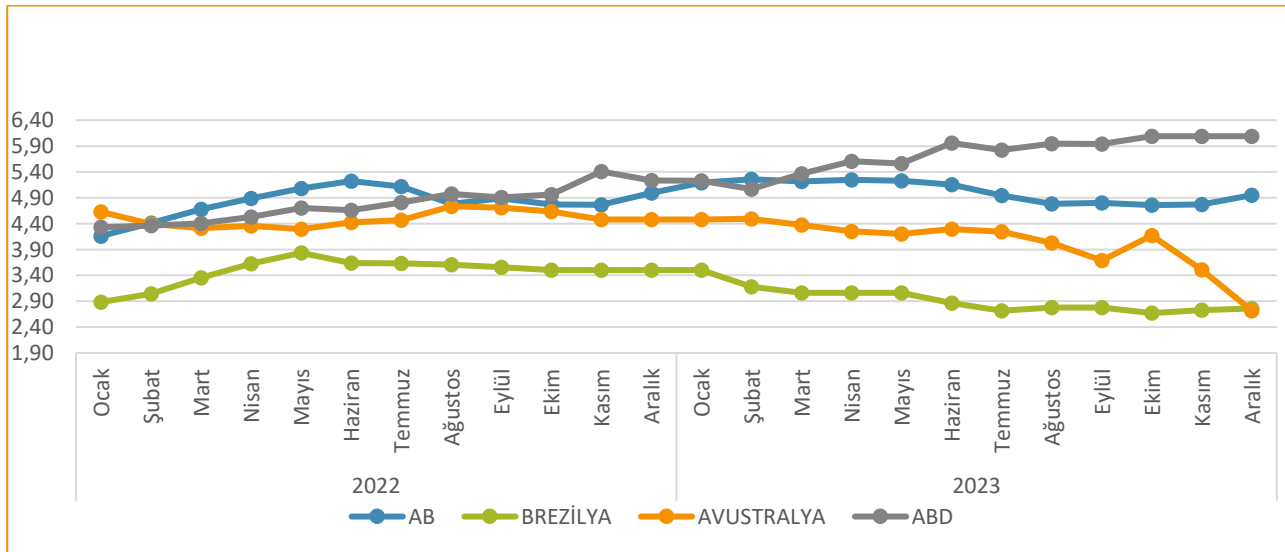
1.6.2 Uluslararası Fiyatlar

BoardBia ve Avrupa Komisyonu verilerine göre; 2023 yılında AB sığır karkas (R3) fiyatları bir önceki yıla göre %4,6 artarak ortalama 5,03 €/kg olmuştur.

ABD için sığır karkas (R3) fiyatı ise 2023 yılında bir önceki yılın ortalamasına göre %20 artarak 5,73 €/kg seviyesinde gerçekleşmiştir.

Avustralya için ortalama fiyat yaklaşık %10 düşerek 4,04 €/kg olurken Brezilya fiyatları da %15,6'lık düşüş ile 2,93 €/kg seviyesine gerilemiştir. (Grafik 12).

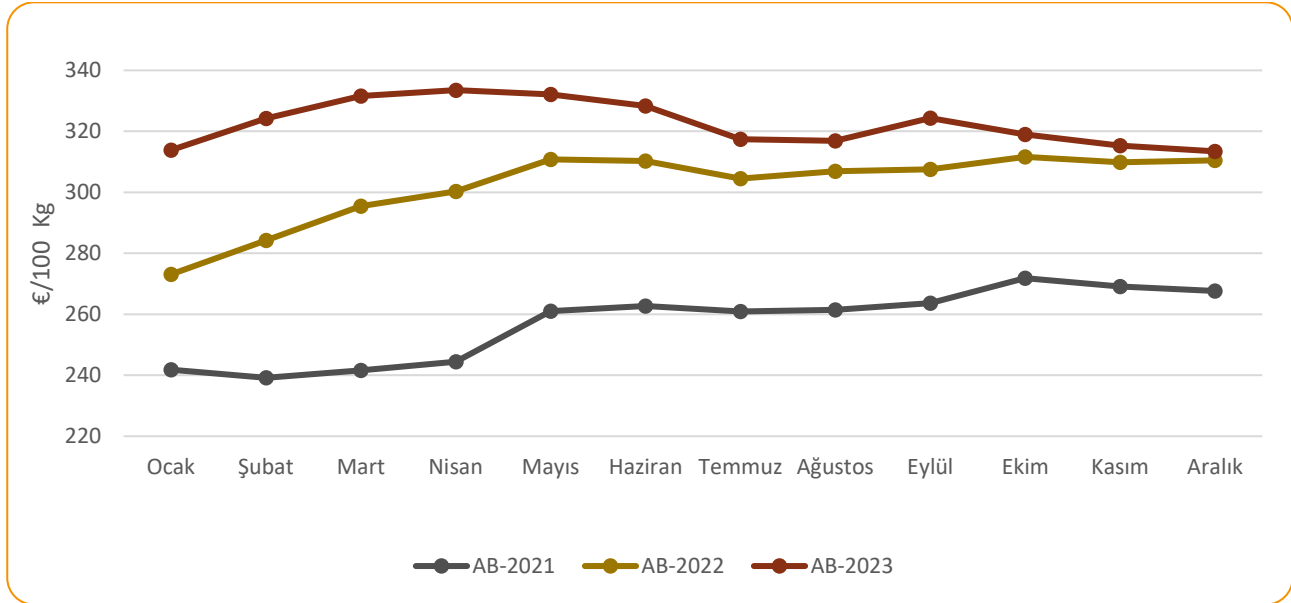
Grafik 12: Yurt Dışı Sığır Karkas Fiyatları

Kaynak: BordBia, Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu Raporuna göre 6-12 ay arası ve 300 kg altında besilik buzağının 2023 yılı ortalama fiyatı, 2022 yılı ortalamasına göre %6,8 artmış ve 3,22 €/kg olarak gerçekleşmiştir (Grafik 13).

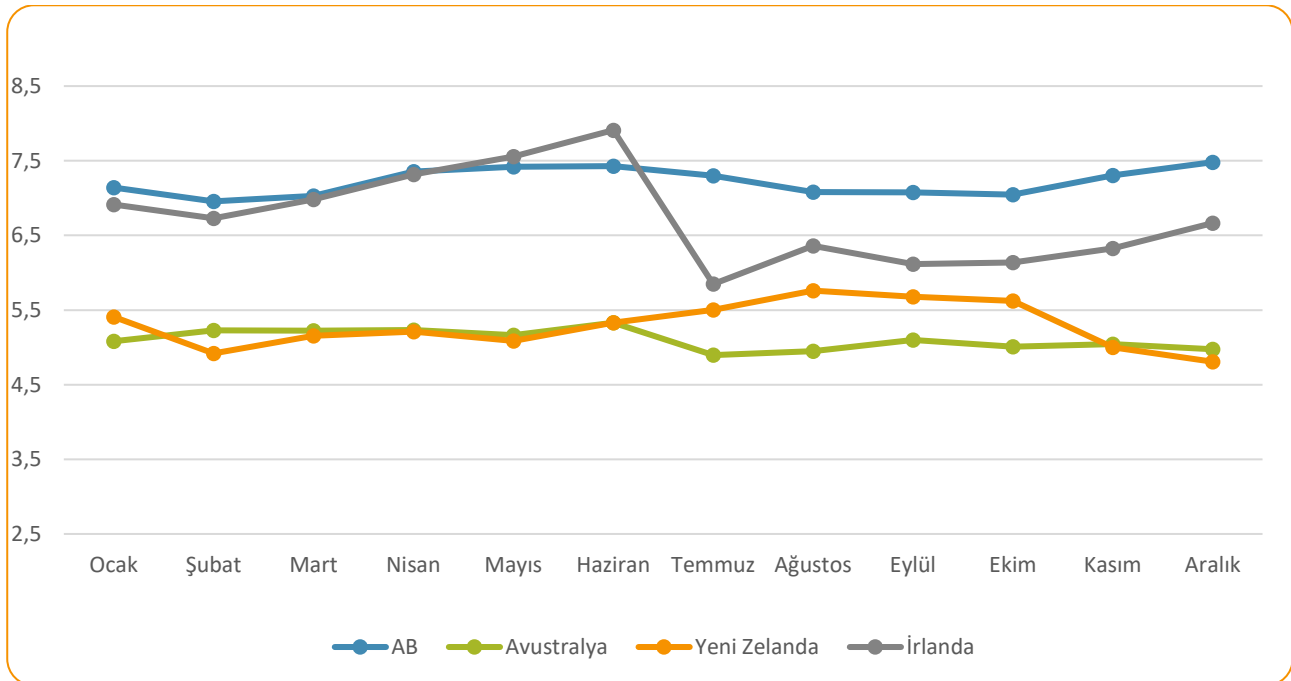
Grafik 13: Yurt Dışı Besilik Büyükbaş Hayvan Fiyatları

Kaynak: Avrupa Komisyonu

Koyun karkas fiyatları 2023 yılında AB ülkelerinde ortalama 7,4 €/kg ile bir önceki yılın fiyatlarının yaklaşık %2,8 üzerine çıkmıştır. Avustralya, koyun karkas fiyat ortalaması ise 3,7 €/kg ile bir önceki yıla göre %26 düşmüştür. Yeni Zelanda koyun karkas ortalama fiyatları da %24 düşerek 4,03 €/kg olarak gerçekleşmiştir (Grafik 14).

Grafik 14: Yurt Dışı Koyun Karkas Fiyatları

Kaynak: BoardBia, Avrupa Komisyonu

1.6.3 Yıllık Ortalama Karkas Et ve Besilik Canlı Hayvan Fiyatları

Dünya üretiminde lider olan bazı ülkelere ilişkin ve ülkemizdeki besilik canlı hayvan ile koyun ve sığır karkas eti fiyatlarına bakıldığında 2023 yılında, 2022 yılına göre ABD sığır karkas fiyatları (Euro) diğer ülkelerin artış oranına göre daha yüksek (%20) gerçekleşmiştir. Koyun karkas etinde Avustralya’da %26, Yeni Zelanda’da ise %24’lük düşüş gerçekleşmiştir (Tablo 15).

Tablo 15: Yurt Dışı Yıllık Karkas Et ve Canlı Hayvan Fiyatları

	2021 Ortalama		2022 Ortalama		2023 Ortalama	
Besilik Canlı B.Baş	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	2,57	26,95	3,02	52,57	4,02	103,51
Yıllık Değişim	%6,77	%39,35	%17,42	%95,05	%33,11	%96,92
TÜRKİYE	2,40	25,19	3,28	57,14	5,16	132,77
Yıllık Değişim	%-9,82	%17,69	%36,55	%126,84	%57,07	%132,36
Sığır Karkas (R3)	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	4,06	42,56	4,82	83,94	5,02	129,32
Yıllık Değişim	%9,98	%43,53	%18,74	%97,24	%4,14	%54,06
TÜRKİYE	4,29	44,92	5,38	93,57	8,33	214,57
Yıllık Değişim	%-3,99	%25,30	%25,39	%108,30	55,01	%129,31
BREZİLYA	2,89	30,28	3,48	60,58	2,92	75,23
Yıllık Değişim	%23,32	%60,94	%20,44	%100,07	%-16,05	%24,20
ABD	3,62	37,98	4,78	83,25	5,74	147,84
Yıllık Değişim	%8,63	%41,77	%31,95	%119,19	%20,03	%77,57
AVUSTRALYA	4,30	45,09	4,49	78,21	4,01	103,34
Yıllık Değişim	%19,47	%55,91	%4,40	%73,43	%-10,67	%32,14
Koyun Karkas	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	6,74	70,62	7,22	125,62	7,41	190,79
Yıllık Değişim	%16,27	%51,74	%7,09	%77,89	%2,67	%51,88
TÜRKİYE	5,35	56,05	5,23	91,11	7,59	195,53
Yıllık Değişim	%-9,62	%17,95	%-2,15	%62,55	%45,07	%114,61
İRLANDA	6,60	69,18	6,71	116,84	6,59	169,66
Yıllık Değişim	%26,11	%64,58	%1,66	%68,88	%-1,84	%45,21
YENİ ZELANDA	4,86	50,94	5,29	92,06	4,02	103,64
Yıllık Değişim	%19,92	%56,51	%8,79	%80,73	%-23,90	%12,58
AVUSTRALYA	4,99	52,34	5,10	88,70	3,77	97,18
Yıllık Değişim	%11,82	%45,94	%2,03	%69,49	%-25,94	%9,55
Ortalama Kur €/TL	10,48		17,41		25,75	

Kaynak: USDA, Avrupa Komisyonu, BoardBia, UKON, TCMB, HAYGEM

*Değişimlerde Kırmızı Renkler Düşüşü, Yeşil renk ise yükselişi derecelendirmektedir.

1.7 Et Tüketimi

OECD-FAO verilerine göre 2023 yılında dünya kişi başı ortalama et tüketim miktarı 28,5 kg/kişidir. Listeye dâhil edilmemiş olsa da sığır eti tüketiminde Uruguay 44,4 kg/kişi ile açık ara lider konumda bulunmakta, ardından diğer bir Latin Amerika ülkesi olan Arjantin takip etmektedir.

Domuz eti tüketiminde Vietnam, AB ve Güney Kore başı çekmektedir. Yıllık kişi bazında en çok kanatlı etini 42,5 kg ile İsrail tüketmektedir (Tablo 16).

Tablo 16: Ülkelere Göre Kişi Başı Et Tüketimleri

Kişi Başı Et Tüketimleri 2023 Yılı (kg/kişi)					
Ülke	Sığır Eti	Domuz Eti	Kanatlı Eti	Koyun Eti	Toplam
ABD	25,2	21,7	35,7	0,4	83,0
Avustralya	15,6	20,5	30,3	6,4	72,9
Arjantin	30,8	11,7	27,7	0,7	70,9
İsrail	25,8	0,8	42,5	1,3	70,4
Brezilya	18,1	17,2	30,1	0,7	66,0
Şili	19,9	17,6	24,3	0,3	62,0
Kanada	17,0	15,2	24,3	0,7	57,2
AB-28	9,8	29,9	15,9	1,0	56,6
Güney Kore	12,1	29,2	13,7	0,3	55,3
Yeni Zelanda	9,0	16,9	25,2	2,0	53,0
Rusya	8,2	21,2	18,7	1,0	49,1
Vietnam	5,4	30,0	10,6	0,2	46,2
Meksika	8,2	14,3	22,5	0,5	45,5
Çin	4,8	28,0	9,9	2,5	45,3
İsviçre	13,2	19,4	8,9	1,0	42,5
Güney Afrika	11,1	4,2	23,0	1,8	40,1
Japonya	6,8	15,4	12,6	0,1	34,9
Suudi Arabistan	4,1	0,3	23,4	3,5	31,3
Ukrayna	4,4	11,3	13,5	0,0	29,3
Dünya	5,9	11,1	10,2	1,3	28,5
İran	4,8	0,0	14,9	2,6	22,3
Filipinler	2,3	9,4	9,4	0,2	21,4
Mısır	6,1	0,0	8,5	0,4	14,9
Pakistan	6,8	0,0	5,0	2,2	14,0
Tayland	1,2	6,4	5,1	0,0	12,7
Endonezya	1,7	0,8	8,0	0,3	10,8
Hindistan	0,4	0,1	1,2	0,3	2,0

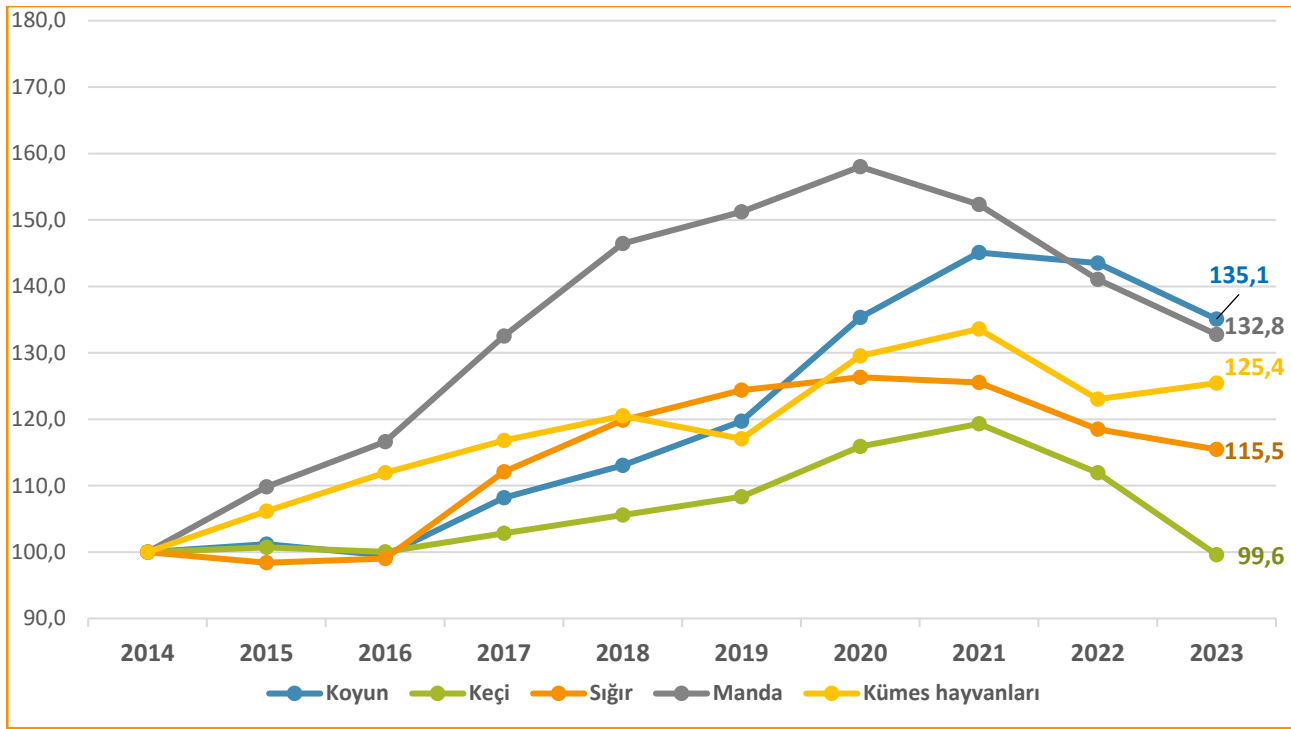
Kaynak: OECD-FAO

2 TÜRKİYE'DE ET SEKTÖRÜ

2.1 Hayvan Varlığı

Türkiye hayvan varlığındaki değişimi görmek için 2014 yılı baz alınarak yapılan endeks hesaplamasına göre en büyük artış %35 ile koyun varlığında gerçekleşmiştir. Koyun varlığını %32 ile manda, %25 ile kümes hayvanları, %15 ile sığır varlığı izlemiştir. Keçi varlığı %0,4 oranında azalmıştır (Grafik 15).

Grafik 15: Türkiye Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

Büyükbaş hayvan varlığı 2019-2023 döneminde %7 oranında azalışla 16,5 milyon baş, küçükbaş hayvan varlığı %3 azalışla 52 milyon baş olmuştur. Söz konusu dönemde koyun varlığı %13 oranında artmıştır. Sığır varlığı %7, manda varlığı %12 ve keçi varlığı ise %8 oranında azalmıştır.

TÜİK verilerine göre, 2023 yılında bir önceki yıla göre büyükbaş hayvan varlığı %2,5 oranında küçükbaş hayvan varlığı ise %6,9 oranında azalmıştır. Sığır sayısı 16 milyon 420 bin, manda sayısı 161 bin, koyun sayısı 42 milyon, keçi sayısı 10 milyon 300 bin başın üzerine çıkmıştır (Tablo 17).

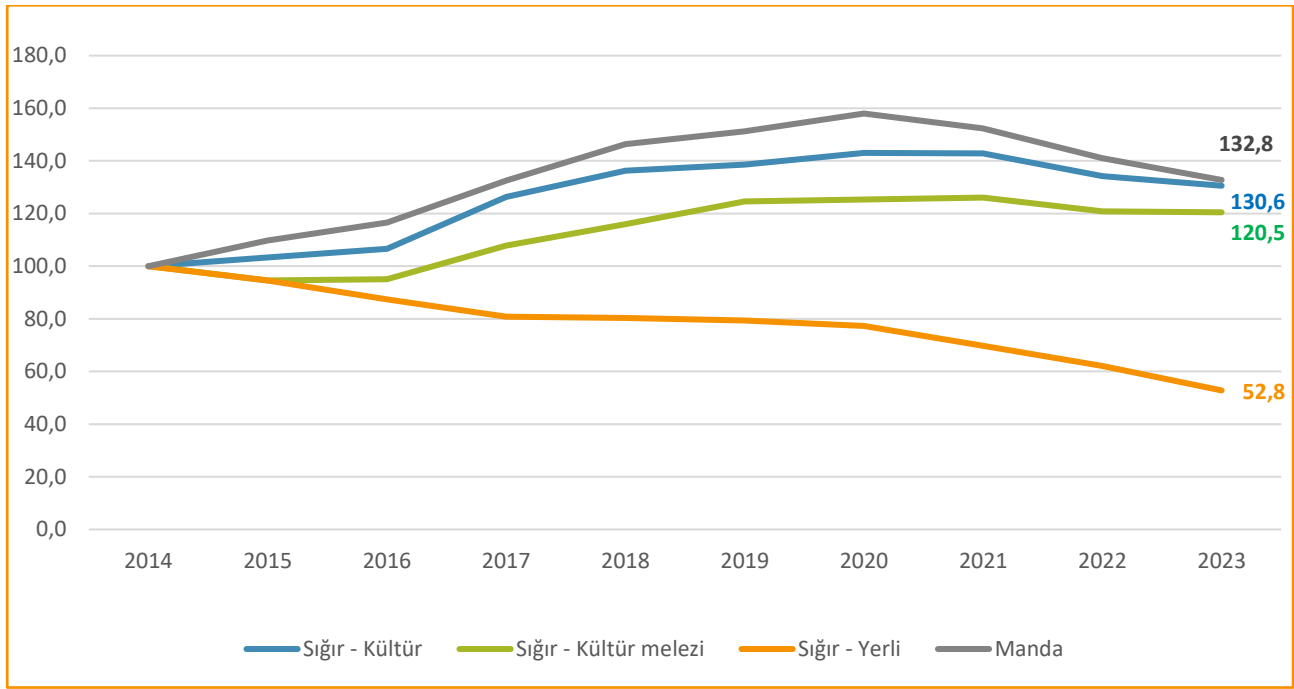
2.1.1 Tür ve Irklara Göre Değişim

İrklara göre büyükbaş hayvan sayısındaki değişim için 2014 yılı baz alınarak yapılan endeks hesaplamasına göre; 2014-2023 döneminde kültür ırkı sığır varlığı %30, kültür melezi sığır varlığı %20 artış gösterirken, yerli sığır ırkı %47 azalmıştır (Grafik 16). 2023 yılında bir önceki yıla göre; kültür sığır ırkı varlığı %2,7; yerli sığır ırkı %15 ve kültür melezi ırkı sığır varlığı %0,3 oranında azalmıştır (Tablo 17).

Tablo 17: Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı

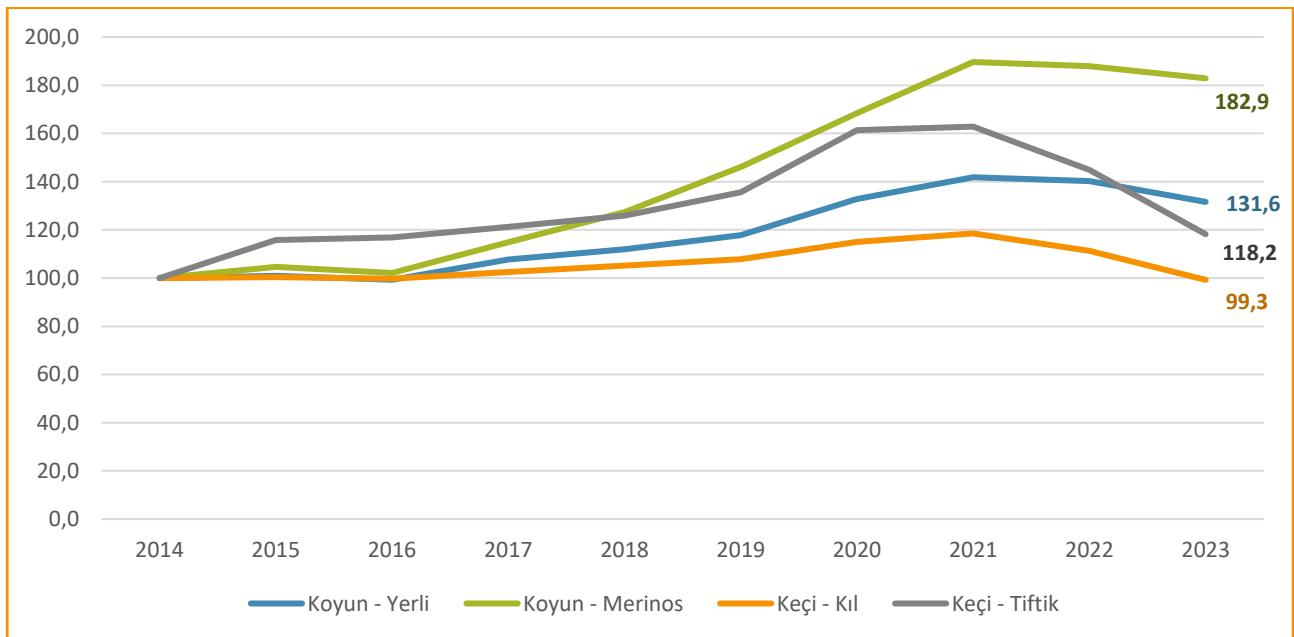
			Baş	2019	2020	2021	2022	2023
HAYVAN SAYILARI	Büyükbaş	Sığır	Kültür	8.559.855	8.838.498	8.824.784	8.295.825	8.070.159
			Değişim %	1,67	3,26	-0,16	-5,99	-2,72
			Kültür Melezi	7.554.625	7.594.127	7.641.100	7.324.866	7.303.667
			Değişim %	7,46	0,52	0,62	-4,14	-0,29
			Yerli	1.573.659	1.532.857	1.384.659	1.231.265	1.047.430
			Değişim %	-1,21	-2,59	-9,67	-11,08	-14,93
			Sığır Toplam	17.688.139	17.965.482	17.850.543	16.851.956	16.421.256
		Manda		184.192	192.489	185.574	171.835	161.749
			Değişim %	3,25	4,50	-3,59	-7,40	-5,87
		Büyükbaş Toplam		17.872.331	18.157.971	18.036.117	17.023.791	16.583.005
			Değişim %	3,78	1,60	-0,67	-5,61	-2,59
	Küçükbaş	Koyun	Yerli	34.199.467	38.579.748	41.182.899	40.728.954	38.208.635
			Değişim %	5,19	12,81	6,75	-1,10	-6,19
			Merinos	3.076.583	3.547.033	3.994.791	3.958.934	3.851.835
			Değişim %	14,73	15,29	12,62	-0,90	-2,71
			Koyun Toplam	37.276.050	42.126.781	45.177.690	44.687.888	42.060.470
		Keçi	Kıl	10.964.374	11.698.825	12.051.957	11.320.208	10.092.756
			Değişim %	2,48	6,70	3,02	-6,07	-10,84
			Tiftik	241.055	287.020	289.557	257.654	210.184
			Değişim %	7,67	19,07	0,88	-11,02	-18,42
			Keçi toplam	11.205.429	11.985.845	12.341.514	11.577.862	10.302.940
		Küçükbaş Toplam		48.481.479	54.112.626	57.519.204	56.265.750	52.363.410
			Değişim %	5,13	11,62	6,30	-2,18	-6,94
	Kanatlı	Et tavuğu		221.841.860	258.046.340	270.393.122	251.289.799	254.147.577
			Değişim %	-3,34	16,32	4,78	-7,07	1,14
		Yumurta Tavuğu		120.725.299	121.302.869	121.000.775	109.806.327	114.476.843
			Değişim %	-2,68	0,48	-0,25	-9,25	4,25
		Hindi		4.541.102	4.797.793	4.703.797	3.669.726	3.378.790
			Değişim %	12,31	5,65	-1,96	-21,98	-7,93
		Kanatlı Toplam		347.108.261	384.147.002	396.097.694	364.765.852	372.003.210
			Değişim %	-2,94	10,67	3,11	-7,91	1,98

Kaynak: TÜİK

Grafik 16: Irklara Göre Büyükbaş Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

İrklara göre küçükbaş hayvan sayısındaki değişimi görmek için 2014 yılı baz alınarak yapılan endeks hesaplamasına göre; 2014-2023 döneminde; merinos koyun varlığında %83 artış görülürken yerli koyun ırkında artış sadece %32 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 17). Tiftik keçisi varlığı %18 artarken kıl keçisi sayısı %0,7 oranında azalmıştır. 2023 yılı koyun varlığının %91'i yerli, %9'u merinos; keçi varlığının %98'i kıl keçisi, %2'si tiftik keçisidir. 2023 yılında bir önceki yıla göre; merinos koyun varlığı %2,7; yerli koyun varlığı %6,2 oranında azalmıştır. Kıl keçisi varlığı %116; tiftik keçisi varlığı ise %11 oranında azalmıştır.

Grafik 17: Irklara Göre Küçükbaş Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

2.1.2 Kesilen Hayvan Sayısı

Ortalama karkas ağırlığı 2019-2023 döneminde sığırda %5 artarak 287,5 kilografa, koyunda %2,9'luk artışla 22,4 kilografa çıkmıştır.

Kesilen hayvan sayısı 2023 yılında bir önceki yıla göre sığır için %6'lık artışla 5 milyon 811 bin, manda için %11,7 artışla 69 bin, koyun için %18 artışla 25 milyon 437 bin, keçi için %10,5 artışla 6 milyon 753 bin baş olarak gerçekleşmiştir (Tablo 18).

Tablo 18: Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı

			2019	2020	2021	2022	2023
HAYVAN SAYILARI	Büyükbaş	Baş	17.872.331	18.157.971	18.036.117	17.023.791	16.583.005
		Baş Değişimi (%)	3,8	1,6	-0,7	-5,6	-2,6
	Küçükbaş	Baş	48.481.479	54.112.626	57.519.204	56.265.750	52.363.410
		Baş Değişimi (%)	5,1	11,6	6,3	-2,2	-6,9
KESİLEN HAYVAN SAYILARI	Sığır	Baş	4.856.517	4.812.902	5.134.441	5.480.489	5.811.698
		Değişim (%)	0,2	-0,9	6,7	6,7	6,0
		Hayvan Varlığı /Kesim Sayısı (%)	27,5	26,8	28,8	32,5	35,4
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	273,9	278,7	284,5	287,0	287,5
	Manda	Baş	35.695	40.929	51.925	62.285	69.597
		Değişim (%)	10,2	14,7	26,9	20,0	11,7
		Hayvan Varlığı /Kesim Sayısı (%)	19,38	21,26	27,98	36,25	43,03
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	200,3	205,8	208,6	218,1	221,1
	Koyun	Baş	14.546.576	15.801.021	17.125.163	21.563.828	25.437.813
		Değişim (%)	2,9	8,6	8,4	25,9	18,0
		Hayvan Varlığı /Kesim Sayısı (%)	39,0	37,5	37,9	48,3	60,5
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	21,7	21,9	22,5	22,7	22,4
	Keçi	Baş	4.513.264	4.692.010	4.907.371	6.112.179	6.753.478
		Değişim (%)	2,8	4,0	4,6	24,6	10,5
		Hayvan Varlığı /Kesim Sayısı (%)	40,3	39,1	39,8	52,8	65,5
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	19,3	19,3	19,3	19,0	19,1
KANATLI HAYVAN SAYISI VE ET ÜRETİMİ	Tavuk	Kesilen hayvan sayısı	1.207.088.021	1.200.706.595	1.243.408.593	1.347.726.670	1.270.251.204
		Değişim (%)	-1,7	-0,5	3,6	8,4	-5,7
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	1,77	1,78	1,81	1,79	1,83
		Et Üretimi (ton)	2.138.451	2.136.263	2.245.770	2.417.995	2.328.791
		Değişim (%)	-0,8	-0,1	5,1	7,7	-3,7
	Hindi	Kesilen hayvan sayısı	6.188.060	6.063.967	5.170.017	5.593.282	4.680.249
		Değişim (%)	-8,7	-2,0	-14,7	8,2	-16,3
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	9,64	9,60	9,92	9,59	10,17
		Et Üretimi (ton)	59.640	58.212	51.301	53.646	47.575
		Değişim (%)	-14,2	-2,4	-11,9	4,6	-11,3

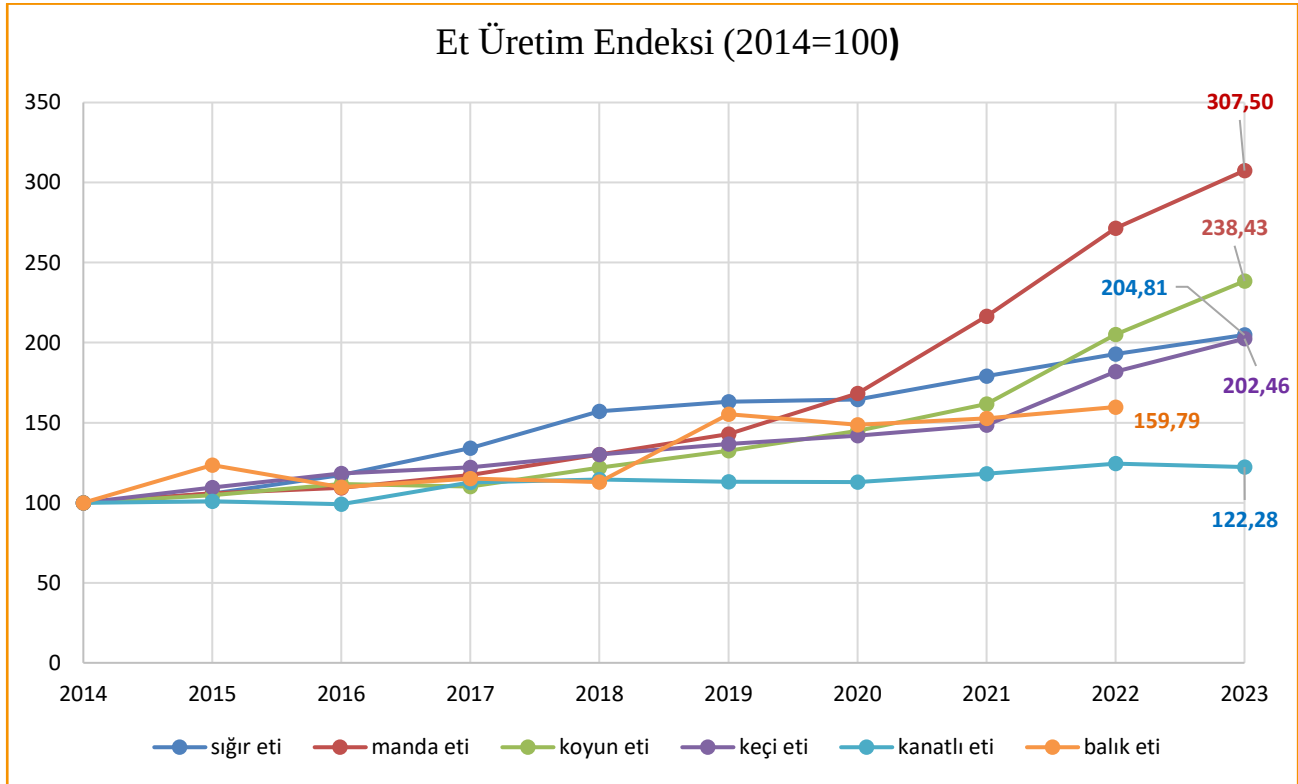
Kaynak: TÜİK

2.2 Et Üretimi

2.2.1 Et Üretim Endeksi

Et üretiminde 2014 yılı baz alınarak hesaplanan endekse göre en yüksek artış, %207 ile manda eti üretiminde yaşanmıştır. Koyun eti üretimi %138 artış ile ikinci sırada yer almıştır. Sığır eti üretimi %105, keçi eti üretimi %102, kanatlı eti üretimi %22 ve balık eti üretimi %60 (2022 yılı) artmıştır (Grafik 18).

Grafik 18: Et Üretim Endeksi

Kaynak: TÜİK

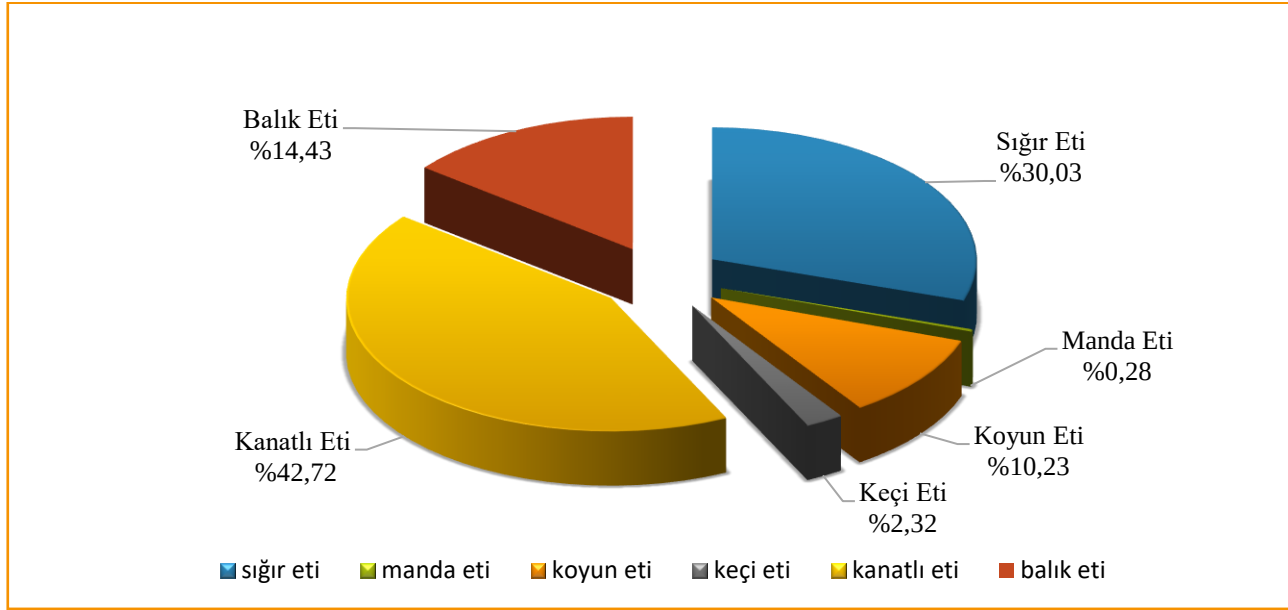
Son beş yıllık (2019-2023) dönemde et üretim endeksi sığır eti %25, koyun eti %80, keçi eti %48, manda eti %115, kanatlı eti üretimi ise %8 oranında artmıştır.

2.2.2 Et Üretiminin Türlerine Göre Dağılımı

Toplam et üretiminde 2023 yılında kırmızı etin payı %42,9, kanatlı etinin payı %42,7, balık etinin payı (2022 yılı) %14,4'dür. Kırmızı et üretimi 2 milyon 384 bin ton ile bir önceki yıla göre %8,8 artmıştır. Büyükbaş eti üretimi %6,3 artarak 1 milyon 686 bin ton, küçükbaş eti üretimi %15,3 artarak 698 bin ton olmuştur. Kırmızı et üretiminde küçükbaş etinin payı %29,2 olmuştur (Grafik 19).

Sığır eti üretimi 2023 yılında %6,2 artarak 1 milyon 670 bin ton, manda eti üretimi %13,3 artarak 15 bin ton, koyun eti üretimi %16,3 artarak 569 bin ton, keçi eti üretimi %11,3 artarak 128 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 19: Et Üretiminin Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK

Toplam balık üretiminde 2018 yılında %39 olan avlanan deniz balıklarının payı 2022 yılında %32'ye düşmüş, kültür balıklarının payı %55'den, %64'e yükselmiştir. Aynı dönemde avlanan tatlı su balıklarının oranı ise %5'ten, %4'e düşmüştür.

Tablo 19: Balık Üretimi

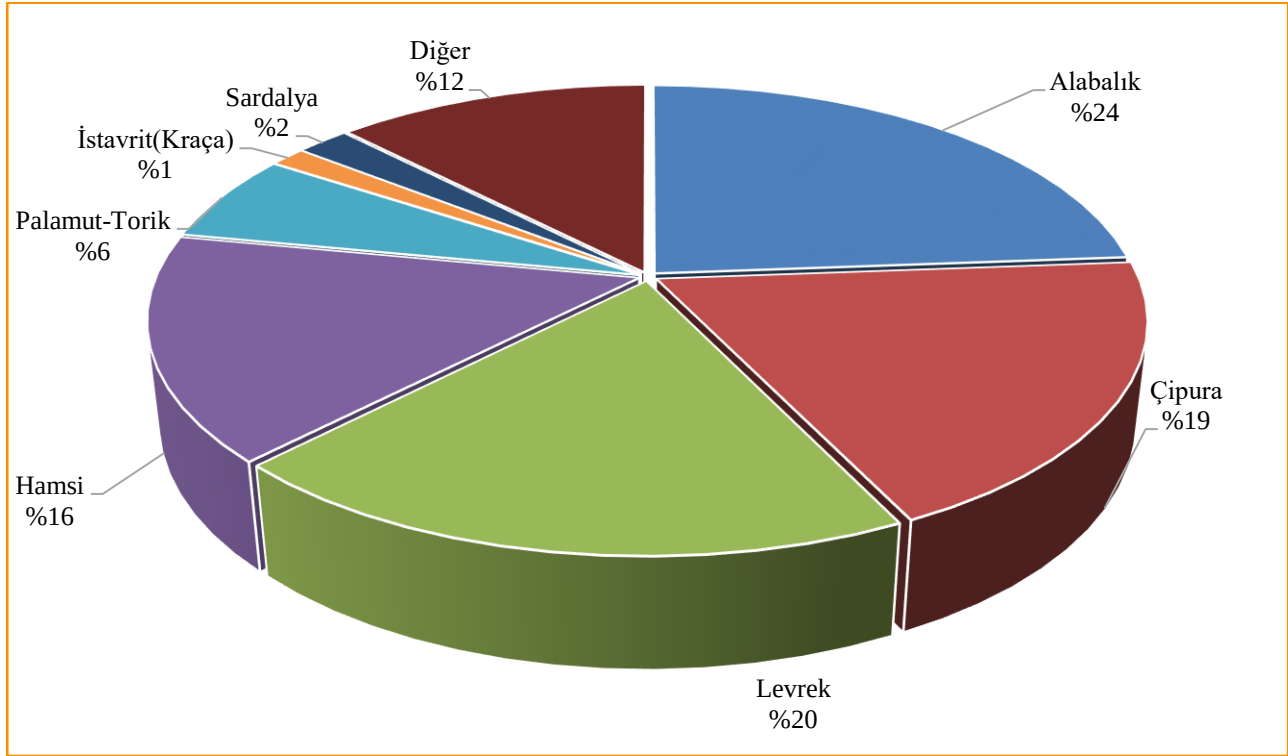
	Avlanan Deniz Balıkları (Ton)	Toplamdaki Payı %	Kültür Balıkları (Ton)	Toplamdaki Payı %	Avlanan Tatlısu Balıkları (Ton)	Toplamdaki Payı %	Toplam	Yıllık Değişim %
2018	222.024	39,2	314.537	55,5	30.139	5,3	566.700	-2,0
2019	374.726	48,1	373.356	47,9	31.596	4,1	779.678	37,6
2020	291.910	39,1	421.411	56,5	33.119	4,4	746.440	-4,3
2021	262.290	34,2	471.686	61,5	33.140	4,3	767.116	2,8
2022	254.535	31,7	514.805	64,1	33.256	4,1	802.596	4,6

Kaynak: TÜİK

Toplam balık üretimimiz 2022 yılında önceki yıla göre %4,6 artışla 802 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Avlanan deniz balıklarının %50'ini hamsi, yetiştiriciliği yapılan kültür balıklarının %37'sini alabalık, %30'unu levrek oluşturmuştur (Tablo 19).

Toplam balık üretiminde alabalık %24'lük pay ile ilk sırada yer alırken onu %20 ile levrek, %19 ile çipura ve %16 ile hamsi izlemiştir (Grafik 20). 2022 yılı kültür balığı üretiminin %28'ini iç su balıkları oluşturmuştur (Tablo 20).

Grafik 20: Balık Üretiminin Türlere Göre Dağılımı (2022)

Kaynak: TÜİK

Tablo 20: Kültür Balığı Üretimi

Kültür Balıkları Türü	2018	2019	2020	2021	2022
İç Su					
Alabalık	104.887	116.053	127.905	135.732	145.649
Aynalı sazan	212	203	173	171	293
Diğer	68	170	158	139	121
Deniz					
Alabalık	9.610	9.692	18.689	31.554	45.454
Çipura	76.680	99.730	109.749	133.476	152.469
Levrek	116.915	137.419	148.907	155.151	156.602
Diğer	6.165	10.089	15.830	15.463	14.217
Toplam	314.537	373.356	421.411	471.686	514.805

Kaynak: TÜİK

2.3 Et Verimi

Türkiye’de ortalama sığır karkas ağırlığı 2022 yılında 287 kg iken 2023 yılında %0,2 artarak 287,5 kg olmuştur. Manda karkas ağırlığındaki yıllık artış %1,4 olmuştur. (221,1 kg)

Koyun karkas ağırlığı bir önceki yıla göre %1,4 düşerek 22,4 kg olmuştur. Keçi karkas ağırlığı ise 19,1 kg ile geçen yıla göre %0,7 oranında artmıştır.

2.4 Dış Ticaret (TÜİK-Özel Dış Ticaret Verileri)

2.4.1 Canlı Hayvan İthalatı

2023 yılı canlı büyükbaş ve küçükbaş hayvan ithalatına dair veriler Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 21: Canlı Hayvan İthalatı

CANLI İTHALAT		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş		Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Besilik	Damızlık	Kasaplık		Damızlık	Damızlık Olmayan		
2023	Miktar (kg)	186.100.876	46.275.810	39.587.279	271.963.965	293.684	2.193.370	2.487.054	274.451.019
	Miktar (baş)	650.481	92.763	74.773	818.017	5.359	48.033	53.392	871.409
	\$	771.793.835	256.177.547	135.395.959	1.163.367.341	1.484.175	3.900.449	5.384.624	1.168.751.965

Kaynak: TÜİK

2.4.2 Canlı Hayvan İhracatı

Canlı büyükbaş hayvan ihracatımız 2023 yılında 2.001 baş olarak gerçekleşmiştir. Büyükbaş hayvan ihracatının tamamına yakını damızlık hayvandır. İhracatımızın tamamı Azerbaycan’a yapılmıştır (Tablo 22-23).

Tablo 22: Canlı Hayvan İhracatı

CANLI İHRACAT		Büyükbaş		Toplam Büyükbaş	Küçükbaş		Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Damızlık	Kasaplık		Damızlık	Damızlık Olmayan		
2023	Miktar (kg)	930.940	11	930.951	34.993	2.006.511	2.041.504	2.972.455
	Miktar (baş)	2.000	1	2.001	620	43.796	44.416	46.417
	\$	6.125.000	17	6.125.017	346.000	4.461.585	4.807.585	10.932.602

Kaynak: TÜİK

Tablo 23: Ülkelere Göre Canlı Büyükbaş Hayvan İhracatı

2023 Yılı Türkiye Canlı Büyükbaş İhracatı-Baş		
Ülke	Damızlık	Toplam
Azerbaycan	2.000	2.000
Toplam	2.000	2.000

Kaynak: TÜİK

Canlı küçükbaş ihracatımızın tamamına yakını damızlık olmayan hayvanlardan oluşmakta olup bu ihracatın %98'i Kuveyt ve Katar'a yapılmıştır (Tablo 24).

Tablo 24: Ülkelere Göre Canlı Küçükbaş Hayvan İhracatı

2023 Yılı Türkiye Canlı Küçükbaş İhracatı-Baş			
Ülke	Damızlık	Damızlık Olmayan	Toplam
Kuveyt		31.653	31.653
Katar		11.270	11.270
Irak		873	873
Azerbaycan	620		620
Genel Toplam	620	43.796	44.416

Kaynak: TÜİK

2.4.3 İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı

İşlenmemiş toplam kırmızı et ithalatı 37 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Büyükbaş hayvan eti ithalatı 2023 yılında 36.546 ton, küçükbaş hayvan eti ithalatımız 520 ton olarak gerçekleştirilmiştir (Tablo 25).

İşlenmemiş kırmızı et ithalatımızın %90'ı Polonya ve Fransa'dan yapılmıştır.

Tablo 25: İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı

KIRMIZI ET İTHALATI		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş			Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		
2023	Miktar (kg)		31.470.875	5.075.917	36.546.792	16.332	162.792	340.948	520.072	37.066.864
	\$		191.474.890	44.573.872	236.048.762	120.929	3.054.571	4.029.550	7.205.050	243.253.812

Kaynak: TÜİK

2.4.4 İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı

İşlenmemiş toplam kırmızı et ihracatı 2023 yılı içerisinde 2.089 ton olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 26).

Tablo 26: İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı

KIRMIZI ET İHRACATI		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş			Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		
2023	Miktar (kg)	1	54.754	1.645.314	1.700.069	10.354	129.267	250.280	389.901	2.089.970
	\$	77	305.304	16.469.196	16.774.577	73.698	2.335.624	2.940.894	5.350.216	22.124.793

Kaynak: TÜİK

2.4.5 İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı

Toplam kanatlı eti ihracatımız 2023 yılında miktar olarak %22,3 oranında azalmıştır. Tavuk eti ihracatı %22, hindi eti ihracatı %27 oranında azalmıştır (Tablo 27).

Kanatlı eti ihracatında en büyük pazar Ortadoğu ülkeleri olup 2023 yılı ihracatının %62'si Irak'a yapılmıştır.

Tablo 27: İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı

Kanatlı Eti İhracatı		Tavuk	Hindi	Ördek	Kaz	Beç Tavuğu	Genel Toplam
2023	Miktar (kg)	366.957.099	5.330.616	51.099	48	486.304	372.825.166
	\$	586.233.129	15.110.138	239.568	137	863.904	602.446.876

Kaynak: TÜİK

2.4.6 Balık Dış Ticareti

Balık ithalatımız 2023 yılında %8,2'lik bir azalışla 93 bin ton olarak gerçekleşirken, ihracatımız %10,8'lik bir artışla 255 bin tona ulaşmıştır. Balık ithalatımızın %65'lik bölümü Fas, Norveç ve İspanya'dan yapılmıştır. Balık ihracatımızın %58'lik kısmı Rusya, İtalya, Hollanda, Birleşik Krallık ve Yunanistan'a yapılmıştır (Tablo 28).

Tablo 28: Balık Dış Ticareti

Balık Dış Ticareti		İthalat	İhracat
2022	Miktar (kg)	101.994.954	230.885.975
	\$	219.682.757	1.496.882.911
2023	Miktar (kg)	93.600.082	255.747.590
	\$	206.971.507	1.574.734.219
Geçen Yıla Göre Değişim (%)	Miktar (kg)	-8,2	10,8
	\$	-5,8	5,2

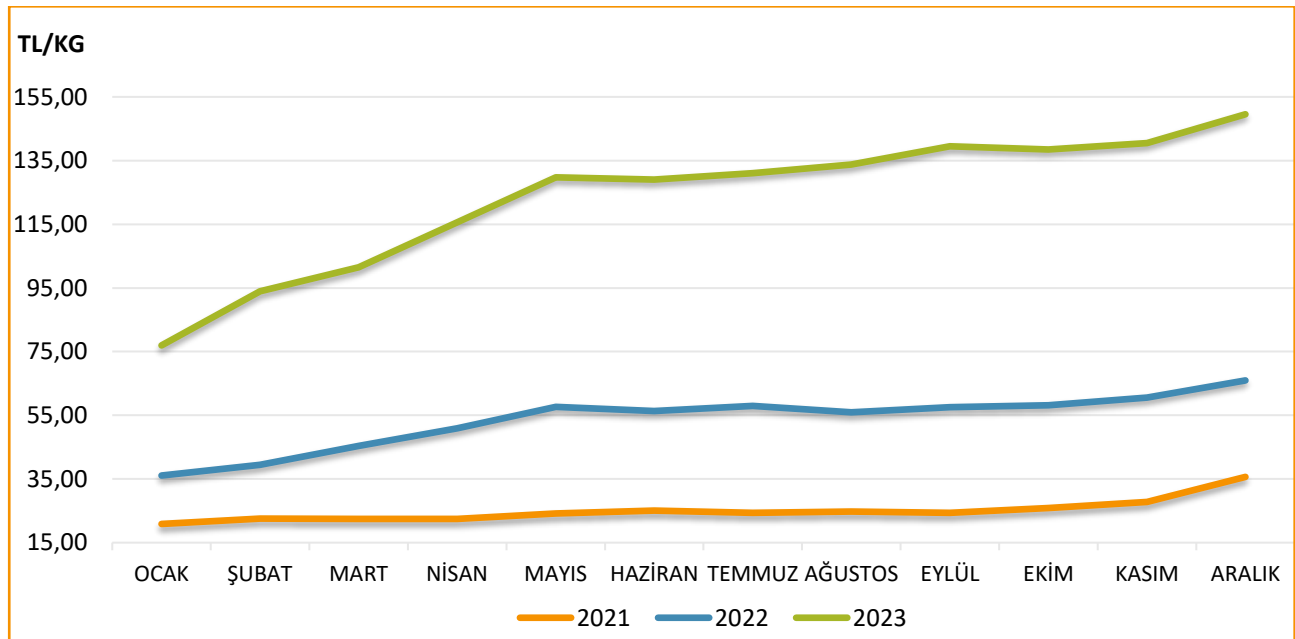
Kaynak: TÜİK (Veriler canlı, dondurulmuş, tütsülenmiş ve taze balıkları içermektedir.)

2.5 Et Fiyatları

2.5.1 Canlı Hayvan Fiyatları ve Borsa İşlemleri

Bu bölümde canlı hayvanlara ait kg cinsinden düzenli satış fiyatına erişilebilen Edirne Ticaret Borsası verileri kullanılmıştır. 2023 yılında toplam canlı dana tescil miktarı %1 artarken, canlı hayvan fiyatı %132 artmıştır. 2022 yılında borsada (ETB) işlem gören canlı dana miktarı 1 milyon 461 bin tondur (Grafik 21) (Tablo 28).

Grafik 21: Yurt İçi Canlı Dana Fiyatları

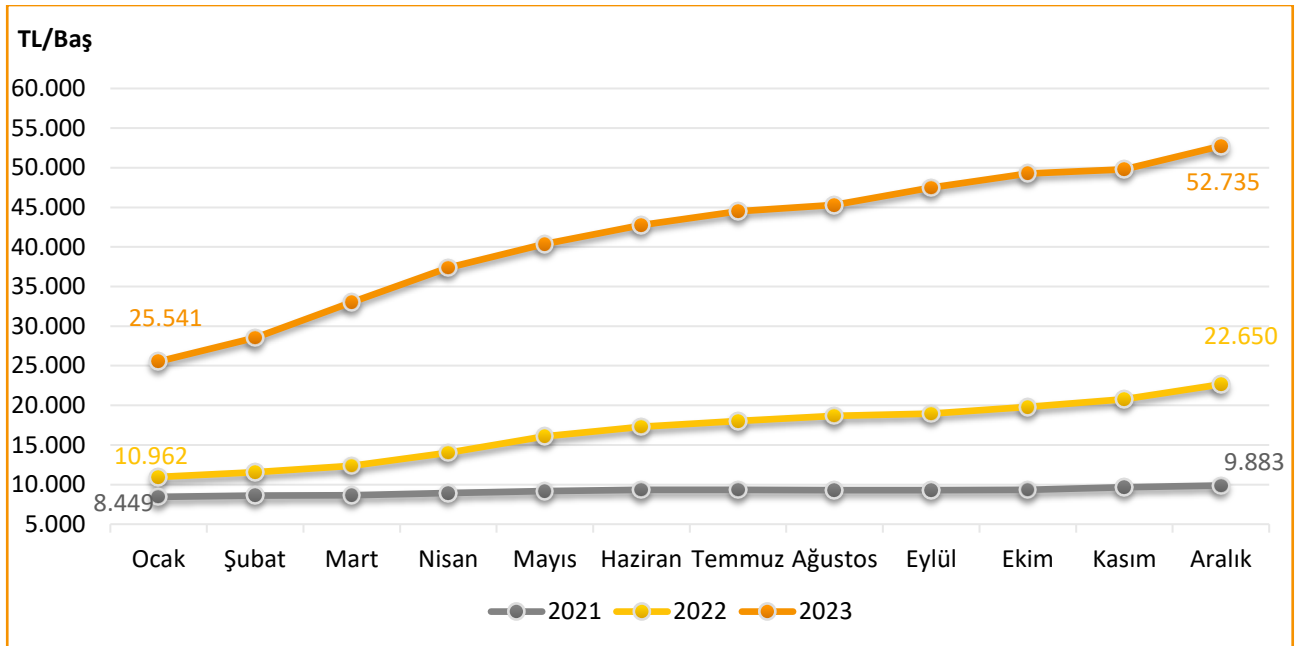
Kaynak: Edirne Ticaret Borsası (ETB)

Tablo 29: ETB Canlı Dana İşlem Miktarları

Edirne Ticaret Borsası		
2021	2022	2023
81.431	103.385	146.061
80.616	102.966	88.021
126.115	85.660	28.281
98.803	105.880	
87.755	138.750	171.142
185.630	154.286	166.602
110.756	60.911	185.502
113.002	168.748	110.585
151.247	125.571	121.557
94.410	160.414	176.161
146.102	136.186	138.447
105.121	104.341	128.818
1.380.988	1.447.098	1.461.177

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

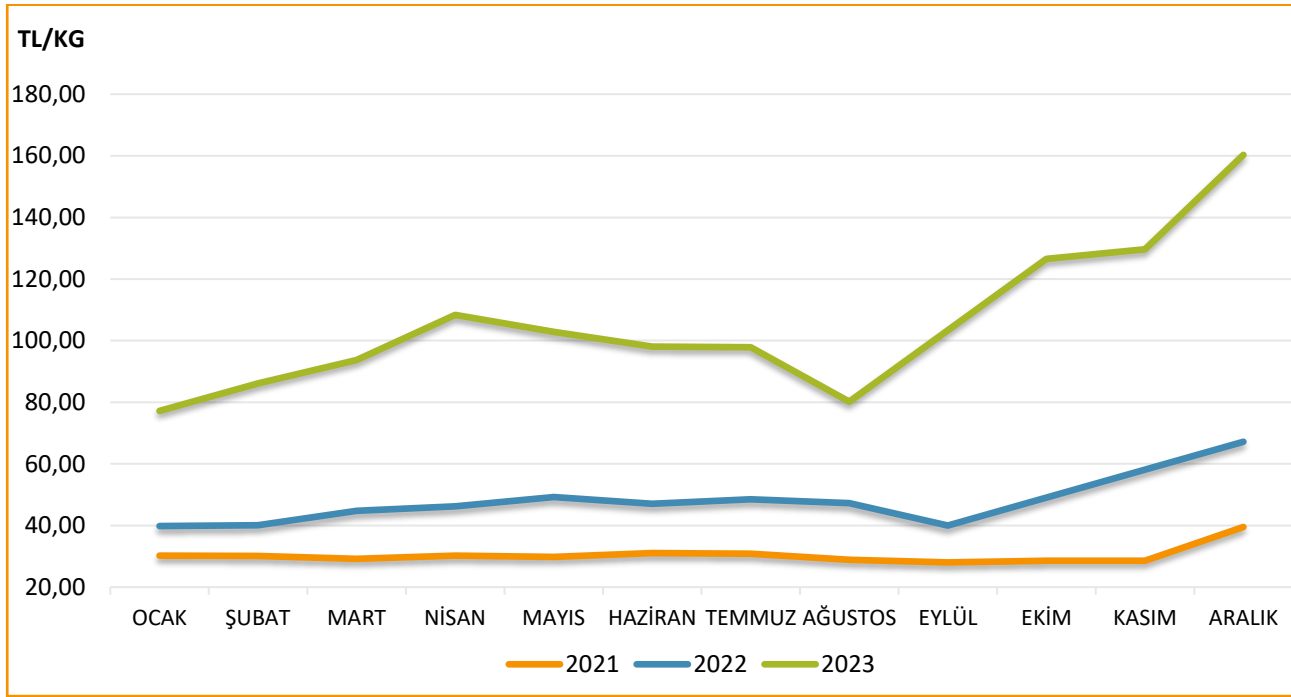
Grafik 22: Yurt İçi Kültür Sığı Üretici Fiyatı

Kaynak: TÜİK

TÜİK 2023 verilerine göre, iki yaş altındaki kültür danaya ait üretici ortalama fiyatı yıl boyunca yükseliş eğiliminde olmuş ve önceki yıla göre %147 artış göstermiştir (Grafik 22).

Grafik 23: Yurt İçi Canlı Kuzu Fiyatları

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

Edirne Ticaret Borsası verilerine göre, 2023 yılında canlı kuzu tescil miktarı %5 düşerken, canlı kuzu fiyat ortalaması %124 artmıştır. 2023 yılında borsada (ETB) işlem gören canlı kuzu miktarı 460 bin tondur (Grafik 23) (Tablo 30).

Tablo 30: ETB Canlı Kuzu İşlem Miktarları

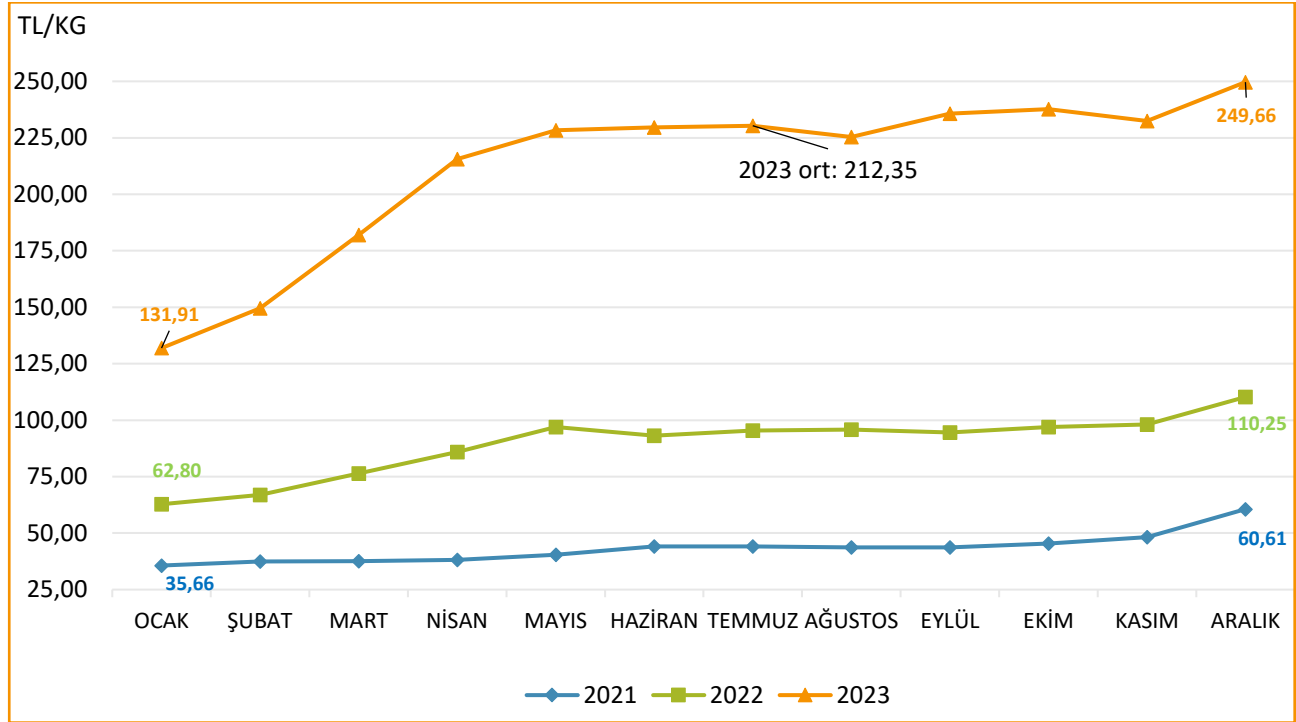
Edirne Ticaret Borsası		
2021	2022	2023
20.698	37.049	35.801
21.431	26.148	32.826
29.056	34.219	9.907
27.778	43.531	982
48.150	55.603	39.756
37.623	31.881	47.882
29.384	29.984	48.387
38.075	52.091	41.105
44.575	30.401	42.676
24.626	50.422	69.109
51.825	42.474	51.266
48.658	50.678	40.017
337.789	484.481	459.714

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

2.5.2 Dana Karkas Fiyatları ve Borsa İşlemleri

Ankara Ticaret Borsası verilerine göre 2023 yılında toplam tescil edilen dana karkas miktarı %13 artmış ve ortalama dana karkas fiyatı %137 artmıştır (Grafik 24) (Tablo 31).

Grafik 24: Yurt İçi Dana Karkas Fiyatları

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası (ATB)

2023 yılında borsa toplam tescil miktarı 7 milyon 735 bin kg olmuştur (Tablo 31).

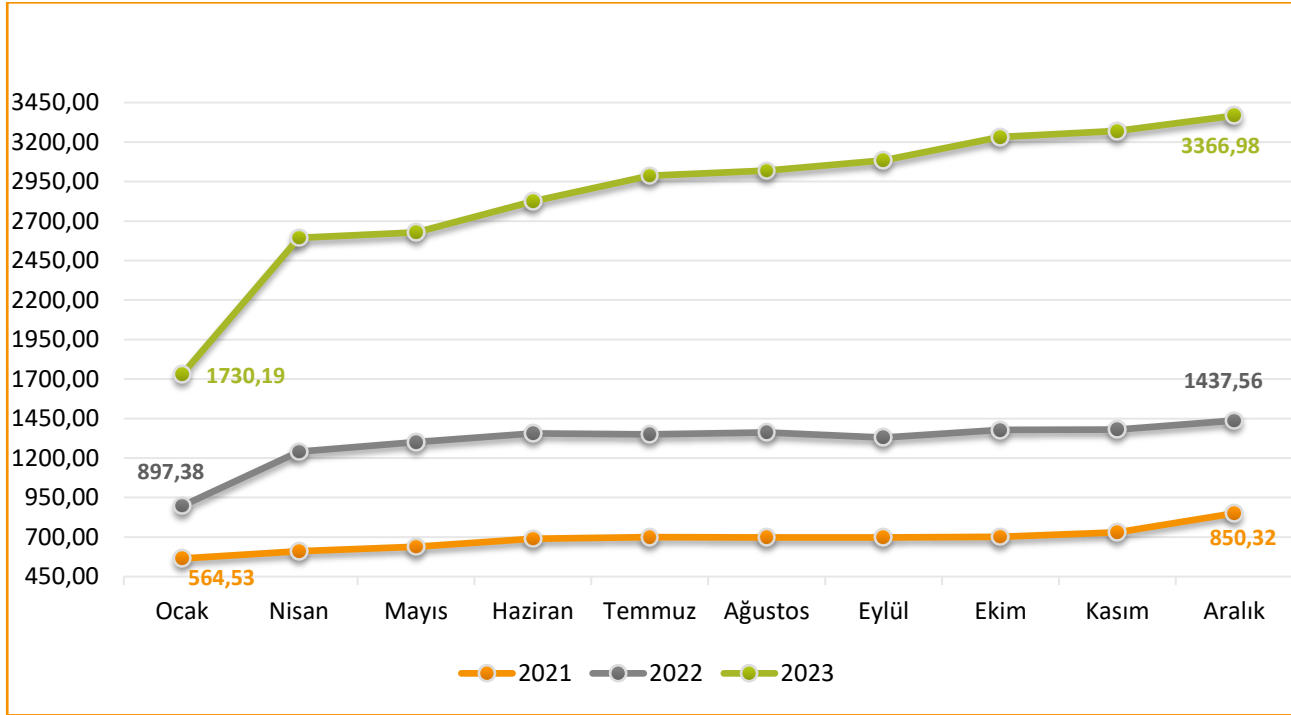
Tablo 31: ATB Dana Karkas İşlem Miktarları

KG	Ankara Ticaret Borsası Dana Karkas İşlem Hacimleri					
	2021		2022		2023	
	Salon Tescil	Toplam Tescil	Salon Tescil	Toplam Tescil	Salon Tescil	Toplam Tescil
OCAK	125.600	948.997	67.426	520.262	27.671	854.289
ŞUBAT	118.976	784.582	114.749	538.556	47.682	829.965
MART	168.035	832.186	52.879	856.571	32.496	605.881
NİSAN	192.745	486.719	75.292	586.697	9.405	470.712
MAYIS	62.266	526.203	59.207	322.218	19.361	271.629
HAZİRAN	104.380	541.091	136.980	567.274	89.143	430.751
TEMMUZ	103.337	554.246	75.744	448.897	39.183	620.595
AĞUSTOS	102.817	416.580	87.862	475.409	104.204	673.467
EYLÜL	66.335	205.861	62.911	463.225	59.974	717.362
EKİM	119.177	762.044	57.392	548.689	44.190	473.776
KASIM	62.859	310.764	67.166	775.287	156.702	815.712
ARALIK	37.123	456.773	96.997	732.655	69.675	971.313
TOPLAM	1.263.649	6.826.046	954.605	6.835.740	699.686	7.735.452

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

TÜİK verilerine göre 2023 yılında dana kuşbaşı ortalama tüketici fiyat endeksi %119 artmıştır. 2023 yılının ilk ayında 1730,19 olan endeks rakamı %95 artarak Aralık ayında 3366,98'e yükselmiştir (Grafik 25).

Grafik 25: Dana Kuşbaşı Tüketici Fiyat Endeksi

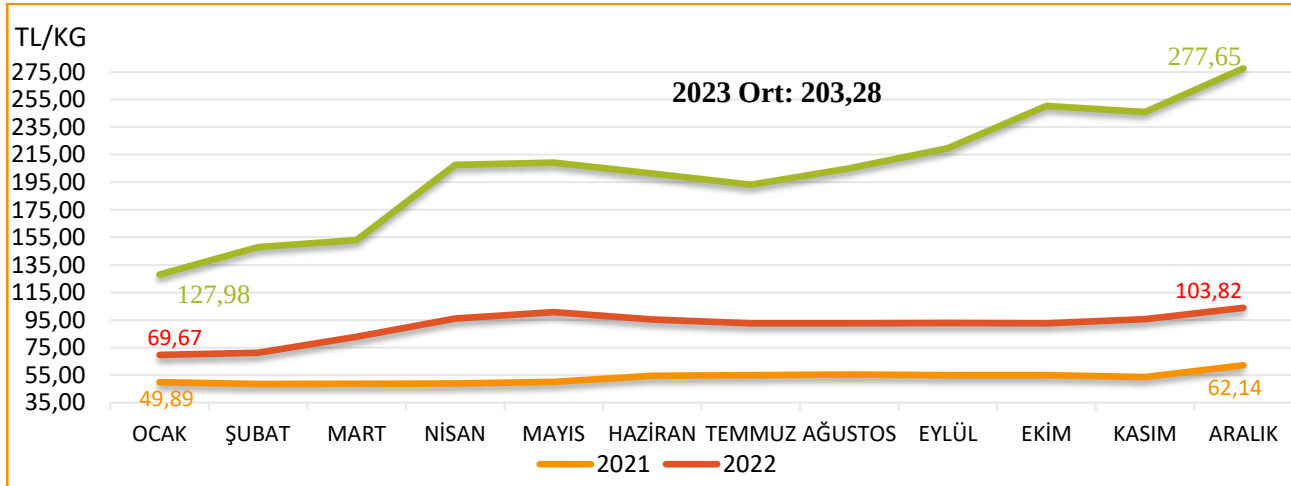

Kaynak: TÜİK

2.5.3 Kuzu Karkas Fiyatları

Kuzu karkas fiyat ortalaması 2023 yılında 203,28 TL/kg ile bir önceki yılın fiyat ortalamasına göre %125 daha yüksek gerçekleşmiştir (Grafik 26).

Grafik 26: Yurt İçi Kuzu Karkas Fiyatları

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

Ankara Ticaret Borsası verilerine göre 2023 yılı kuzu karkas toplam tescil edilen miktar 363 bin kg ile bir önceki yılın %39 gerisinde kalmıştır (Tablo 32).

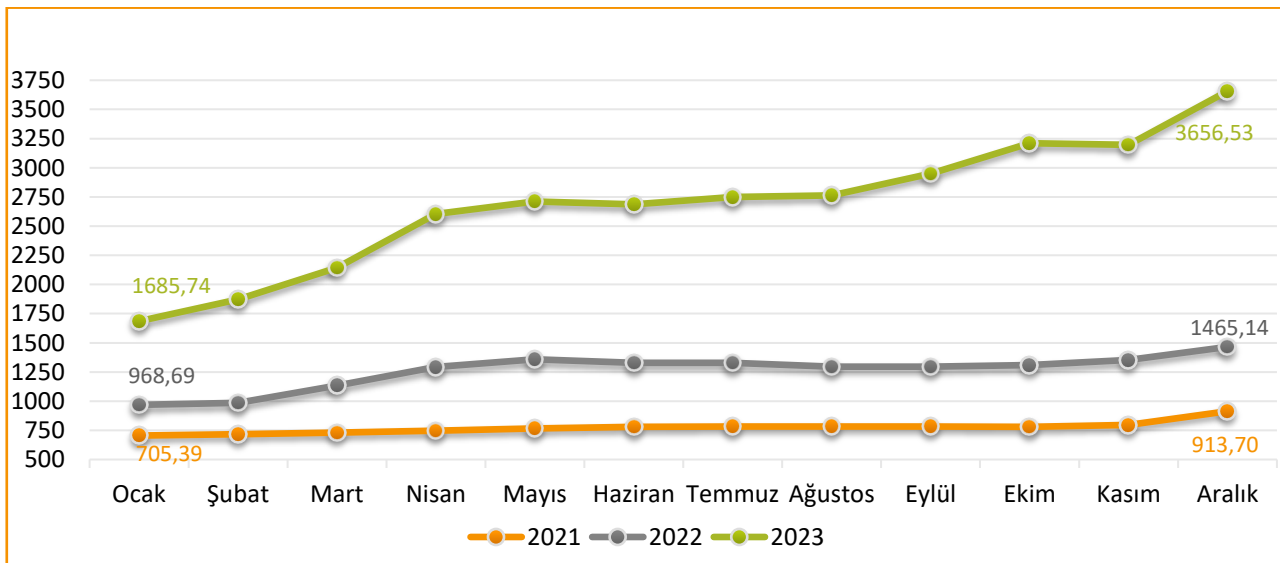
Tablo 32: ATB Kuzu Karkas İşlem Miktarları

	Ankara Ticaret Borsası Kuzu Karkas İşlem Hacimleri (Kg)					
	2021		2022		2023	
	Salon Tescil	Toplam Tescil	Salon Tescil	Toplam Tescil	Salon Tescil	Toplam Tescil
OCAK	42.303	42.726	16.577	18.437	37.031	45.588
ŞUBAT	74.898	75.580	74.856	76.005	10.906	20.540
MART	50.543	50.883	14.144	77.400	28.305	39.501
NİSAN	34.845	38.772	25.906	29.965	7.153	15.166
MAYIS	22.393	28.076	27.978	28.413	17.228	26.178
HAZİRAN	33.460	41.255	48.453	51.436	50.756	63.866
TEMMUZ	25.139	37.960	90.345	97.247	24.246	45.727
AĞUSTOS	10.504	12.540	17.775	26.082	15.900	27.005
EYLÜL	11.978	17.515	24.915	51.332	3.395	11.740
EKİM	21.257	23.296	44.757	48.938	3.731	4.695
KASIM	16.660	23.131	45.645	58.593	28.502	30.940
ARALIK	74.141	75.344	31.572	33.412	31.574	31.749
TOPLAM	418.120	467.076	462.923	597.260	258.727	362.695

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

TÜİK verilerine göre 2023 yılında kuzu eti ortalama tüketici fiyat endeksi %117 artarak 2685,46'ya ulaşmıştır. 2023 yılının ilk ayında 1685,74 olan endeks rakamı %117 artarak Aralık ayında 3656,53'e yükselmiştir (Grafik 27).

Grafik 27: Kuzu Eti Tüketici Fiyat Endeksi

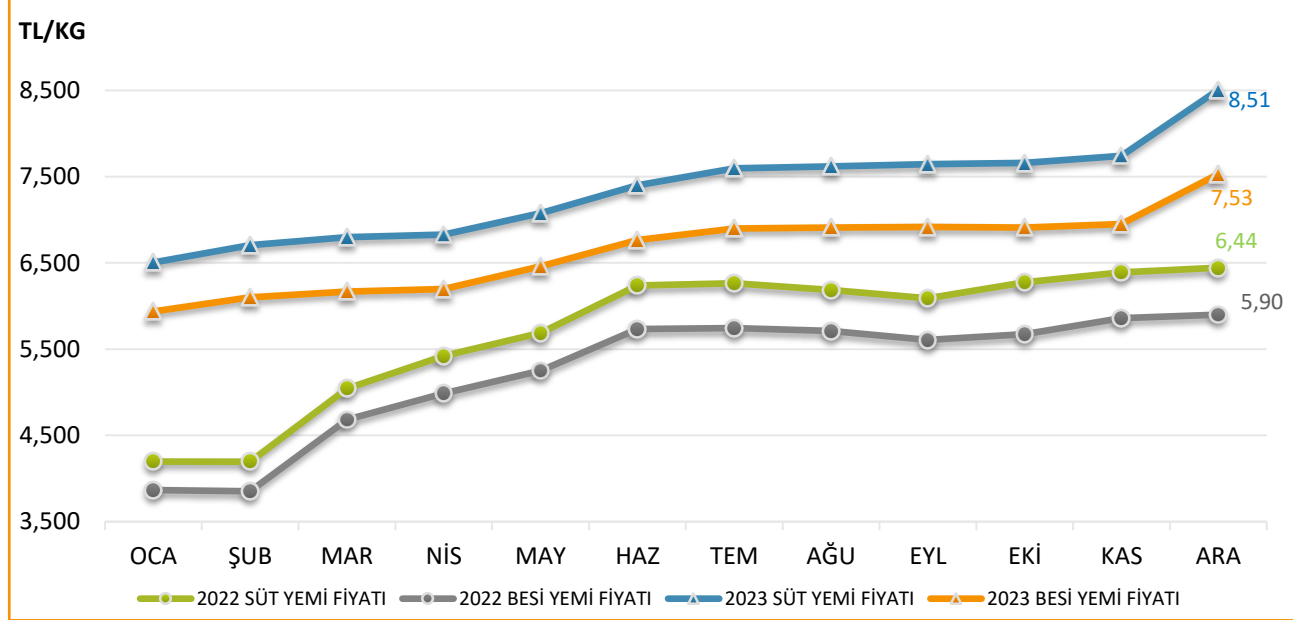

Kaynak: TÜİK

2.5.4 Yem Fiyatları

Besi yemi ve süt yemi fiyatları 2023 yılı boyunca çoğunlukla yükselme eğiliminde olmuşlardır. 2022 yılına göre ortalama besi yemi fiyatı %27 artarak 6,65 TL/kg'a, süt yemi fiyatları ise %29 artarak 7,34 TL/kg'a yükselmiştir (Grafik 28).

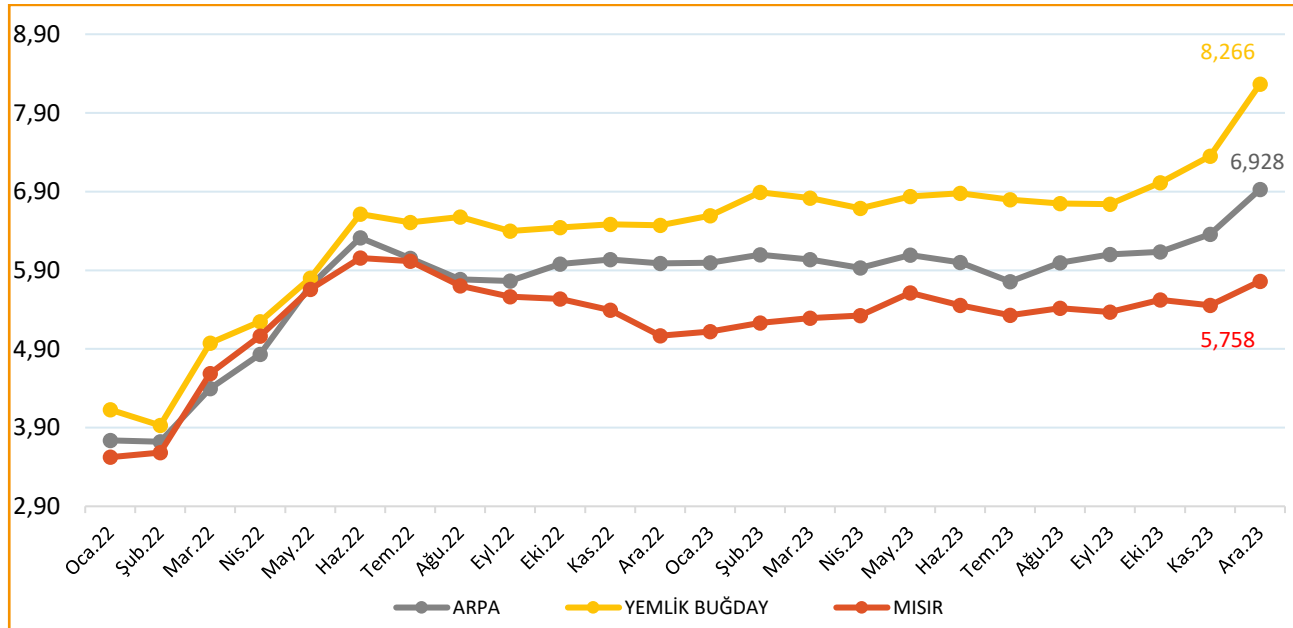
Grafik 28: Karma Yem Fiyatları

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

Ortalama kaba yem fiyatları 2023 yılında, arpa için %14 (6,12 TL/kg), yemlik buğday için %20 (6,97 TL/kg), mısır için ise %5 artış (5,41 TL/kg) şeklinde gerçekleşmiştir (Grafik 29). Ayrıca aynı dönem içerisinde saman fiyatı %72 artarak 2,93 TL/kg ve silaj fiyatı %66 artarak 2,18 TL/kg'ye ulaşmıştır.

Grafik 29: Kaba Yem Fiyatları

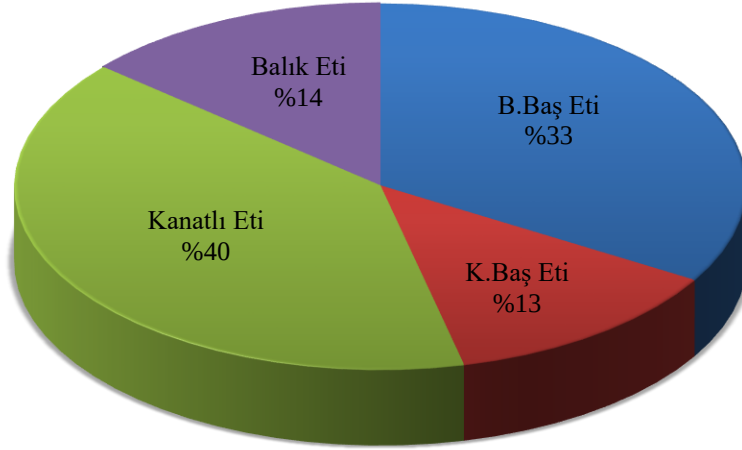

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, TMO

2.6 Et Tüketimi

TÜİK verileri kullanılarak kişi başı tüketim = (üretim + ithalat – ihracat) / nüfus formülüyle yapılan hesaba göre, 2023 yılı kişi başı toplam et tüketimi 60,23 kg olup bunun %40'ı (23,99 kg) kanatlı eti, %33'ü (20,16 kg) büyükbaş eti, %14'ü (7,90 kg) balık eti (2022), %13'ü (8,18 kg) küçükbaş etidir (Grafik 30).

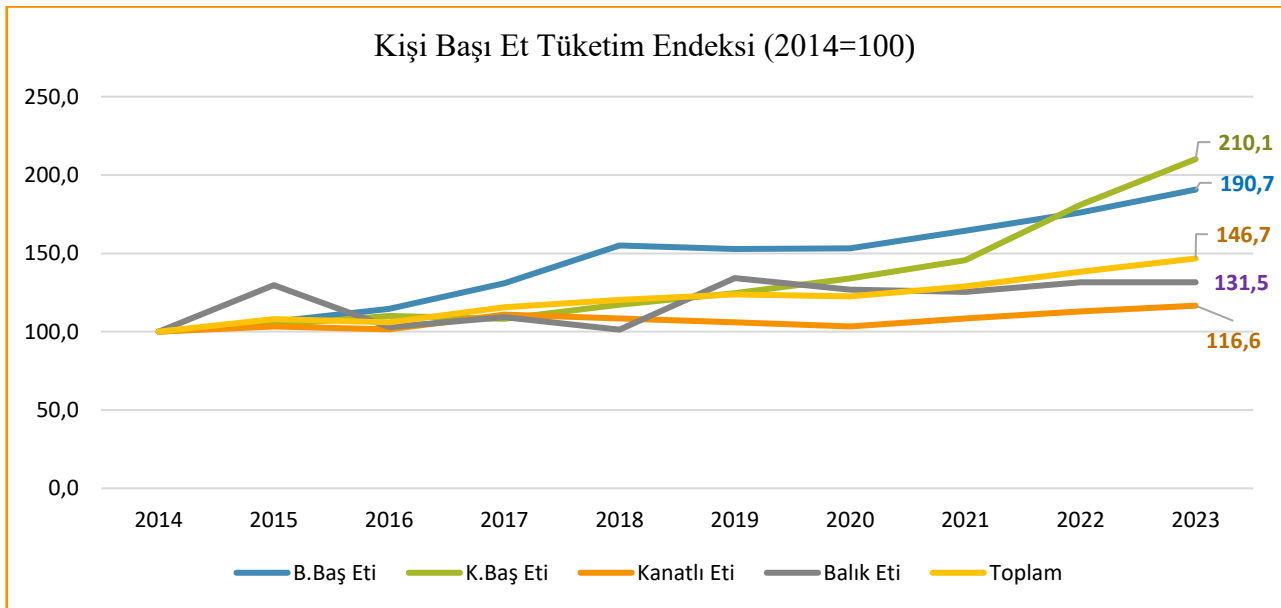
Grafik 30: Kişi Başı Tüketim Payları

Kaynak: TÜİK

Toplam kişi başı et tüketimi 2014 yılı baz alınarak yapılan hesaplama göre; 2014-2023 döneminde %46,7 artmıştır. Büyükbaş eti tüketimi %90,7, kanatlı eti tüketimi %16,6, küçükbaş eti tüketimi %110,1, balık eti tüketimi (2022 yılı) ise %31,5 oranında artmıştır (Grafik 31).

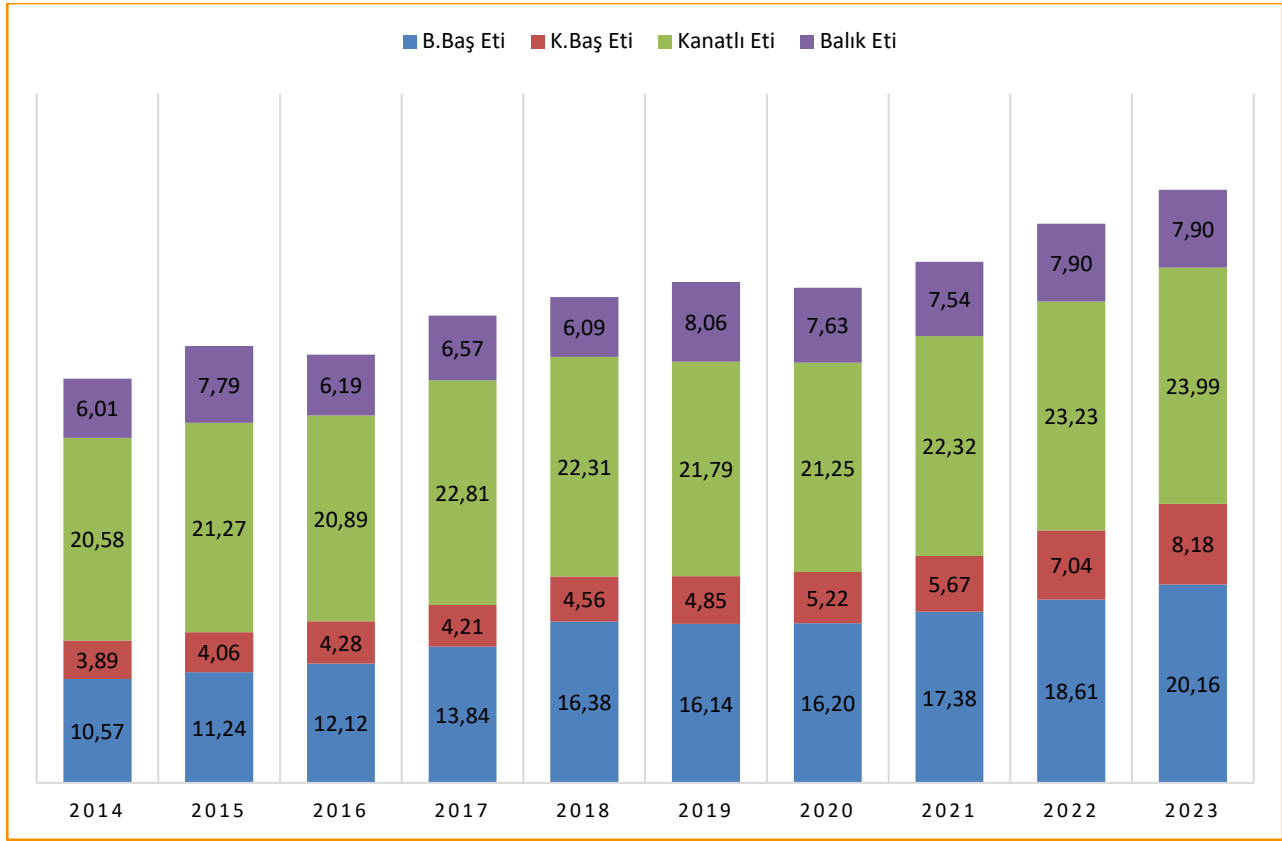
Grafik 31: Kişi Başı Et Tüketim Endeksi

Kaynak: TÜİK (Üretim + İthalat – İhracat / Nüfus)

Toplam tüketim 2023 yılında bir önceki yıla göre %6,1 oranında artmıştır. Büyükbaş eti tüketimi %8,3, küçükbaş eti tüketimi %16,1, kanatlı eti tüketimi ise %3,3 oranında artmıştır (Grafik 32).

Grafik 32: Türkiye Kişi Başı Et Tüketimi

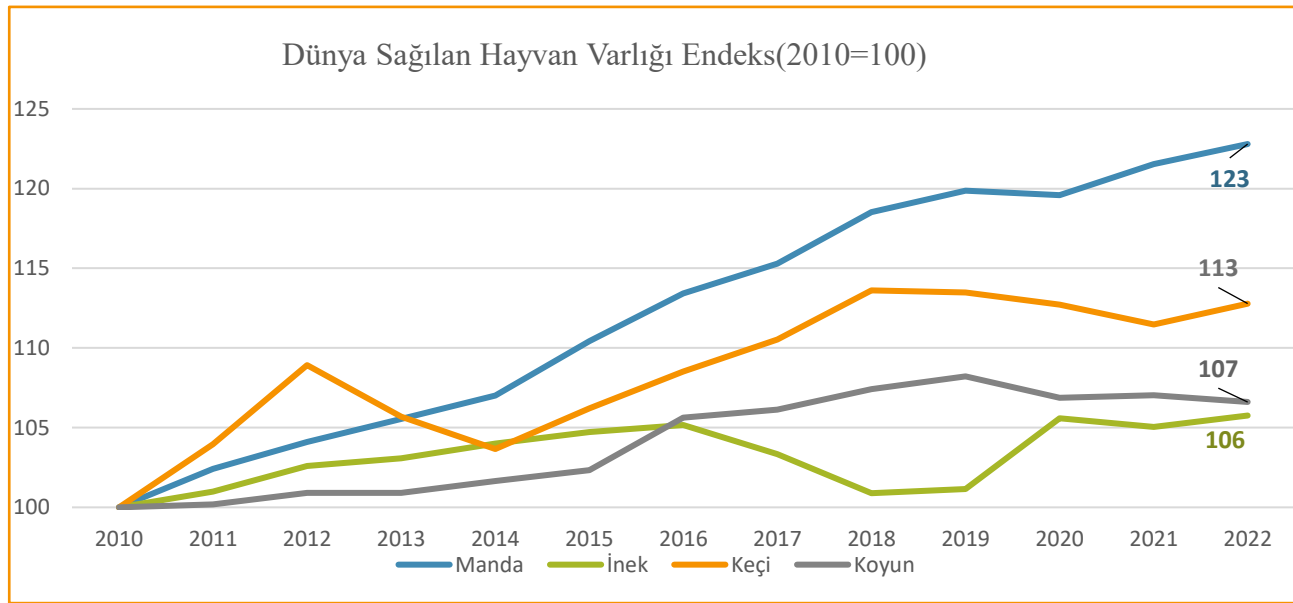
SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ

3 DÜNYADA SÜT SEKTÖRÜ

3.1 Sağılan Hayvan Varlığı

2010 yılı baz alınarak yapılan endeks hesaplamasına göre 2010-2022 döneminde, dünya sağmal hayvan varlığında en yüksek artış %23 ile manda varlığındadır. Sağılan keçi varlığındaki artış %13 iken koyun varlığında %7, sığır varlığında ise %6 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 33: 2010-2022 Yılları Arası Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: FAO

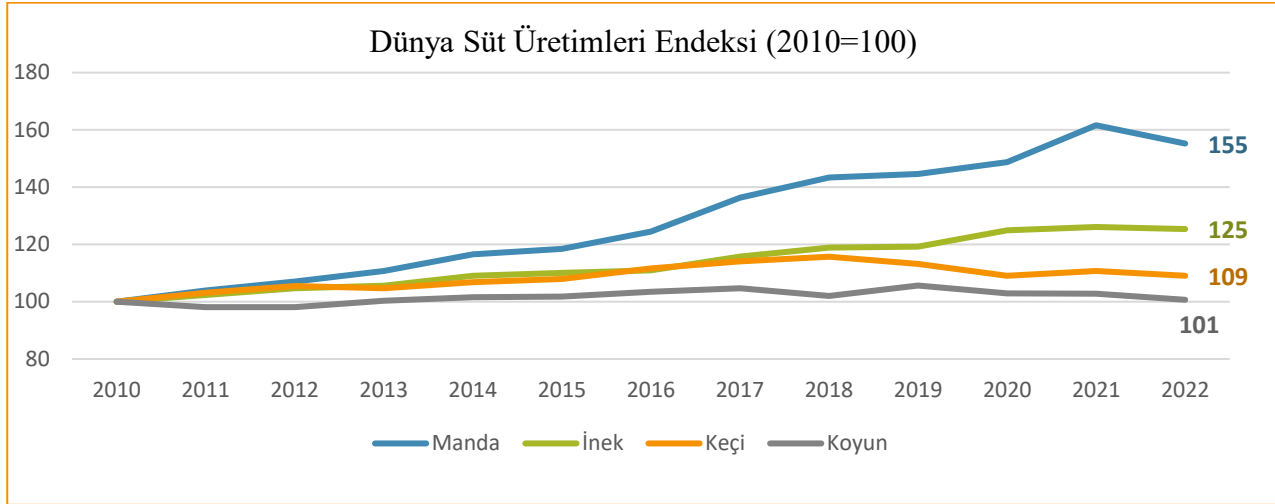
Dünyada toplam sağılan hayvan varlığının %8,8'i manda, %34,3'ü sığır, %26,4'ü keçi ve %30,4'ü koyundan oluşmaktadır.

Dünya sağılan hayvan varlığında 2022 yılı verilerine göre; sığır 277 milyon baş, manda 72 milyon baş, koyun 247 milyon baş ve keçi 214 milyon baştır.

3.2 Süt Üretimi

Dünya süt üretiminde 2010-2022 döneminde en yüksek artış, hem hayvan varlığında hem de verimdeki artışa bağlı olarak %49 oranında manda sütünde gerçekleşmiştir. Sığır sütü üretimi %24'lük bir artışa sahiptir. Keçi sütü üretimi 2021 yılına göre bir puan düşerek %18 oranına gerilemiştir. Koyun sütünde ise %5'lik artış söz konusudur.

Grafik 34: 2010-2022 Yılları Arası Dünya Süt Üretimleri Endeksi

Kaynak: FAO

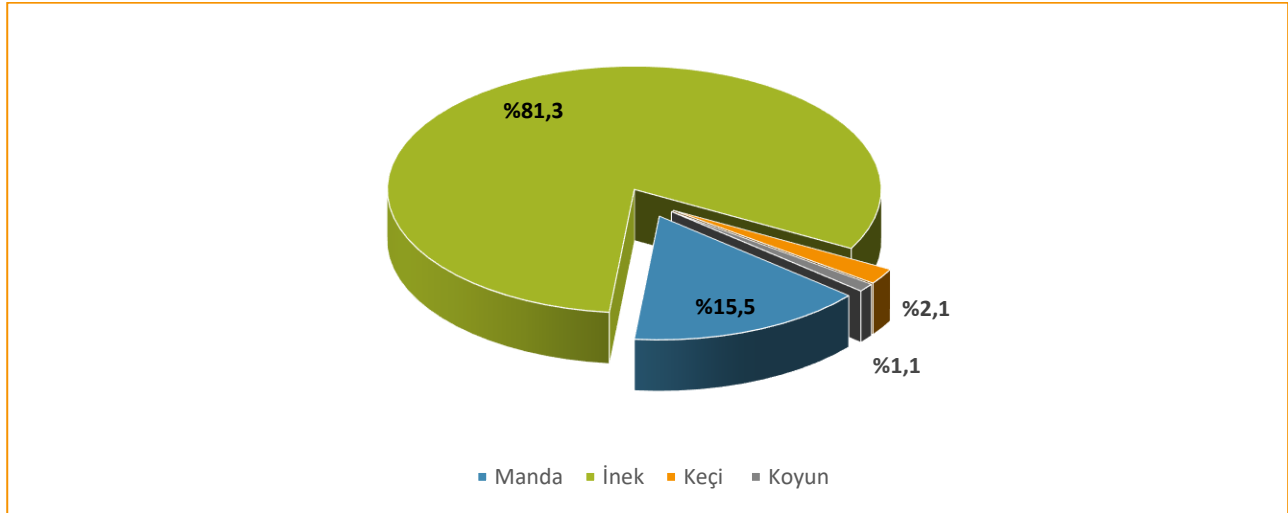
FAO'ya göre 2021 yılında 936 milyon ton olan dünya süt üretimi (inek, manda, koyun, keçi) 2022 yılında yaklaşık %1 oranında azalarak 926 milyon ton gerçekleşmiştir.

Tablo 33: 2016-2022 Yılları Arası Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Hayvan Varlığı, Süt Üretimi ve Süt Verimi Genel Tablo

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2016-2022 Değişim %
Sığır	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	270	270	272	277	275	275	277	2,6
	Süt üretimi (milyon ton)	671	685	701	715	742	757	753	-12,2
	Süt verimi (kg/baş)	24.521	25.356	25.914	26.213	26.813	27.490	27.160	-10,8
Manda	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	67	68	70	71	70	71	72	7,5
	Süt üretimi (milyon ton)	120	126	132	137	137	149	144	-20
	Süt verimi (kg/baş)	2	2	2	1,94	1,97	2,10	2,00	-11,1
Koyun	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	246	246	248	257	256	248	247	-0,4
	Süt üretimi (milyon ton)	10	10	10	11	10	10	10	0
	Süt verimi (kg/baş)	41	42	42	41	41	42	41	0
Keçi	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	207	210	214	224	222	212	214	3,4
	Süt üretimi (milyon ton)	19	20	20	20	21	19	19	0
	Süt verimi (kg/baş)	94	96	96	91	95	92	90	-4,3

Kaynak: FAO

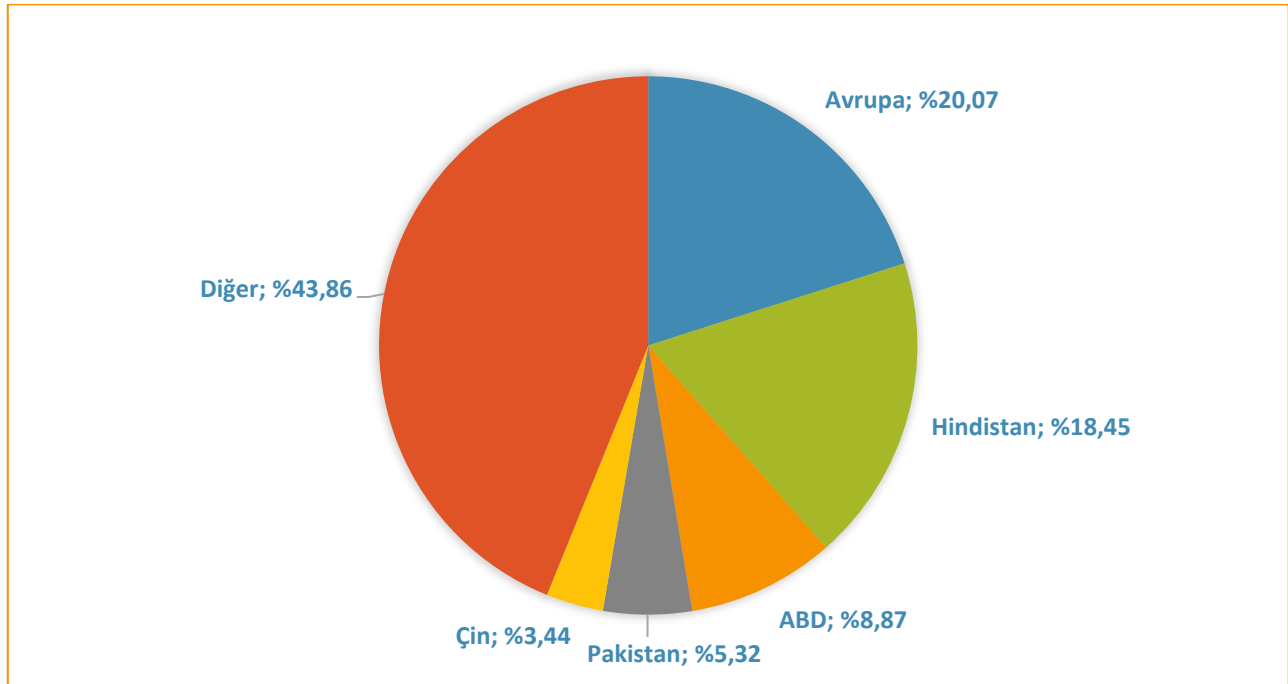
Grafik 35: 2022 Yılı Türlerine Göre Dünya Süt Üretim Payı

Kaynak: FAO

Toplam süt üretiminde 2022 yılında en büyük payı %81 (753 milyon ton) ile inek sütü alırken, manda sütü %15 (144 milyon ton), koyun sütü %1 (10 milyon ton) ve keçi sütü %2 (19 milyon ton) paya sahiptir.

Grafik 36: 2022 Yılı Ülkelere Göre Süt Üretim Payı

Kaynak: FAO

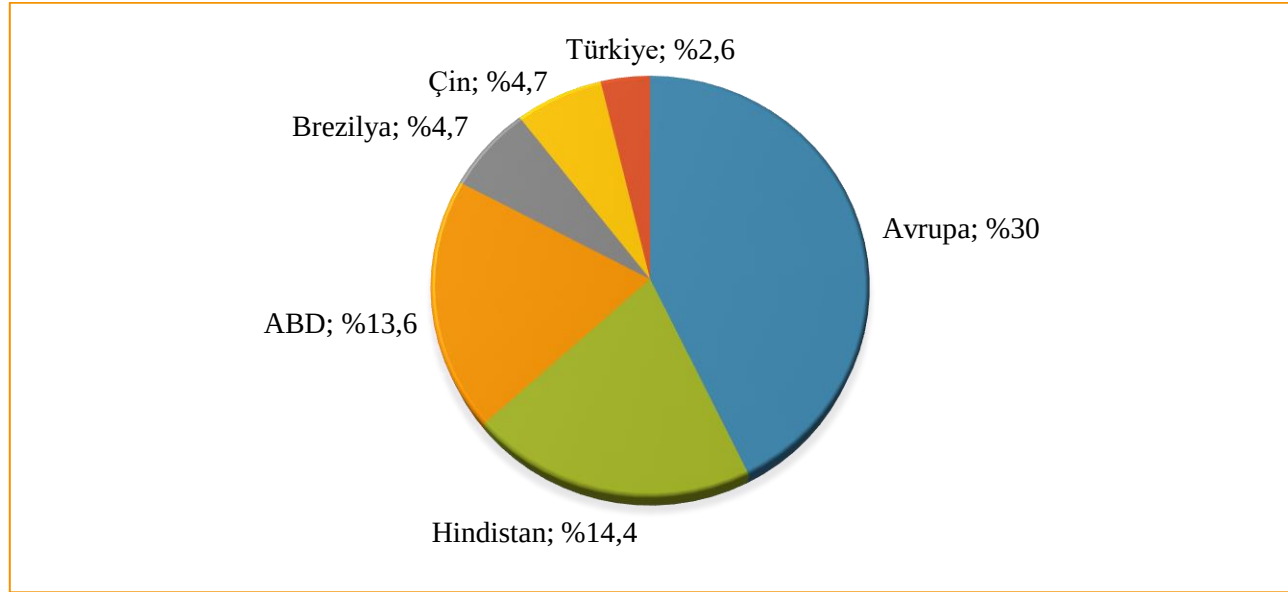
Dünya süt üretiminde (koyun, keçi, inek, manda) AB-28 %20 üretim payı ile ilk sırada yer alırken %18 ile Hindistan ikinci sırada yer almaktadır. Dünyanın en büyük süt üreticisi olan AB 2022 yılında bir önceki yıla göre %0,44 düşüşle 232 milyon ton üretim gerçekleştirirken, ikinci en büyük üretici olan Hindistan 2022 yılı üretimi %3,31 düşüşle 214 milyon ton olmuştur.

AB, Hindistan ve ABD dünya süt üretiminin (inek, manda, koyun, keçi) yaklaşık %47'sini oluşturmaktadır.

3.2.1 İnek Sütü

FAOSTAT verilerine göre, 2022 yılında dünya inek sütü üretimi önceki yıla kıyasla %0,53 oranında azalarak 753 milyon ton olmuştur. Dünya inek sütü üretiminin yarısından fazlasını AB, ABD, Hindistan, Brezilya ve Çin tarafından sağlanmıştır. **Türkiye** dünya süt üretiminde %2,6'lık payı ile 10. sırada yer almaktadır.

Grafik 37: 2022 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretim Payı

Kaynak: FAO

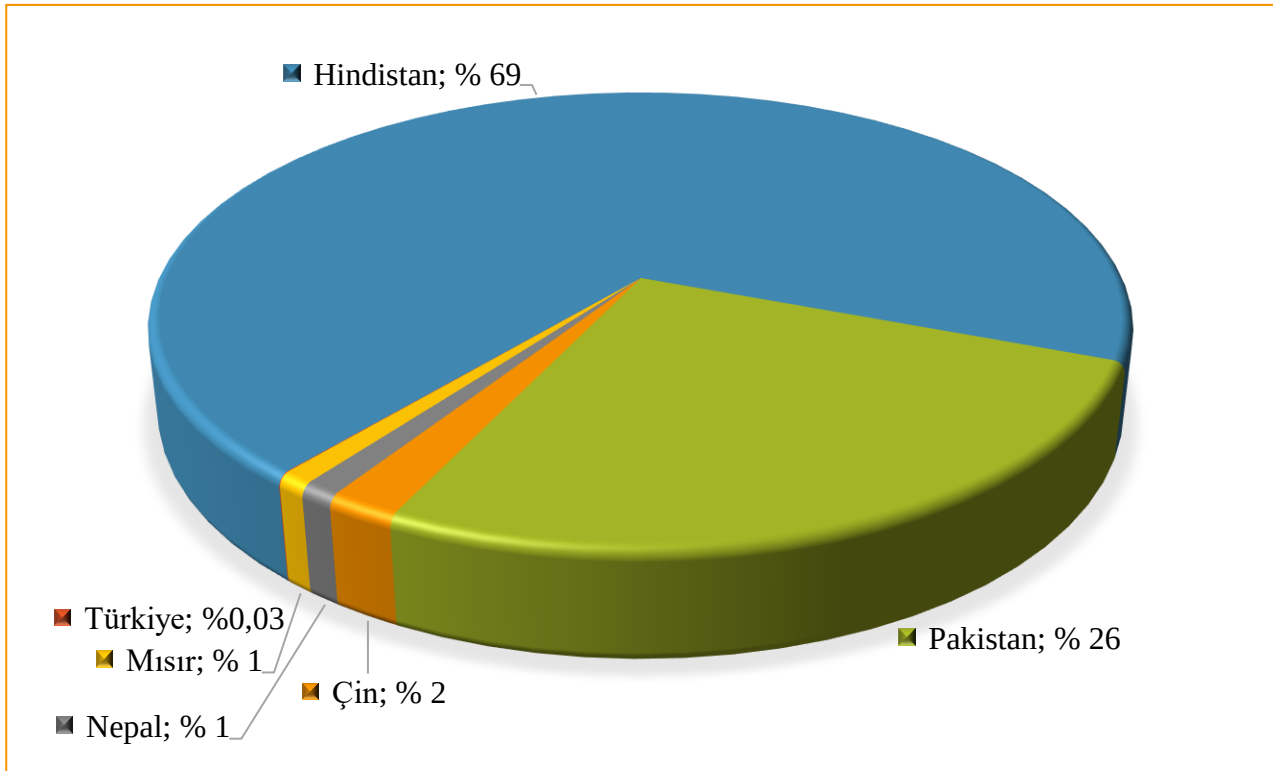
Tablo 34: 2021-2022 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi Tablosu

Sıra	Ülkeler	2021 (bin ton)	2022 (bin ton)
1	Hindistan	108.339	108.371
2	ABD	102.645	102.722
3	Brezilya	36.239	35.647
4	Çin	36.827	35.614
5	Rusya	32.079	32.739
10	Türkiye	21.370	19.912
	DÜNYA	757.335	753.321

Kaynak: FAO

3.2.2 Manda Sütü

Grafik 38: 2022 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretim Payı

Kaynak: FAO

FAOSTAT verilerine göre, 2022 yılında dünya manda sütü üretimi önceki yıla göre %4 azalarak 143,5 milyon ton olmuştur.

Hindistan ve Pakistan dünya manda sütü üretiminin %95'ini gerçekleştirirken, Türkiye 43,5 bin ton ile dünyada 13. sırada yer almıştır. Manda sütü üretiminde ilk sırada yer alan Hindistan üretimde 99 milyon tona ulaşmıştır.

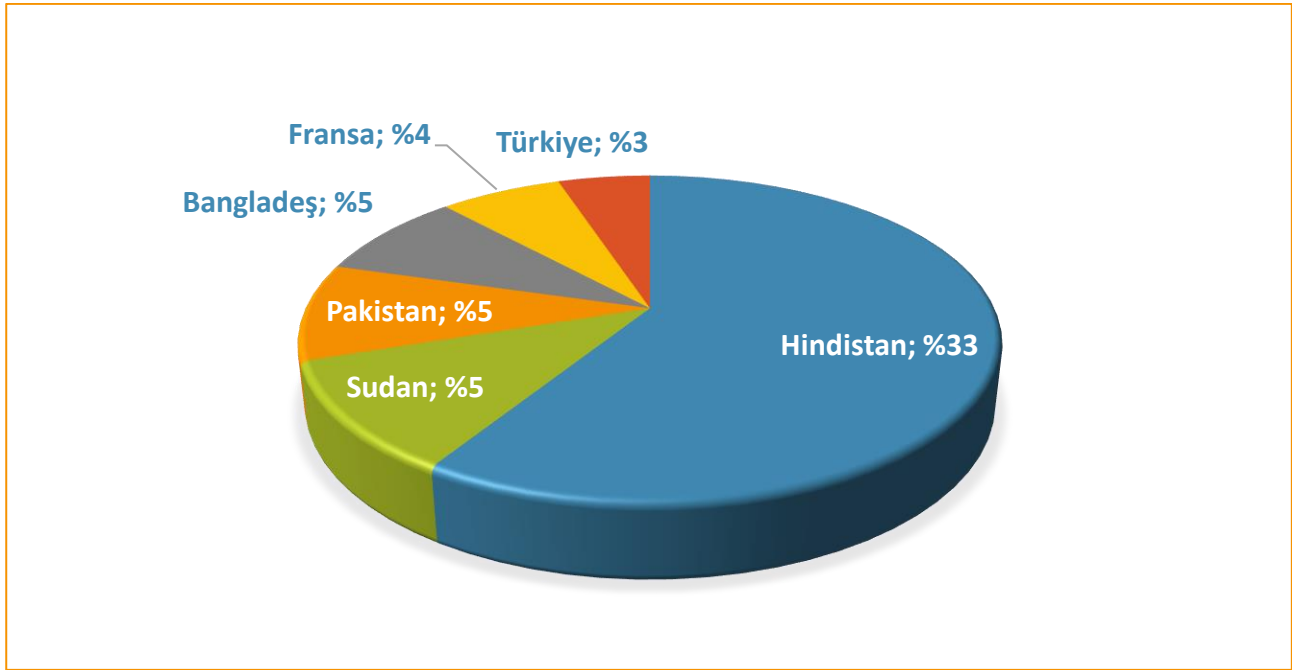
Tablo 35: 2021-2022 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi Tablosu

Sıra	Ülkeler	2021 (bin ton)	2022 (bin ton)
1	Hindistan	106.120	99.151
2	Pakistan	36.445	37.528
3	Çin	2.895	2.895
4	Nepal	1.419	1.465
5	Mısır	1.337	1.276
13	Türkiye	64	44
	DÜNYA	149.445	143.572

Kaynak: FAO

3.2.3 Keçi Sütü

Grafik 39: 2022 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretim Payı

Kaynak: FAO

Dünya keçi sütü üretimi 2022 yılında %1,5'lik düşüşle 19.175 milyon tona gerilemiştir. Dünya üretiminin %44'ünü Hindistan, Sudan ve Pakistan gerçekleştirmektedir. Türkiye 540 bin ton keçi sütü üretimi ile 6. sırada yer almaktadır.

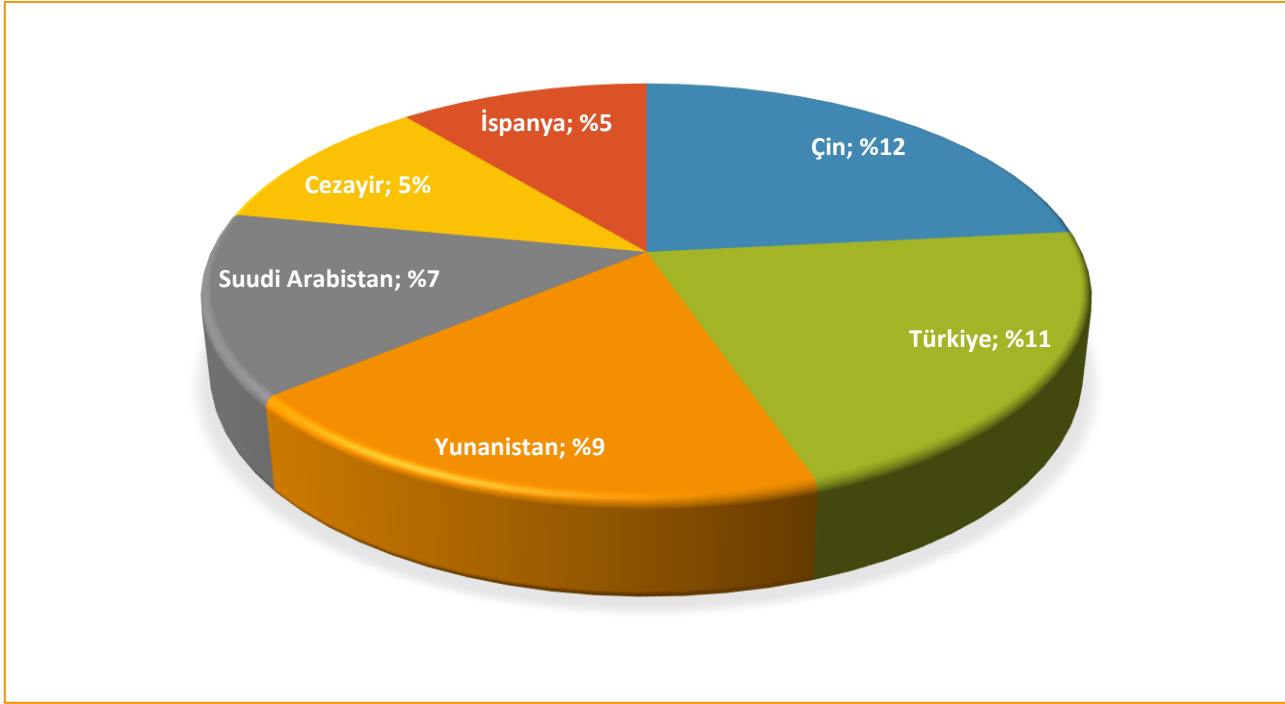
Tablo 36: 2021-2022 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretimi Tablosu

Sıra	Ülkeler	2021 (bin ton)	2022 (bin ton)
1	Hindistan	6.633	6.248
2	Bangladeş	1.155	1.160
3	Sudan	991	1.018
4	Pakistan	838,95	915,18
5	Fransa	718,26	717,61
6	Türkiye	623	540
DÜNYA		119.467	19.175

Kaynak: FAO

3.2.4 Koyun Sütü

Grafik 40: 2022 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretim Payı

Kaynak: FAO

Dünya koyun sütü üretimi 2022 yılında, 2021 yılına göre %2 artarak 10.087 bin ton olarak gerçekleşmiştir. AB dünya koyun sütü üretiminin %28 gibi büyük bir payını karşılarken Çin dünya koyun sütünün %12'lik kısmını üretmektedir. Türkiye 1.166 bin ton ile koyun sütü üretimi ile Çin'den sonraki en büyük üretici ülkesi olmuştur.

Tablo 37: 2021-2022 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi

Sıra	Ülkeler	2021 (bin ton)	2022 (bin ton)
1	Çin	10.292	10.087
2	Türkiye	1.273	1.166
3	Yunanistan	1.144	1.067
4	Suriye	952	956
5	İspanya	703	707
6	Cezayir	525	547
DÜNYA		10.292	10.087

Kaynak: FAO

3.3 Dünyada Süt İşletmeleri

Tablo 38: 2022 Yılı Bazı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi

Sıra	Ülke	İnek Sütü Üretimi (Milyon Ton)
1	AB-27	154
2	Hindistan	120,5
3	ABD	102,7
4	Çin	39,3
5	Brezilya	34,7
6	Rusya	33,0
7	Yeni Zelanda	21,1
8	Pakistan	20,1
9	Türkiye	19,9

Kaynak: IDF, 2023

Yukarıdaki tabloda 2022 yılı IDF verilerine göre en fazla inek sütü üretimi yapan ülkelerin listesi verilmiştir. Türkiye inek sütü üretiminde yaklaşık 19,9 milyon ton ile 9. sırada yer almaktadır.

Tablo 39: 2022 Yılı Majör Üretici Şirketlerin Ciroları

Sıra	Şirket	Ülke	2022 Ciro (Milyar ABD\$)
1	Lactalis	Fransa	29,8
2	DFA	ABD	24,5
3	Yili	Çin	18,4
4	Fonterra	Yeni Zelanda	15,8
5	Danone	Fransa	15,6
6	FrieslandCampina	Hollanda	14,8
7	Arla Foods	Danimarka	14,5
8	Mengniu	Çin	13,8
9	Saputo	Kanada	13,5
10	Nestle	İsviçre	11,2

Kaynak: IDF, 2023

Dünyada süt ve süt ürünleri üretimleri yapan lider firma 29,8 milyar Dolar ciro ile Lactalis olurken 24,5 milyar Dolar ciro ile DFA ise ikinci sıradadır.

3.4 Süt ve Süt Ürünleri Üretimi

2022 yılında küresel süt üretimi %1,1 oranında azalarak 926 milyon tona gerilemiştir. Bu ortalamanın altında büyüme ile üst üste ikinci yıl olmuştur (2015-2022 döneminde CAGR: +%2,1).

Art arda iki COVID-19 pandemi yılının ardından, 2022 yine istisnai bir yıl olmuştur. Önemli ihracat bölgelerindeki tedarik durumu, aşırı yüksek maliyet seviyeleri nedeniyle aksamıştır. Örneğin Ukrayna'da savaş başlamadan önce zaten yüksek olan gübre, yem ve enerji maliyetleri hızla artmaya devam etmiştir. Süt hayvancılığındaki keskin maliyet artışları, süt üretimini yavaşlatan daha küçük marjlarla sonuçlanmıştır. Sığır yeminin maliyeti genel giderler üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuş

ve konsantre yem kullanımının azalmasına yol açmıştır. Özellikle Avrupa süt üretiminin ve süt içeriğinin daha da düşmesine neden olan kaba yem kalitesiyle karşı karşıya kalmıştır.

Yapısal olarak küresel süt üretimindeki büyüme temel olarak süt yetersizliği olan bölgelerdeki güçlü gelişme ve manda sütü üretiminden kaynaklanmaktadır. Özellikle Asya'daki ve diğer gelişmekte olan süt ürünleri pazarlarındaki üretim, yerel talep artışının yanı sıra ortalama olarak uygun süt fiyatları ile ileriye doğru itilmektedir.

Tablo 40: 2018-2022* Yılları Arası Dünya Süt Ürünleri Üretimleri

Dünya Süt Ürünleri Üretimi					
Milyon ton	2018	2019	2020	2021	2022
İçme Sütü	123	122	124	123	127
Tereyağı	11,7	12,1	12,5	12,6	12,9
Peynir	21,6	21,8	22,4	23,0	23,2
Yağsız Süt Tozu	4,8	4,8	5,0	5,0	5,0
Yağlı Süt Tozu	4,8	4,7	4,8	5,0	4,7

Kaynak: IDF, 2023

2022'de süt teslimatlarında hafif bir düşüşle birlikte, süt ürünleri üretimi uzun vadeli trende kıyasla daha düşük büyüme veya bazen düşüş göstermiştir. Genel olarak işleyiciler peynir, tereyağı, tereyağı yağı ve yağsız süt tozu (SMP) üretimini tercih ederken, diğer süt ürünleri kategorileri küresel düzeyde gerilemiştir.

Tablo 41: Bazı Ülkelerde İçme Sütü Üretimleri

Bazı Ülkelerde İçme Sütü Üretimi				
Milyon ton	2020	2021	2022	2021/22 % Değişim
AB-27	23 910	23 167	22 589	-2,50
İngiltere	6 357	6 252	6 135	-1,90
Almanya	4 635	4 447	4 175	-6,10
Fransa	3 168	2 973	2 836	-4,60
Çin	17 740	18 560	22 478	21,10
Japonya	3 681	3 683	3 671	-0,30
Avustralya	2 500	2 466	2 449	-0,70
Türkiye	1 613	1 523	1 497	-1,70
Arjantin	1 419	1 377	1 457	5,80
ABD	20 654	20 111	19 627	-2,40
Hindistan	13 690	14 666	16 013	9,20

Kaynak: IDF, 2023

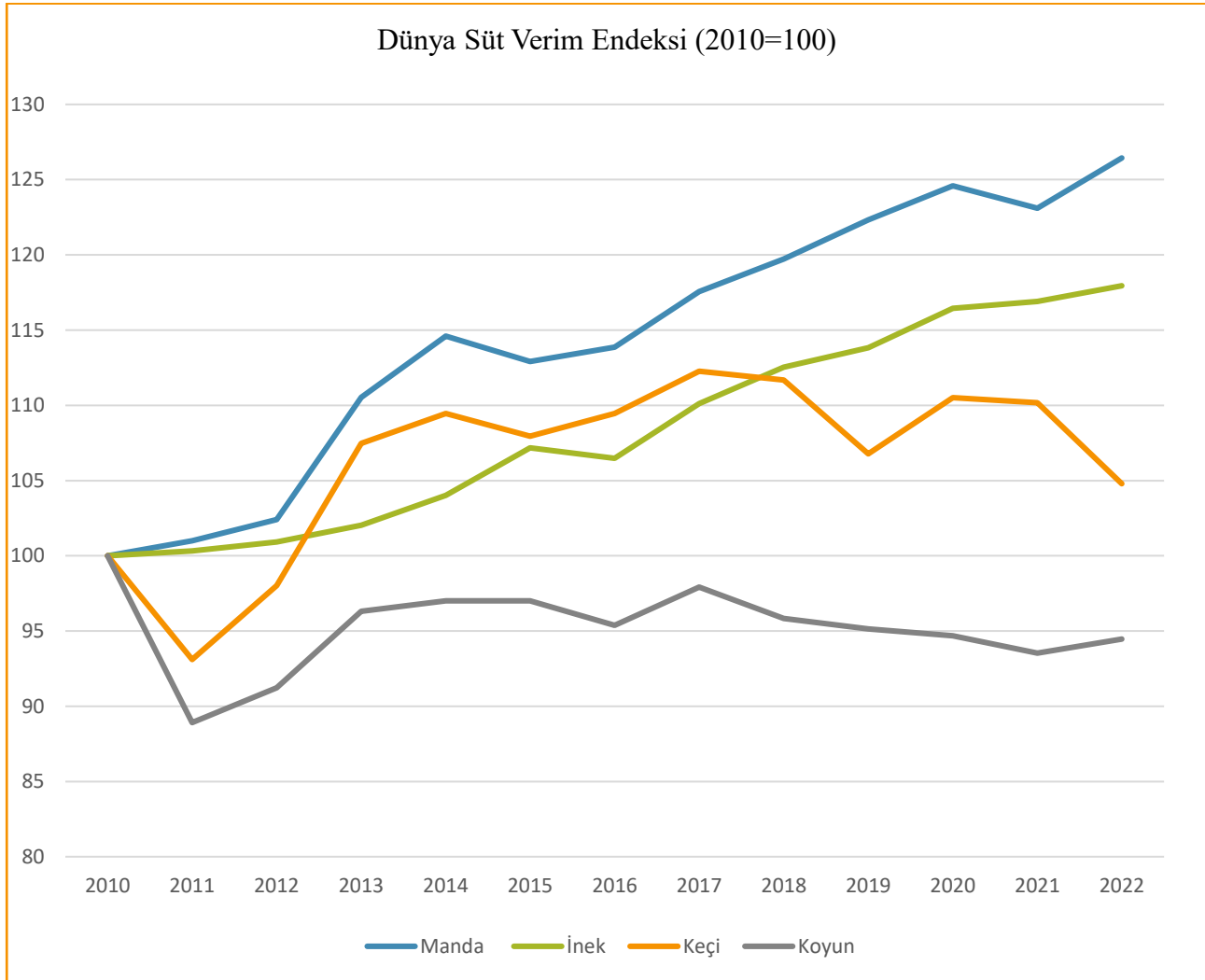
Dünya içme sütü üretiminde 2022 yılında, 2021 yılına göre %2,9'luk bir artış olmuştur. Çin ve Hindistan başta olmak üzere nüfus ve gelir artışına bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerde yıllık artışlar yüksek olmuştur. 2021/22 yılında içme sütü üretiminde Çin'de %21,9, Hindistan'da %9,20 artarken Türkiye'de %1,7'lik düşüş olmuştur. En fazla üretim yaklaşık 22,5 milyon ton ile AB ülkelerinde olmuştur.

Türkiye'de TÜİK verilerine göre çiğ süt üretimi 2023 yılında %0,4 azalarak 21 milyon 481 bin 567 ton olmuştur. Sanayiye aktarılan inek sütü miktarı ise 10 milyon 219 bin 43 ton olup toplam süt üretiminin %47'sini oluşturmuştur.

3.5 Süt Verimi

2010-2022 döneminde, dünya süt veriminde en yüksek artış %26 ile manda sütünde olup, %18 ile inek sütü onu takip etmektedir. Koyun sütü veriminde %6 düşüş yaşanırken, keçi sütü veriminde ise %5 oranında artış gerçekleşmiştir.

Grafik 41: 2010-2022 Yılları Arası Dünya Süt Verim Endeksi

Kaynak: FAO

3.5.1 2022 Yılı Türlere ve Ülkeler Bazında Süt Verimi

İnek sütü veriminde 2022 yılı verilerine göre dünya ortalaması 8.575 kg/yıl iken en yüksek inek sütü veriminin görüldüğü İsrail’de ise 13,656 kg/baş olarak gerçekleşmiştir. ABD’de 10.955 kg/baş olan inek sütü verimi AB ülkelerinden Danimarka’da 10.187 kg/baş olmuştur. Önemli süt üreticileri olan Hindistan ve Pakistan’da inek sütü verimi dünya ortalamasının altında kalmaktadır.

Türkiye’de yıllık 2.791 kg/baş inek sütü verimi ve 105 kg/baş keçi sütü verimi ile dünya ortalamasının üzerindeyken 596 kg/baş manda sütü verimi ve 50 kg/baş koyun sütü verimi ile dünya ortalamasının altında kalmaktadır.

Tablo 42: 2022 Yılı Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Sütü Verimleri

Ülke	İnek Sütü Verimi (kg/baş)	Ülke	Manda Sütü Verimi (kg/baş)	Ülke	Keçi Sütü Verimi (kg/baş)	Ülke	Koyun Sütü Verimi (kg/baş)
İsrail	13.656	İran	2.844	Hollanda	845	İsviçre	447
S.Arabistan	12.974	Pakistan	2.297	İsviçre	630	Portekiz	288
Amerika	10.955	Hindistan	2.205	Norveç	574	İspanya	252
Güney Kore	10.353	Suriye	1.563	Litvanya	490	Kuveyt	211
Danimarka	10.187	Malezya	1.386	Ukrayna	433	Yunanistan	176
Estonya	10.128	Vietnam	999	Jameika	357	Sırbistan	166
Kanada	9.950	Nepal	878	Rusya	332	Malta	164
Fareo Adaları	9.713	Türkiye	596	Sırbistan	312	Slovenya	158
Çekya	9.363			İsrail	287	Montenegro	142
Finlandiya	9.288			Montenegro	285	Kazakistan	115
İsveç	9.288			İspanya	269	İtalya	102
Hollanda	9.257			Makedonya	260	Filistin	99
İspanya	9.204			Tacikistan	251	Macaristan	87
Japonya	8.840			Meksika	227	Makedonya	86
Portekiz	8.707			Malta	201	Lübnan	81
Yunanistan	8.587			Hindistan	189	İsrail	80
Almanya	8.504			Türkiye	105	Ruanda	78
Belçika	8.409					Tunus	78
Birleşik Krallık	8.400					Malavi	76
Lüksemburg	8.117					Gine-Bissau	73
Türkiye	2.791					Türkiye	50
Dünya	8.575	Dünya	1.288	Dünya	101	Dünya	54

Kaynak: FAO

3.6 Süt Ticareti

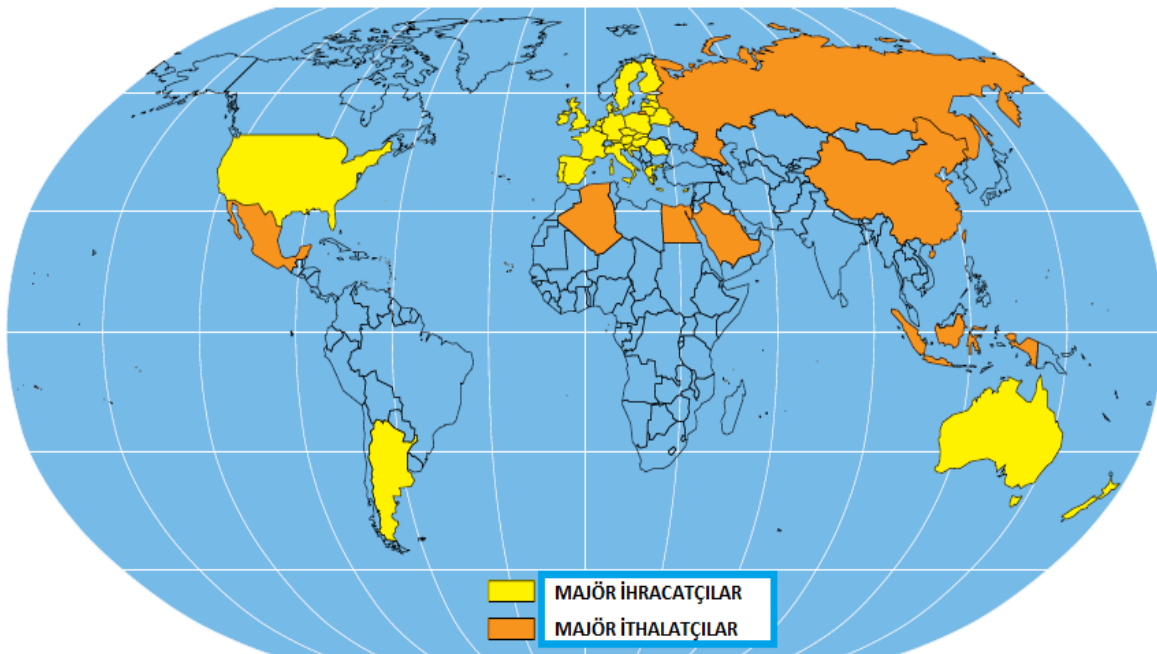
2023 yılında uluslararası süt ürünleri ticaretinin 2022 yılına göre yüzde 1 düşüşle 84 milyon ton (süt eşdeğeri olarak) olacağı tahmin edilmektedir. 2022 yılında kaydedilen yüzde 4,2'lik düşüşten daha yavaş bir düşüş söz konusudur.

2023'te dünya süt ürünleri ticaretindeki beklenen düşüş temel olarak Çin, Filipinler, Endonezya ve Malezya'nın ithalatındaki muhtemel düşüşlerden kaynaklanmış olup bu düşüş kısmen Brezilya, Meksika, Cezayir, Suudi Arabistan ve Avustralya'nın ithalatındaki artışla telafi edilmektedir.

Çin'de ulusal kaynaklardan süt ürünleri arzının artması ve stokların yükselmesiyle sonuçlanan yerli üretim artışı, tam yağlı süt tozu ithalatında önemli bir düşüşle birlikte 2023 yılında süt ürünleri ithalatını yüzde 9,2 oranında azaltabilir. Yukarıda belirtilen Güneydoğu Asya'daki diğer ülkelerde ithalatta beklenen düşüşün arkasında daha düşük gıda hizmetleri satışları ve para birimindeki değer kayıpları yer almaktadır. Buna karşın düşük uluslararası süt ürünleri fiyatları, yüksek talep ve yetersiz yerli süt üretimi Brezilya, Meksika ve Cezayir'de daha fazla süt ürünleri ithalatını teşvik edebilir. İhracatla ilgili olarak küresel ithalat talebinde beklenen düşüş, özellikle yüksek iç talep göz önüne alındığında, ihraç edilebilir arzın kısıtlı olmasıyla birlikte başta Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Türkiye ve Arjantin olmak üzere birçok ülkenin ihracatını düşürecektir.

Buna karşın bu düşüşler Avrupa Birliği, Yeni Zelanda, İran İslam Cumhuriyeti, Birleşik Krallık ve Rusya Federasyonu'ndan yapılan süt ürünleri sevkiyatlarındaki artışlarla dengelenmektedir.

Kaynak: Dairy Market Review 2023

3.6.1 Süt Eşdeğeri İhracat

Dünya süt ürünleri ihracatının yaklaşık %80'i Yeni Zelanda, AB ve ABD tarafından yapılmaktadır. En büyük süt ürünleri ihracatçısı olan Yeni Zelanda gerçekleştirdiği süt üretiminin %90'ını ihraç etmektedir.

Tablo 43: 2022-2023 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İhracatı

Dünya Süt İhracatı (Bin Ton-Süt Eşdeğeri)		
	2022	2023
Dünya	84.869	84.009
AB	32.442	33.860
Okyanusya	21.760	22.326
ABD	14.082	12.715
Belarus	4.407	4.443
Ukrayna	535	524
Birleşik Krallık & Kuzey İrlanda	2.936	3.145
Türkiye	1.001	499

Kaynak: Food Outlook Kasım 2023

3.6.2 Süt Eşdeğeri İthalat

Süt eşdeğeri olarak süt ve süt ürünleri ithalatı 2023 yılında 85,026 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Çin, Avrupa ve Meksika en önemli süt ürünleri ithalatçılarıdır.

Tablo 44: 2022-2023 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İthalatı

Dünya Süt İthalatı (Bin Ton-Süt Eşdeğeri)		
	2022	2023
Dünya	86.051	85.026
AB	11.952	11.859
Çin	17.449	15.849
Okyanusya	1.656	1.846
Birleşik Krallık & Kuzey İrlanda	3.410	3.452
ABD	2.366	2.406
Cezayir	3.404	3.758
Endonezya	3.775	3.426
Meksika	3.838	4.298

Kaynak: Food Outlook Kasım 2023

3.6.3 Süt Tozu Ticareti

Küresel Yağlı Süt Tozu (WMP) ticaretinin 2023'te bir önceki yıla göre yüzde 0,7 düşüşle 2,4 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir. Bu 2022'deki yüzde 13,3'lük düşüşün ardından art arda ikinci bir daralmayı temsil edecektir. Beklenen düşüş büyük ölçüde 2021'deki rekor alımlardan bu yana biriken yüksek stokların bir sonucu olarak Çin'in ithalatında öngörülen azalma ve artan yerel üretim nedeniyle yüksek yurt içi arzdan kaynaklanıyor.

Vietnam'ın süt işleme tesislerinin artan mevcudiyeti, ülkenin daha fazla WMP ithal etme ihtiyacını azaltabilirken, Sri Lanka ve Nijerya'nın WMP ithalatında beklenen düşüşlerin arkasında sınırlı döviz rezervleri, para birimindeki değer kayıpları ve zorlu ekonomik koşullar yer alıyor.

İthalatta beklenen düşüşün büyük bir kısmı Cezayir, Brezilya, Irak, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın artan alımları ile dengelenebilir. Orta Doğu'ya yapılan ithalatta beklenen artış esas olarak artan tüketici talebini ve yüksek hane halkı gelirlerini yansıtmaktadır.

İhracatla ilgili olarak Avrupa Birliği, Arjantin ve Avustralya'dan yapılan WMP sevkiyatlarının azalması beklenmektedir. Öte yandan Yeni Zelanda, Belarus, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri'nden yapılan ihracatın artması bekleniyor. Yeni Zelanda için Çin'den gelen talebin düşük olmasına rağmen daha yüksek süt arzı ve güçlü küresel ithalat talebi, ülkenin WMP ihracatının 2022'deki düşüşün ardından toparlanarak 2023'te yüzde 3 oranında artmasına neden olabilir. Benzer şekilde Belarus da ağırlıklı olarak Rusya Federasyonu'na olmak üzere ihracatını artırmaya devam edecektir. Bu arada yurt içi süt teslimatlarının kısıtlı olması Avustralya, Arjantin, Uruguay ve Paraguay gibi bazı Güney Ortak Pazarı (Mercosur) ülkelerinde ihraç edilebilir süt miktarını düşürebilir.

Tablo 45: 2022-2023 Yılı Yağlı Süt Tozu Ticareti

Yağlı Süt Tozu İhracatı	2022 (1000 ton)	2023 (1000 ton)	Değişim %
Dünya	2.430	2.413	-0,7
Yeni Zelanda	1.328	1.367	3
Avrupa Birliği	241	227	-5,8
Arjantin	154	141	-8,8
Uruguay	130	128	-1,3

Kaynak: Food Outlook Haziran 2023

Yağsız Süt Tozu (SMP) piyasalarında yoğun fiyat rekabeti yaşanması beklenmektedir. Küresel SMP ticaretinin Çin, Meksika, Endonezya, Filipinler ve Cezayir'in alımlarında beklenen büyük artış nedeniyle 2022'ye göre yüzde 1,5 artışla 2,6 milyon tona ulaşacağı ve diğerlerinin yanı sıra Rusya Federasyonu, Vietnam, Bangladeş ve Nijerya'da öngörülen düşüşleri fazlasıyla telafi edeceği tahmin ediliyor. 2022'deki yüzde 20'lik düşüşün ardından, iyileşen ekonomik büyüme beklentileri ve COVID-19 ile ilgili kısıtlamaların kaldırılması nedeniyle gıda hizmetleri, şekerleme ve unlu mamuller sektörlerinden gelen daha aktif talebin etkisiyle Çin'in SMP alımlarında bir artış bekleniyor. Gıda işleme sektöründen gelen yüksek talep nedeniyle Meksika'da ve bebek maması ürünleri pazarından gelen artan talep ile birlikte Cezayir'de de daha fazla SMP ithalatı öngörülüyor. Benzer şekilde Endonezya ve Filipinler'in artan iç talep nedeniyle SMP ithalatını artırması muhtemeldir. Buna karşılık Vietnam, Bangladeş ve Nijerya için SMP ithalatında daha fazla düşüş öngörülüyor.

Tablo 46: 2022-2023 Yağsız Süt Tozu İhracatı

Yağsız Süt Tozu İhracatı	2022 (bin ton)	2023 (bin ton)	Değişim %
Dünya	2.585	2.623	1,5
ABD	831	839	1
Avrupa Birliği	711	750	5,6
Yeni Zelanda	357	393	10,1
Avustralya	154	123	-20

Kaynak: Food Outlook Haziran 2023

İhracat tarafında ise Avrupa Birliği, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletleri'nde SMP satışlarında kayda değer artışlar öngörülmektedir. Avrupa Birliği'nden SMP sevkiyatlarında beklenen artış, bu blogun özellikle yağlı süt tozları için fiyata duyarlı Afrika pazarları karşısındaki rekabetçi fiyatlarını yansıtıyor. Bu arada artan talep ve serbest ticaret anlaşmasından yararlanan Yeni Zelanda'nın, Çin'e daha fazla SMP ihraç etmesi bekleniyor. Amerika Birleşik Devletleri, ülkenin fiyat avantajından ve komşusu Meksika'nın pazara erişiminin artmasından faydalanacak. Buna karşın arzın daralması ve artan üretim maliyetleri nedeniyle rekabet gücünün azalması Avustralya'nın 2023'teki sevkiyatlarını yüzde 20'ye kadar düşürebilirken, Ukrayna da ihraç edilebilir arzın sınırlı olması ve zorlu nakliye koşulları nedeniyle satışlarda daralma kaydedebilir.

3.6.4 Peynir Ticareti

Dünya peynir ticaretinde geçen yılki hafif düşüşün ardından 2023 yılında %1,4'lük artışla 3,6 milyon tona yükseleceği tahmin ediliyor. Büyüme büyük ölçüde Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Birleşik Krallık ve Japonya'nın ithalatında beklenen önemli artışlardan kaynaklanıyor. Rusya Federasyonu 2022'deki yavaşlamanın ardından peynir alımlarının artırması ve bunun büyük bir kısmını Belarus'un karşılaması bekleniyor. Çin'de gıda hizmetleri sektöründeki faaliyetlerin artması ve diyetlerin batılılaşması, peynir ürünlerine yönelik yüksek talebi körüklemeye devam etmektedir. Birleşik Krallık'ın da 2023 yılında, talebin iç arzı aşması nedeniyle ağırlıklı olarak Avrupa Birliği kaynaklı peynir ithalatındaki büyümeyi sürdürmesi beklenmektedir. Japonya'da mali yıl için (1 Nisan 2023 - 31 Mart 2024) peynir tarife oranı kotasının aşağı yönlü ayarlanmasına rağmen özellikle Batı markaları olmak üzere peynirin artan popülaritesi ve gıda hizmetleri satışlarında beklenen ılımlı artış nedeniyle ithalat artabilir.

Tablo 47: 2022-2023 Yılı Peynir Ticareti

Peynir İhracatı	2022 (1000 ton)	2023 (1000 ton)	Değişim %
Dünya	3.511	3.560	1,4
Avrupa Birliği	1.338	1.347	0,6
ABD	454	468	3
Yeni Zelanda	340	345	1,4
Belarus	302	307	1,6

Kaynak: Food Outlook Haziran 2023

Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, Belarus, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi önde gelen peynir ithalatçısı ülkelerin çoğunda gıda hizmetleri satışlarının artacağı beklentisiyle 2023 yılında peynir ihracatlarını artıracığı tahmin edilmektedir. Arz tarafında yüksek girdi maliyetlerine rağmen peynir fiyatlarının daha az dalgalanmayla yükselmesi nedeniyle Avrupa Birliği gibi önde gelen ihracatçılarda peynir üretimi için daha fazla süt kullanılması bekleniyor. Aynı zamanda Avrupa Birliği'ndeki gümrük prosedürlerinin kolaylaştırılması ve Mart 2023 itibarıyla Kanada, Şili ve Meksika'ya tarifersiz kota sağlayan Kapsamlı ve İlerici Trans-Pasifik Ortaklığının tamamlanması nedeniyle Birleşik Krallık'tan peynir ihracatı da artabilir.

3.6.5 Tereyağı Ticareti

Küresel tereyağı ticaretinin, 2022 yılında kaydedilen trendin üzerindeki artışa kıyasla yaklaşık %2'lik bir düşüşle 1,1 milyon ton civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bunun başlıca nedeni diğer ülkelerin yanı sıra Avrupa Birliği, Çin ve Kanada'ya yapılan ithalatta beklenen düşüşlerdir. Beklenen bu düşüşlerin büyük bir kısmı, önümüzdeki aylarda süt arzındaki muhtemel artışlar nedeniyle yurt içi arzın yüksek olmasına dayanmaktadır. Yurt içi arzın artması ve iç talebin azalması, Filipinler ve Mısır da dâhil olmak üzere diğer ülkelerin tereyağı ithalatını düşürebilir. Aynı zamanda yurt içi tereyağı mevcudiyetindeki azalmanın Avustralya'nın ithalatını artırması beklenirken, artan tüketici alımları Birleşik Krallık, Güney Kore ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde ithalatın artmasına neden olabilir.

Tablo 48: 2022-2023 Yılı Tereyağı Ticareti

Tereyağı İhracatı	2022 (bin ton)	2023 (bin ton)	Değişim %
Dünya	1.127	1.105	-2
Yeni Zelanda	451	456	1
Avrupa Birliği	254	258	1,3
Belarus	88	90	2,3
ABD	82	74	-10,9

Kaynak: Food Outlook Haziran 2023

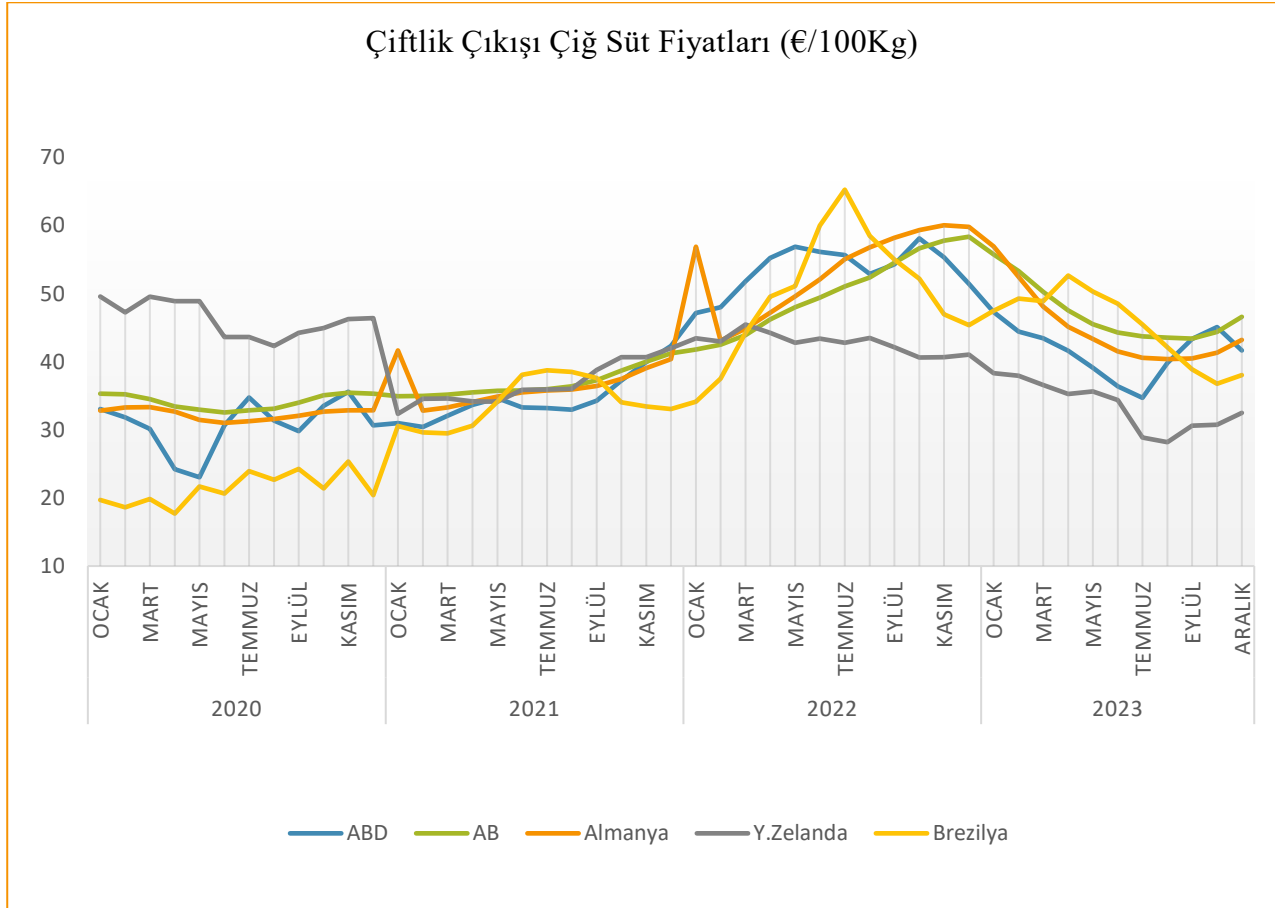
Amerika Birleşik Devletleri, Ukrayna, Uruguay ve Avustralya için önemli ihracat daralmaları beklenmektedir. Yüksek küresel rekabet ve başlıca ticaret ortaklarındaki ekonomik gerilemeler Amerika Birleşik Devletleri'nden tereyağı sevkiyatını düşürebilir. Ukrayna, Uruguay ve Avustralya'dan yapılan tereyağı sevkiyatlarındaki düşüşün başlıca nedeni ihraç edilebilir ürün miktarının sınırlı olmasıdır. Zorlu küresel piyasa koşullarına rağmen, Yeni Zelanda, Avrupa Birliği, Belarus ve Birleşik Krallık'ın tereyağı ihracatlarının, stokların rahat olması ve üretimde öngörülen artışla desteklenmesi sayesinde artış göstermesi beklenmektedir.

3.7 Süt Fiyatları

3.7.1 Çiftlik Çıkışı Çiğ Süt Fiyatları

2020 yılı ikinci yarısından itibaren ABD’de süt fiyatlarında artış gözlemlenirken 2021 yılında ABD’de fiyatlar Covid-19 etkisiyle yılın ilk çeyreğinde düşmüş, ikinci çeyrek ile birlikte yükselişe geçmiştir. 2022 yılı ikinci çeyreğinde en yüksek fiyatlarına ulaşan süt fiyatları 2023 yılında Covid-19 öncesi fiyatlarına dönmeye başlamıştır.

Grafik 42: 2020-2023 Yılları Arası Çiğ Süt Fiyatları

Kaynak: CLA

Tablo 49: 2021-2023 Yılı Bazı Ülkelerin Çiğ Süt Fiyatları

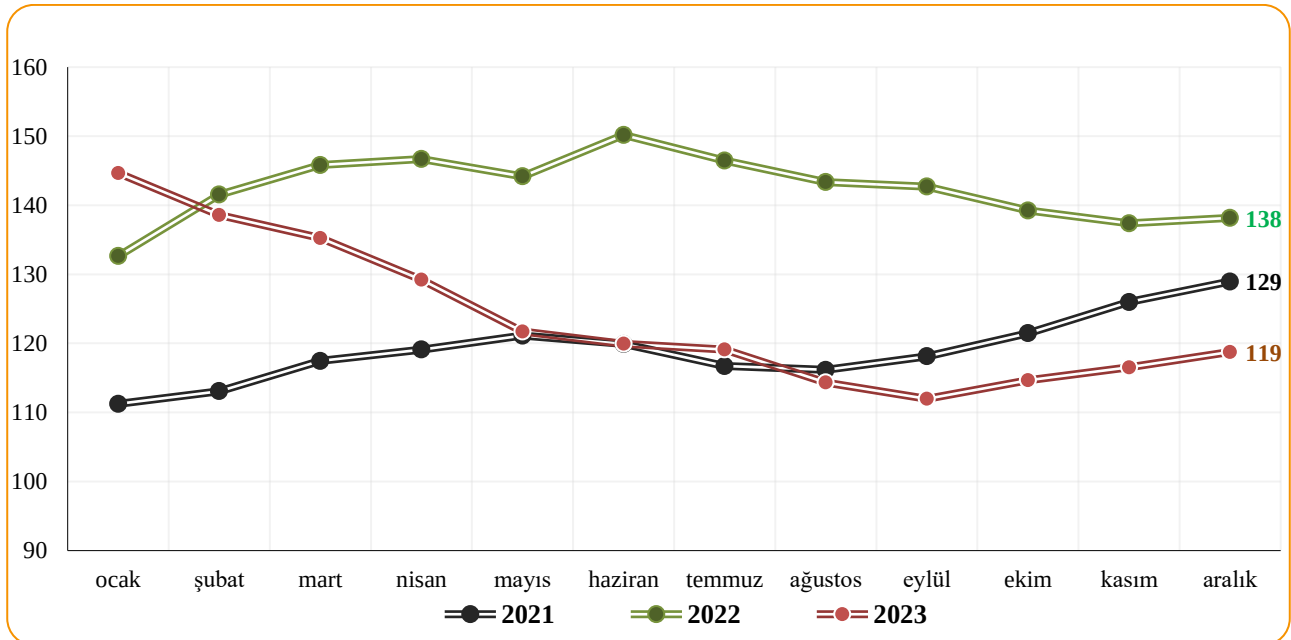
ÜLKELER	2021	2022	2023	2022-2023
	€	€	€	% Değişim (€)
AB	36,81	50,21	46,98	-6,4
ABD	34,57	53,13	41,76	-21,4
Almanya	36,27	53,18	45,34	-14,7
Arjantin	26,14	35,25	34,44	-2,3
Brezilya	32,9	48,41	43,22	-10,7
Fransa	36,26	43,56	46,05	5,7
Japonya	80,7	75,35	74,78	-0,8
İngiltere	36,13	51,5	45,34	-12,0
Şili	34,05	40,49	45,28	11,8
Uruguay	28,72	38,71	36,06	-6,8
Yeni Zelanda	37,46	42,37	33,42	-21,1

Kaynak: CLAL

3.7.2 FAO Fiyat Endeksi ve Süt Ürünleri Fiyatları

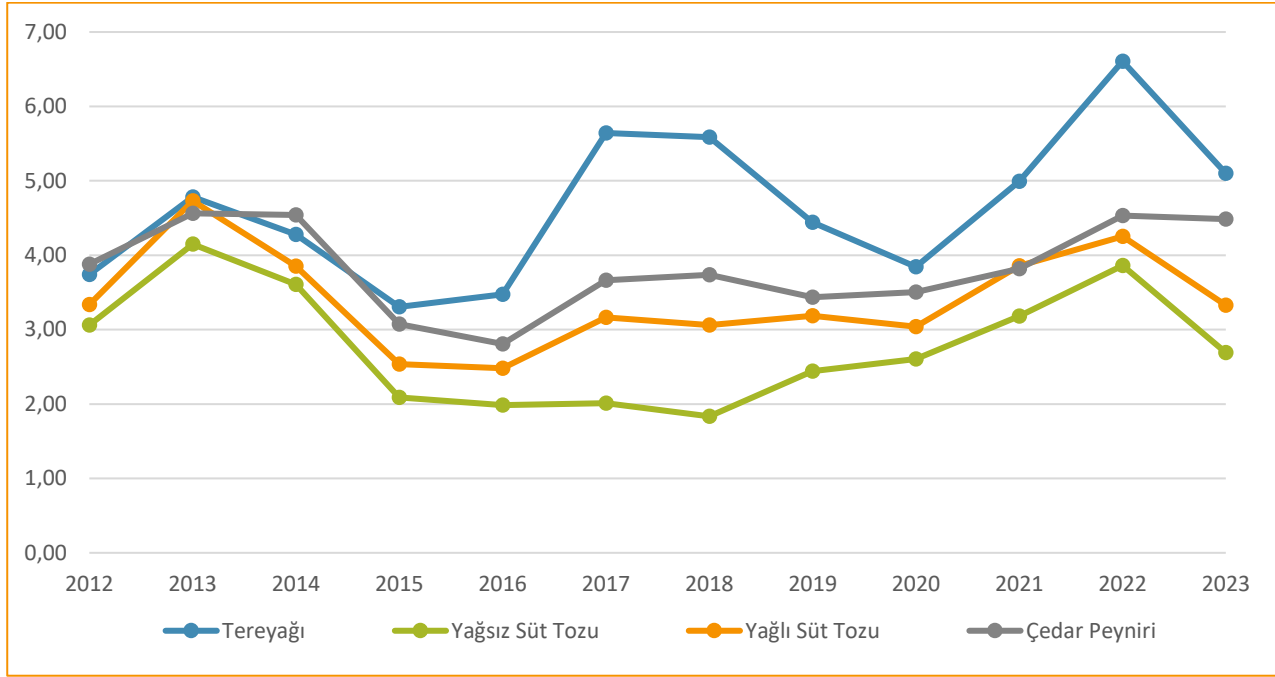
Süt ve süt ürünleri fiyat endeksi 2021 yılında Covid-19 nedeniyle artmaya başlayan hammadde fiyatları 2022 yılında en yüksek fiyatına ulaşmış ve yılın ikinci çeyreğinden itibaren düşmüş 2023 yılında ise Covid-19 öncesi fiyatlarına yakın seyretmiştir.

Grafik 43: 2020-2023 FAO Süt ve Süt Ürünleri Endeksi

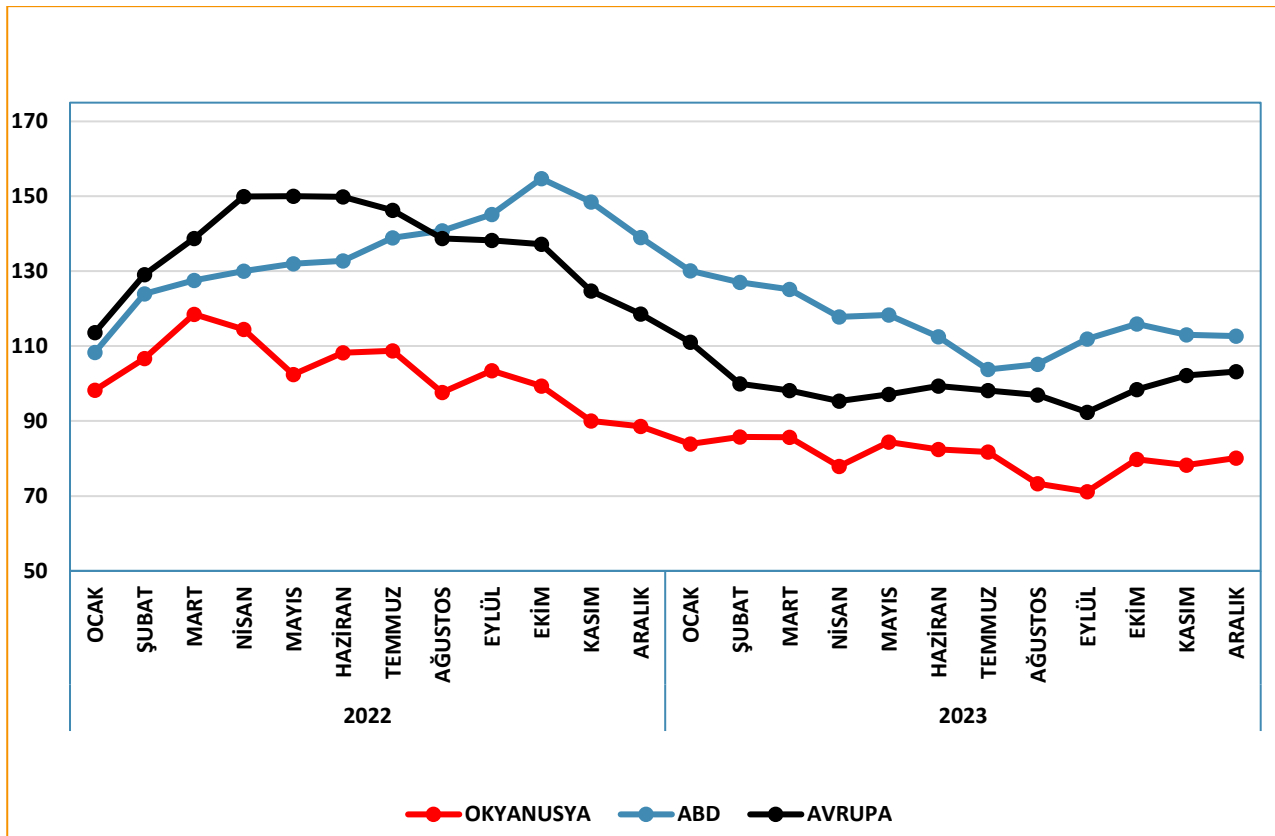
Kaynak: FAO

Grafik 44: 2012-2023 FAO Süt Ürünleri Fob Fiyatları

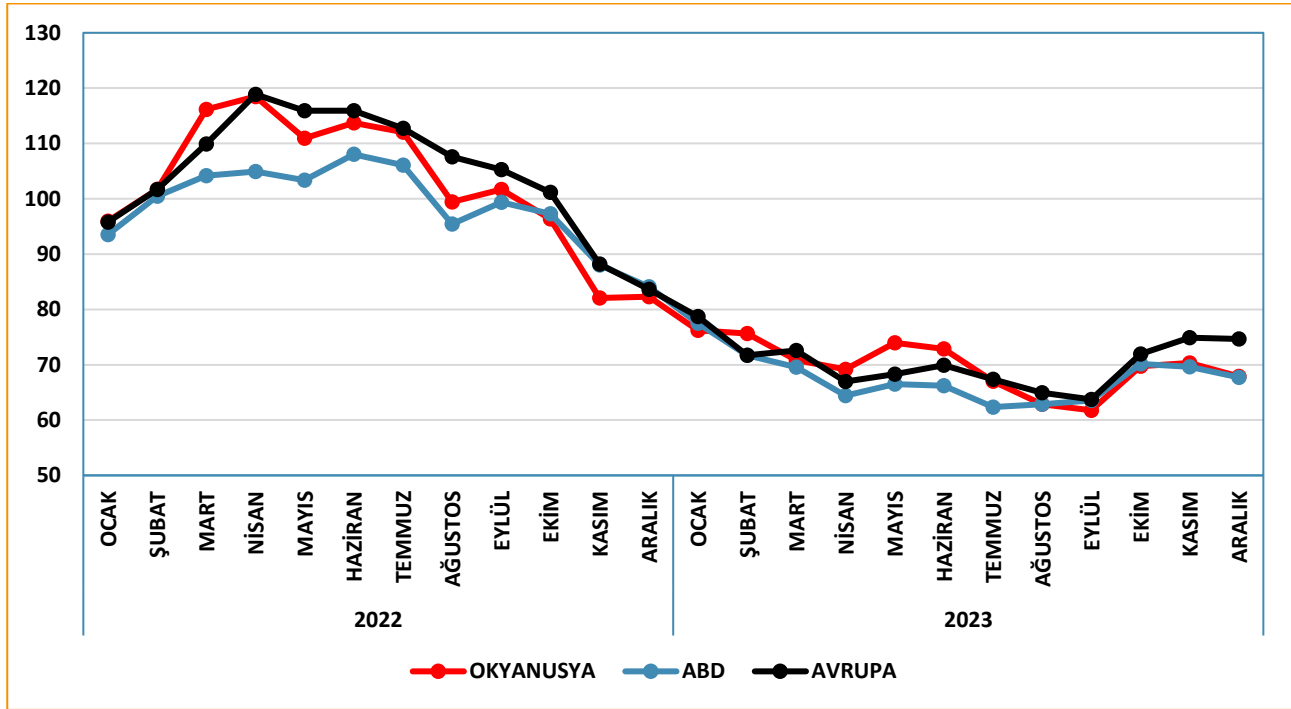
Kaynak: FAO

Grafik 45: 2022-2023 Yılları Arası Dünya Yağlı Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği

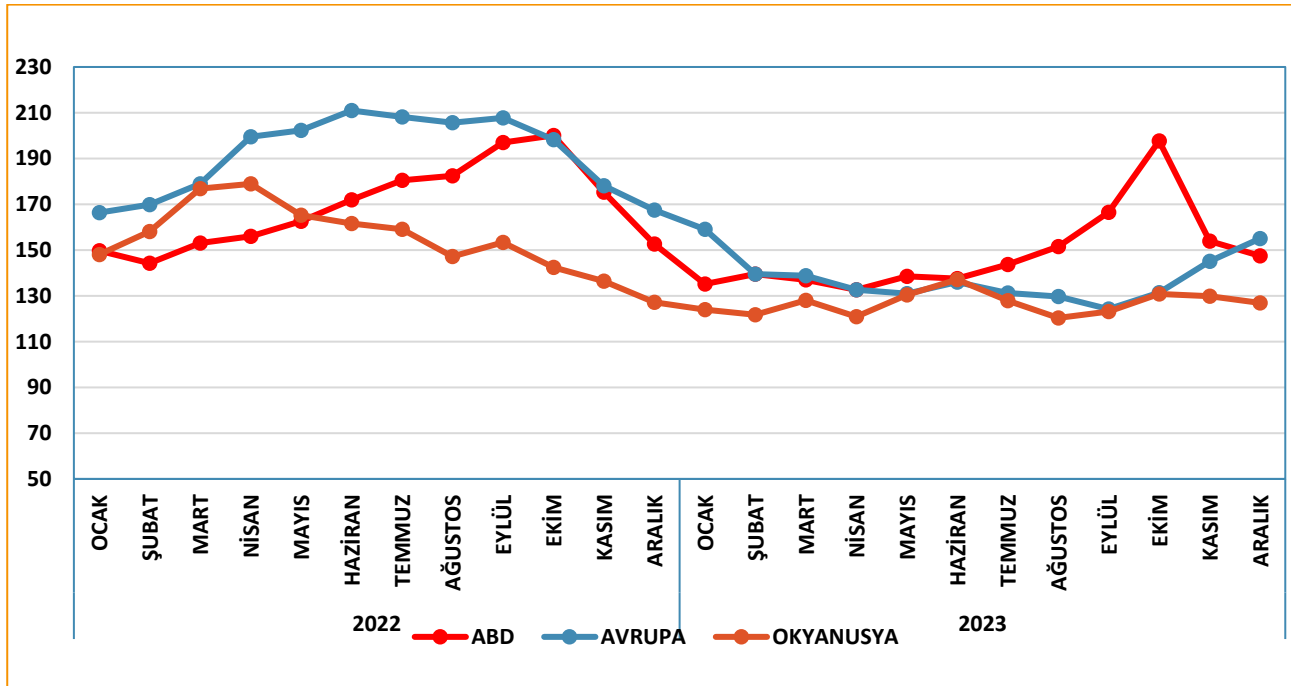
Kaynak: CLAL

Grafik 46: 2022-2023 Yılları Arası Dünya Yağsız Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği

Kaynak: CLAL

Grafik 47: 2022-2023 Yılları Arası Dünya Tereyağı Fiyatı Endeks Grafiği

Kaynak: CLAL

3.8 Süt Tüketimi

Dünya nüfusu 2022 yılında 65 milyon kişi (%0,8) artarak toplam 7,94 milyara ulaşmıştır. Sonuç olarak kişi başına tüketim 2016 yılından bu yana ilk kez süt eşdeğeri olarak 117,7 kg (0,1 kg) ile nispeten değişmeden kalmıştır. Bu durum 2015'ten bu yana yıllık ortalama %1 büyüme oranıyla tezat oluşturmaktadır. Yüksek fiyat seviyesiyle birleşen sınırlı arz özellikle düşük gelirli ülkelerdeki talebi etkilemiştir.

CLAL verilerine göre 2023 yılı kişi başına tüketim süt eşdeğeri olarak AB-27 bir önceki yıla göre %1,6 azalmasına rağmen en yüksek 251 kg süt eşdeğeri ile en yüksek değere ulaşmıştır.

Sıvı süt tüketiminde 2023 yılında 113,8 kg kişi başı tüketim ile Belarus en yüksek değere sahip iken peynirde ise 20,50 kg ile AB-27, tereyağında 6,12 kg ile Yeni Zelanda yer almıştır.

Tablo 50: 2022-2023 Yılı Bazı Ülkelerin Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Bazı Ülkelere Ait Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi										
Kişi Başı / Kg	Sıvı Süt		Tereyağı		Peynir		Yağsız Süt Tozu		Yağlı Süt Tozu	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
AB-27	53,28	52,81	4,28	4,17	20,57	20,5	1,89	1,65	0,9	0,85
ABD	59,98	60,93	2,73	2,95	17,9	17,96	1,08	0,95	0,12	0,1
Arjantin	39,55	38,23	0,24	0,31	9,56	9,61	0,57	0,33	1,54	1,75
Avustralya	93,59	91,91	3,48	3,48	12,61	13,81	1,07	1,13	1,34	1,44
İngiltere	93,04	91,53	3,07	3,14	11,11	11,52	0,22	0,22		
Belarus	113,27	113,18	4,72	4,74	7,34	7,37	0,21	0,21	2,2	2,11
Brezilya	49,06	50,83	0,4	0,4	3,59	3,73	0,85	0,91	2,99	3,33
Meksika	32,67	32,77	1,92	2,06	4,68	4,93	2,96	3,32	0,99	0,97
Rusya	47,68	47,08	2,69	2,77	9,61	9,9	1,11	1,14	0,54	0,52
Şili							1,07	1,02	2,6	2,8
Tayvan	20,09	20,27	1	1,09	1,46	1,38	1,05	0,96	1,51	1,34
Ukrayna	110,5	104,8	1,31	1,39	4,41	4,27	0,1	0,08	0,18	0,14
Y. Zelanda	103,18	102,33	6,17	6,12	7,52	7,65	2,89	2,87	3,47	3,44
Hindistan	58,7	59,57	4,56	4,71			0,48	0,52		
Filipinler	1,19	1,07			0,44	0,4	1,59	1,15	0,16	0,1
Kanada	70,76	69,75	3,9	4,13	14,54	14,59	1,82	1,73		
Japonya	32,79	31,23	0,69	0,75	2,63	2,41	1,31	1,3		
Güney Kore	29,62	29,35			3,8	3,77	0,44	0,31		
Çin	11,4	11,73	0,18	0,17	0,12	0,14	0,25	0,27	1,22	1,11
Cezayir							3,79	3,84	5,66	4,71
Endonezya							0,78	0,66	0,56	0,48

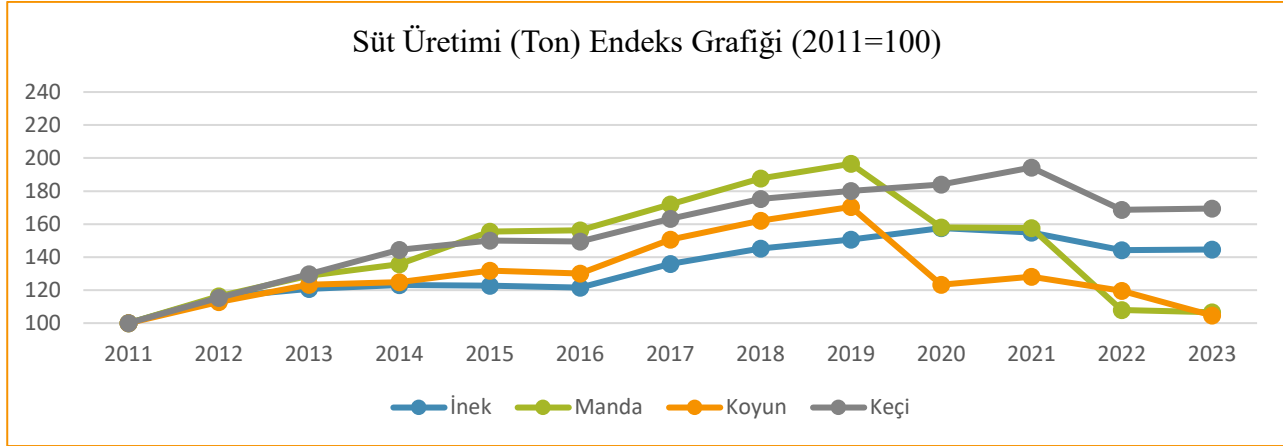
Kaynak: CLAL

4 TÜRKİYE'DE DURUM

4.1 Süt Üretimi

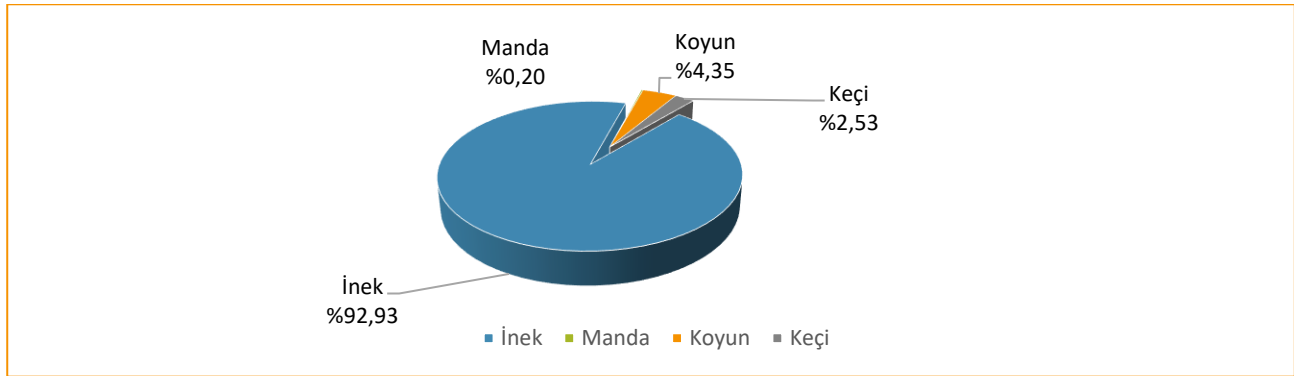
Türkiye süt üretiminde 2011-2023 yılları arasında en fazla artış %69 ile keçi sütünde gerçekleşmiştir. İnek sütü üretimi %45, manda sütü üretimi %7 olurken, koyun sütü üretimindeki artış %5 olmuştur.

Grafik 48: Türkiye 2011-2023 Yılları Arası Süt Üretimi Endeksi

Kaynak: TÜİK

Grafik 49: Türkiye 2023 Yılı Türlerine Göre Süt Üretimi

Kaynak: TÜİK

Ülkemiz toplam süt üretiminin %92,93'ünü inek sütü, %4,35'ini koyun sütü, %2,53'ünü keçi sütü ve %0,20'sini ise manda sütü oluşturmaktadır.

Tablo 51: 2020-2023 Yılları Türlerine Göre Süt Üretimi ve Değişimi

Miktar (Ton)	2020	2021	2022	2023	2022/23 Değişimi (%)
Toplam	23.503.790	23.200.306	21.563.492	21.481.567	-0,4
İnek Sütü	21.749.342	21.370.116	19.912.135	19.961.908	0,3
Manda Sütü	63.767	63.643	43.589	43.025	-1,3
Koyun Sütü	1.101.065	1.143.762	1.067.342	933.576	-12,5
Keçi Sütü	589.617	622.785	540.426	543.058	0,5

Kaynak: TÜİK

4.1.1 Büyükbaş Süt Üretimi

Büyükbaş süt üretimi 2023 yılında önceki yıla göre %0,2 artışla 20.004.933 ton gerçekleşmiştir. Büyükbaş sütü üretiminde manda sütünün payı sadece %0,20'dir.

İllere göre süt üretimine bakıldığında 2022 yılında büyükbaş süt üretiminin yaklaşık %23'ü Konya, İzmir, Erzurum, Balıkesir, Diyarbakır illerinde yapılmakta olup manda sütü üretiminde Samsun, Diyarbakır, İstanbul, Bitlis, Tokat, Balıkesir illeri yaklaşık %50 paya sahiptir.

Kaynak: TÜİK

4.1.2 Küçükbaş Süt Üretimi

Küçükbaş sütü üretimi 2023 yılında önceki yıla göre %8,15 azalarak 1.476.637 ton olarak gerçekleşirken, keçi sütü üretiminde %0,4 artış, koyun sütü üretiminde %12,5'lik düşüş olmuştur.

İllere göre süt üretimine bakıldığında 2022 yılında küçükbaş sütü üretiminin %25'i Van, Şanlıurfa, Konya, Diyarbakır ve Mersin illerinden sağlanmaktadır. Koyun sütü üretiminde Van, Konya, Şanlıurfa, Diyarbakır; keçi sütü üretiminde Mersin, Antalya ve Şırnak en önemli illerdir.

Kaynak: TÜİK

4.1.3 Süt Sığırcılığı İşletmeleri

Ülkemizde 2022 yılında 1.137.446 olan süt sığırcılığı işletme sayısı %3,16 azalarak 2023 yılı itibariyle yaklaşık 1.101.389 adet olup bunların %52,8'i 1-5 baş hayvana sahip işletmeler oluştururken 50 baş ve üzeri işletmeler sadece %3,8'ini oluşturmaktadır. Bu işletmelerdeki toplam hayvan sayısı ise önceki yıla göre %4,8 azalarak 11.653.793 baş olmuştur.

Tablo 52: Türkiye’de Süt İşletme Sayıları ve Oransal Dağılımı (2023)

Kapasite Aralığı	İşletme Sayısı (Adet)	İşletmelerin Kapasitelere Göre Dağılımı (%)	Hayvan Sayısı (Baş)	Hayvan Mevcudunun Kapasitelere Göre Dağılımı(%)
Kapasite 1-5	582.498	52,89	1.563.185	13,41
Kapasite 6-10	219.210	19,90	1.685.711	14,46
Kapasite 11-20	168.146	15,27	2.454.406	21,06
Kapasite 21-30	61.633	5,60	1.529.527	13,12
Kapasite 31-40	28.038	2,55	979.269	8,40
Kapasite 41-50	14.758	1,34	664.298	5,70
Kapasite 51-100	20.753	1,88	1.395.263	11,97
Kapasite 101-200	4.888	0,44	648.627	5,57
Kapasite 201-500	1.136	0,10	323.075	2,77
Kapasite 500 Baş ve Üzeri	329	0,03	410.432	3,52
Toplam	1.101.389	100	11.653.793	100

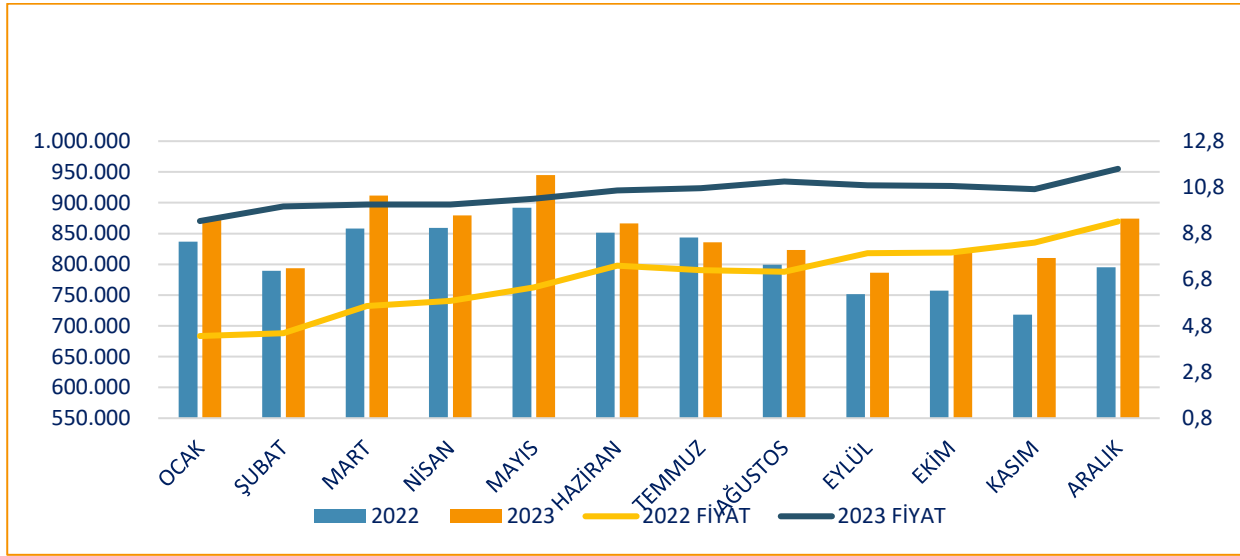
Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

Kapasitelerine göre süt işletmelerine bakıldığında 2023 yılında hayvan sayısı en fazla olan işletme ölçeği 11-20 baş arası olmuştur. Bütün işletmelerde bulunan toplam hayvan sayısının %21,06’sı 11-20 baş arası işletmelerde bulunduğu görülmektedir.

4.1.4 Süt Üretiminde Dönemsel Arz

Sanayiye aktarılan süt miktarı üzerinden oluşturulan arz grafiğine göre; ülkemizde Mart-Haziran dönemi, süt arzının en yüksek olduğu dönemdir. Arz fazlalığı oluşan dönemlerde Çiğ Sütün Değerlendirilmesine Yönelik Destekleme Uygulaması Esasları Tebliği ile arz fazlası sütün 2016 Mart ayı itibariyle ESK tarafından süt tozuna dönüştürülerek süt fiyatlarında istikrar sağlanması hedeflenmiştir. 2023 yılında yaklaşık 22.057 ton çiğ süttten, 1.783 ton yağsız süt tozu elde edilmiştir

Grafik 50: 2022-2023 Yılları Sanayiye Aktarılan Süt Miktarı ve Süt Üretici Fiyatı

Kaynak: TÜİK

4.1.5 Süt Ürünleri Üretimi

Ülkemiz gıda sanayi üretim değeri içinde süt ve süt ürünlerinin payı yaklaşık %15'tir. Entegre süt işletmeleri tarafından 2023 yılında sanayiye aktarılan süt miktarı yaklaşık 10,2 milyon ton ile önceki yıla göre %4,8'lik artış gerçekleşmiştir.

Ülkemizde üretilen sütün çoğunluğu içme sütü, yoğurt ve ayran olarak değerlendirilmektedir. 2023 yılında içme sütü üretimimiz önceki yıla göre %1,4 artışla yaklaşık 1,5 milyon ton olmuştur. Süt ürünleri üretiminde en fazla artış %35,7 ile karışık sütlerden elde edilen peynir üretiminde gerçekleşmiştir.

Tablo 53: 2019-2023 Yılları Arası Türkiye Toplanan Süt Miktarı ve Süt Ürünleri Üretimi (Ton)

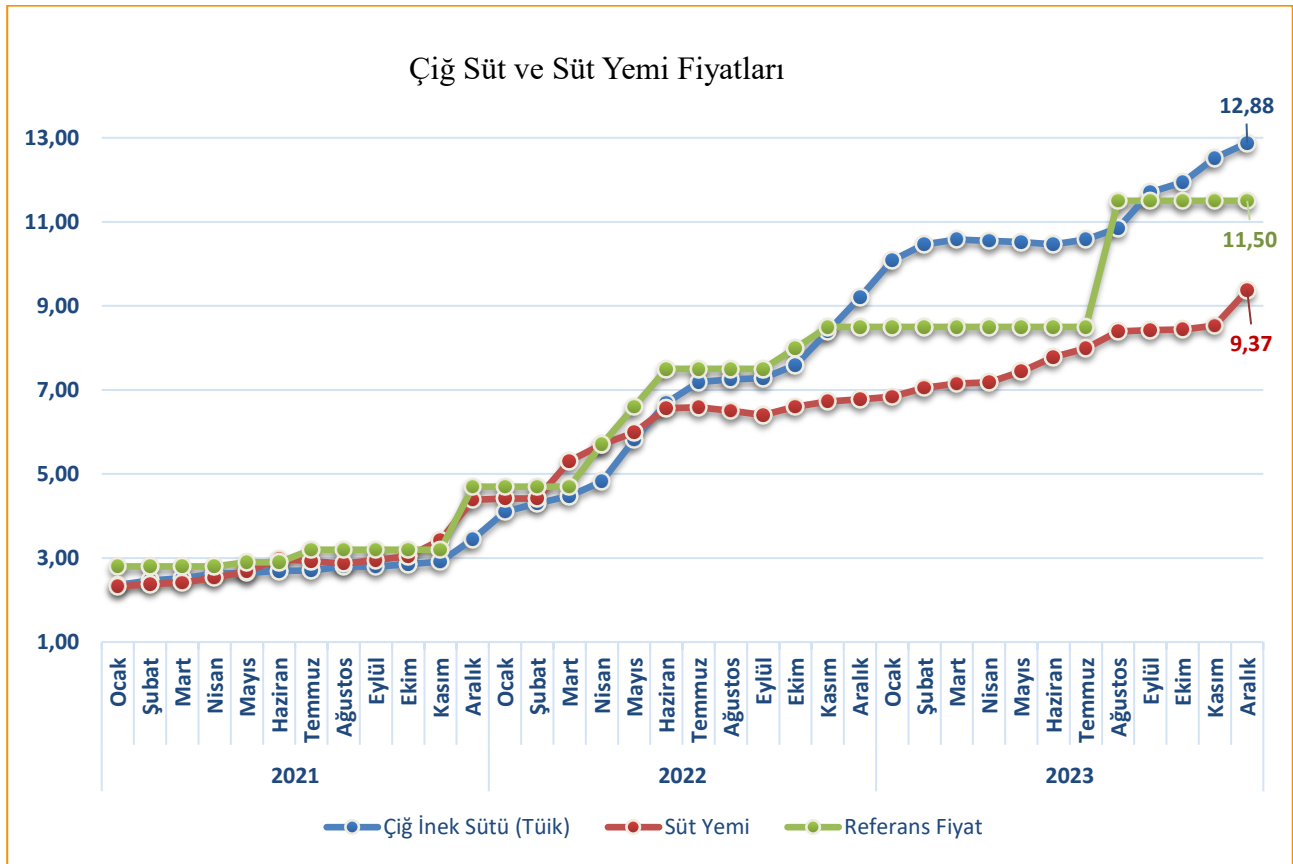
Ton	2019	2020	2021	2022	2023	2022/23 Değeri %
Toplanan İnek Sütü	9.506.026	9.841.058	10.051.893	9.750.801	10.218.997	4,8
İçme Sütü	1.468.616	1.613.142	1.523.164	1.496.559	1.518.370	1,4
Yoğurt	1.136.043	1.113.782	1.125.959	1.169.320	1.219.578	4,2
İnek Peyniri	671.497	739.774	736.095	702.867	771.067	9,7
Ayran	698.330	587.831	716.882	766.278	829.548	8,2
Yağsız Süt Tozu	66.513	69.470	85.866	89.227	67.659	-24,1
Tereyağı	73.656	78.610	84.825	95.655	87.060	-8,9
Yağlı Süt Tozu	34.508	35.571	41.219	45.387	45.288	-0,2
Kaymak	39.018	41.514	41.187	31.949	29.162	-8,7
Diğer Peynir	28.106	27.173	27.412	19.872	26.972	35,7
Krema	27.032	32.293	39.266	56.475	68.954	22

Kaynak: TÜİK

4.2 Çiğ Süt ve Süt Yemi Fiyatları

Çiğ süt üretiminde 2021 yılında kalitenin artırılması ve üretici gelirlerinin yükseltilmesi ile süt ürünleri üretiminde verimliliğin sağlanması amacıyla çiğ sütün tavsiye fiyatı kalite esaslı açıklanmıştır. 15 Ekim 2022 tarihinde geçerli olan 8,50 TL/lit çiğ süt tavsiye fiyatı 1 Ağustos 2023 tarihinde 11,5 TL/lit olarak belirlenmiştir. 22 Ocak 2024'ten itibaren ise çiğ süt tavsiye fiyatı 13,5 TL/lit olarak uygulanmıştır. Tavsiye satış fiyatları üreticinin eline litre başına net geçecek şekilde (çiğ süt desteği hariç) belirlenmiştir. 15 Nisan 2024'te Ulusal Süt Konseyi Yönetim Kurulu'na yapılan toplantı sonucunda ise 1 Mayıs 2024'ten itibaren geçerli olacak şekilde çiğ süt tavsiye fiyatı 14,65 TL/lit olarak belirlenmiştir.

Grafik 51: 2021-2023 Yılları Arası Çiğ Süt, Süt Yemi ve Referans Fiyat Grafiği

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, TÜİK,USK

Not: Yem fiyatları perakende satış fiyatı olarak hesaplanmıştır.

4.3 Fiyatlar

4.3.1 Üretici ve Tüketici Süt Fiyatları

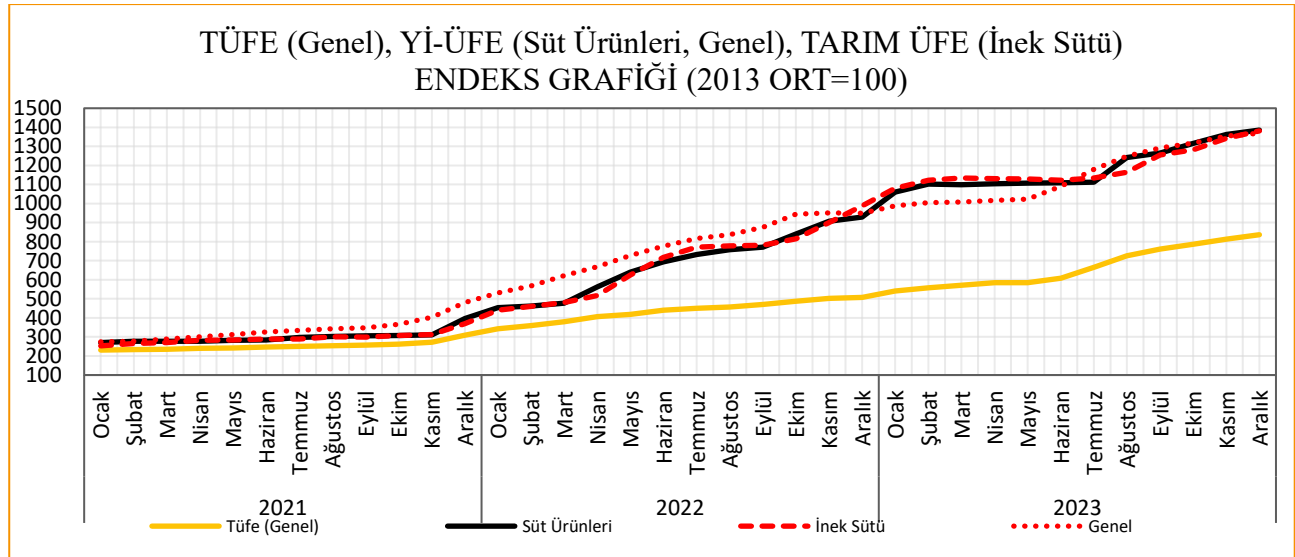
2023 yılında süt ürünleri tüketici fiyatlarında artışlar görülmüştür. UHT süt fiyatında %43,02, yoğurt fiyatında %67,34, kaşar peynir fiyatında %70,46, tereyağı fiyatında %54,3 ve beyaz peynir fiyatında %78,83 oranında artış gerçekleşmiştir.

Tablo 54: 2019-2023 Yılları Arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon

KG/TL	2019	2020	2021	2022	2023	2022/2023 Değişim %
İnek Sütü	1,75	2,17	2,74	9,21	12,88	39,84
Süt (UHT)	4,37	5,07	6,70	19,2	27,46	43,02
Kaşar Peyniri	34,97	41,32	52,37	139,89	238,47	70,46
Beyaz Peynir	25,98	30,69	31,15	91,48	163,6	78,83
Yoğurt	5,75	6,41	8,32	21,37	35,76	67,34
Tereyağı	53,41	60,27	71,85	168,12	259,41	54,3

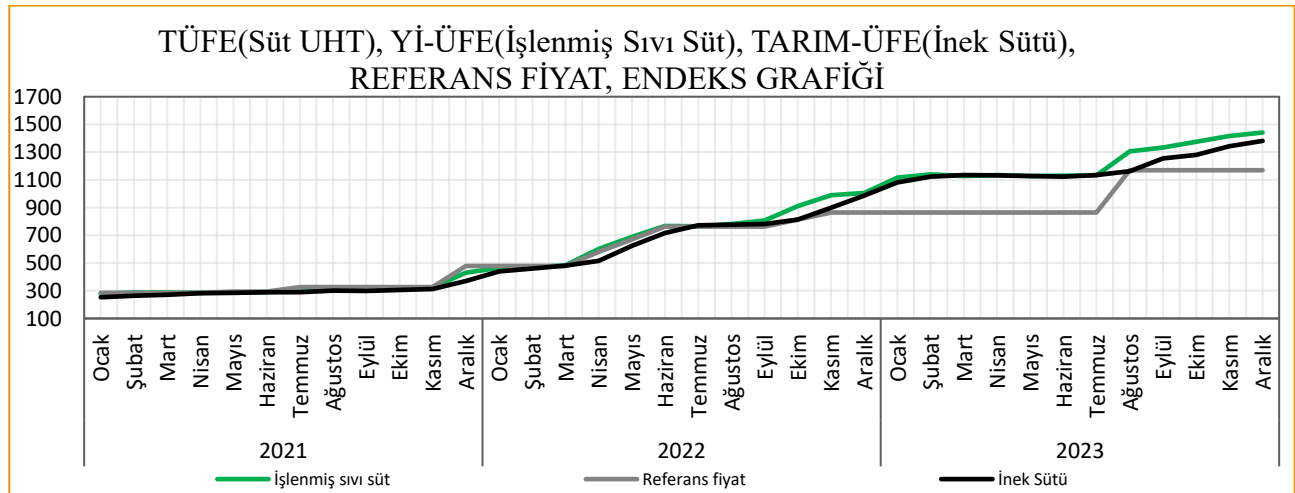
Kaynak: Et ve Süt Kurumu

Grafik 52: 2021-2023 Yılları Arası Aylık Süt ve Süt Ürünleri TÜİK Verileri ve Endeks Grafiği

Kaynak: TÜİK

Grafik 53: 2021-2023 TÜFE, Yİ-ÜFE, TARIM-ÜFE ve Referans Fiyat Verileri Endeksi

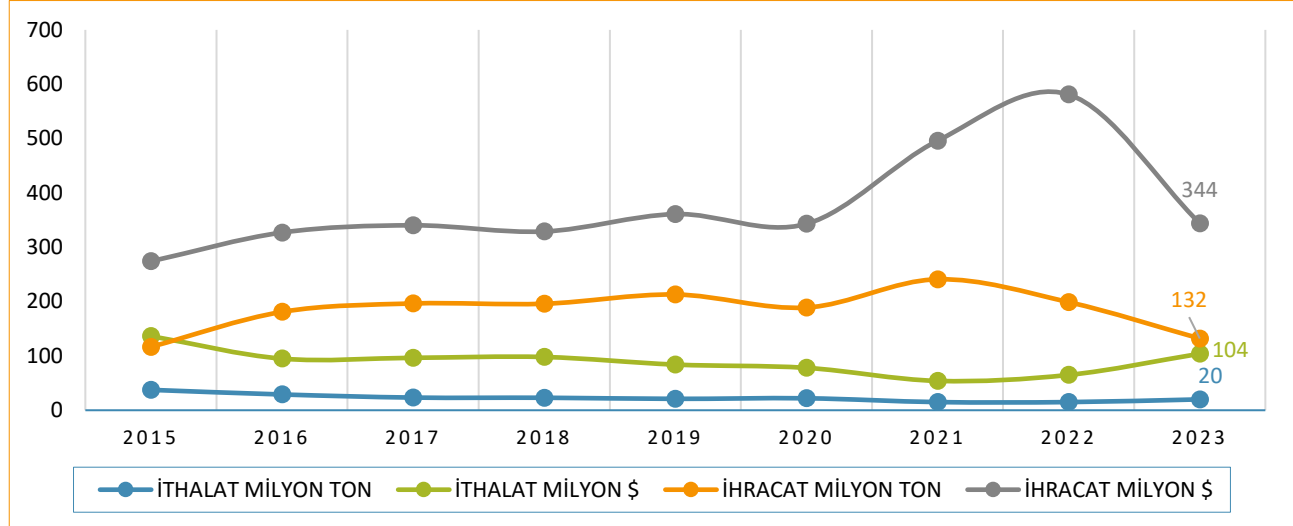

Kaynak: TÜİK

4.3.2 Dış Ticaret

Süt ve süt ürünleri ihracatımız son 15 yılda 2015 ve 2023 yılları hariç artış göstermiştir. 2023 yılı net dış ticaretimiz 239.890 milyon dolar olmuştur. Süt ve süt ürünlerinde net ihracatçı olduğumuz en önemli ürünler süt kreması, süt tozu, yoğurt, ayran, peynir altı suyu, peynir ve dondurmadır.

Grafik 54: 2015-2023 Süt ve Süt Ürünleri Dış Ticaret Grafiği

Kaynak: TÜİK

Süt ürünleri ithalatımız 2023 yılında önceki yıla göre %60 artışla 104 milyon dolar gerçekleşmiş, bu değer yaklaşık %43'ünü 45 milyon dolar ile peynir oluşturmuştur. 2022-2023 döneminde tereyağı ithalatımız miktar bazında %30 artarak 5 milyon 882 ton olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde miktar bazında dondurma ithalatımız ise %14 artmıştır. 2023 yılında peynir ithalatımızın tamamına yakını KKTC, İrlanda, İtalya, Birleşik Krallık ve Danimarka'dan gerçekleştirilmiştir. Peynir ithalatımızın %44'ünü KKTC'den hellim, kaşar ve lor peyniri türleri olarak yapılmaktadır. % 17,7'lik payı ile İrlanda ve %11'lik payı ile de İtalya peynir ithalatı yaptığımız ülkeler arasında yer almaktadır. 2023 yılında yaklaşık 344 milyon dolar olan süt ve süt ürünleri ihracatımızın (miktar olarak) %31'ini peynir, %27'sini peynir altı suyu ve %16'sını dondurma ihracatı oluşturmuştur. 2023 yılında yapılan 192 milyon dolarlık toplam peynir ihracatımızın yaklaşık %45'i Irak, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'a yapılmıştır. Diğer süt ve süt ürünleri ihracatımızın önemli parçaları olan süt ve krema ihracatımız geçen yıla göre %1 artarak 23,4 milyon dolar, peynir altı suyu ihracatımız ise %46 azalarak yaklaşık 30 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

4.4 Tüketim

4.4.1 Kişi Başı Süt Tüketimi

Ülkemizde üretilen sütün sadece yaklaşık %47,5'inin sanayiye aktarılması nedeniyle kayıt dışı üretim %52,4 civarındadır. Kayıt dışılığın yüksek olması nedeniyle tüketim verileri net olarak hesaplanamamaktadır. TÜİK detaylı süt ürünleri üretiminde açıklanan rakamlara göre 2023 yılı içme sütü tüketimi 17,8 kilogramdır.

5 ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ

5.1 Tarihçe

Et ve Balık Kurumu 01.10.1952 tarihinde K/871 Sayılı Kararname ile 40 milyon lira sermayeli ve Ticaret Bakanlığına bağlı 233 sayılı KHK hükümlerine tabi bir İktisadi Devlet Teşekkülü olarak kurulmuştur.

İlk et kombinası 1953 yılında Erzurum'da hizmete açılmış ve müteakip yıllarda açılan 28 adet et kombinası, 2 adet tavuk kombinası, 2 adet et işletme ünitesi, 1 adet balık mamulleri fabrikası ve 1 adet soğuk hava deposu olmak üzere üretim ve muhafazaya yönelik iş yeri sayısı 35'e ulaşmıştır.

1990 yılında Erzincan Gıda Maddeleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'nin % 99.8'lik payı Kurumumuz tarafından alınarak Kurumun bağlı ortaklığı haline getirilmiştir.

Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü 20.05.1992 tarih ve 92/3088 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile özelleştirme kapsamına alınmış ve Yüksek Planlama Kurulunun 22.01.1993 tarih ve 93/2 sayılı Kararı ile "Et ve Balık Ürünleri A.Ş." haline dönüştürülmüştür.

Şirketin yeniden yapılanması, AB normlarına uygun olarak hayvancılık sektöründe düzenleyici ve destekleyici bir rol üstlenmesi amacıyla, Özelleştirme Yüksek Kurulunun 26.08.2005 tarih ve 2005/104 sayılı Kararı ile Kurumumuz özelleştirme kapsam ve programından çıkartılarak eski statüsüne iade edilmiştir.

13 yıllık özelleştirme sürecinde Et ve Balık Kurumunun 19 işletmesi satılmış, 5 işletmesi resmi kurumlara devredilmiş, 3 işletmesi ise kapatılmış ve 8 kombina ile faaliyetlerine devam etmiştir.

06.10.2005 tarih ve 25958 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kararla da Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (Tarım ve Orman Bakanlığı) ile ilişkilendirilmiştir.

2006 yılında Ağrı Et Kombinası, Ağrı İl Özel İdaresinden devralınarak modernizasyon ve otomasyon çalışmaları tamamlanarak hizmete açılmıştır,

Yozgat Belediyesinden devredilen Yozgat Entegre Et ve Süt İşleme Tesisinin et bölümü modernize edilerek 2011 yılında Yozgat Et Kombinası hizmete açılmıştır.

2013 yılında 28630 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2013/4553 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğünün adı "Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü" olarak değiştirilmiş ve faaliyet konularına süt ilave edilmiştir.

Yüksek Planlama Kurulunun 26.08.2014 tarihli ve 2014/T-14 sayılı Kararıyla onaylanan "Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü Ana Statüsü" 25 Eylül 2014 tarih ve 29130 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

2011 yılında Denizli Belediyesinden devralınan mezbahana yıkılarak yerine inşa edilen Denizli Et Kombinası 2014 yılında hizmete açılmıştır.

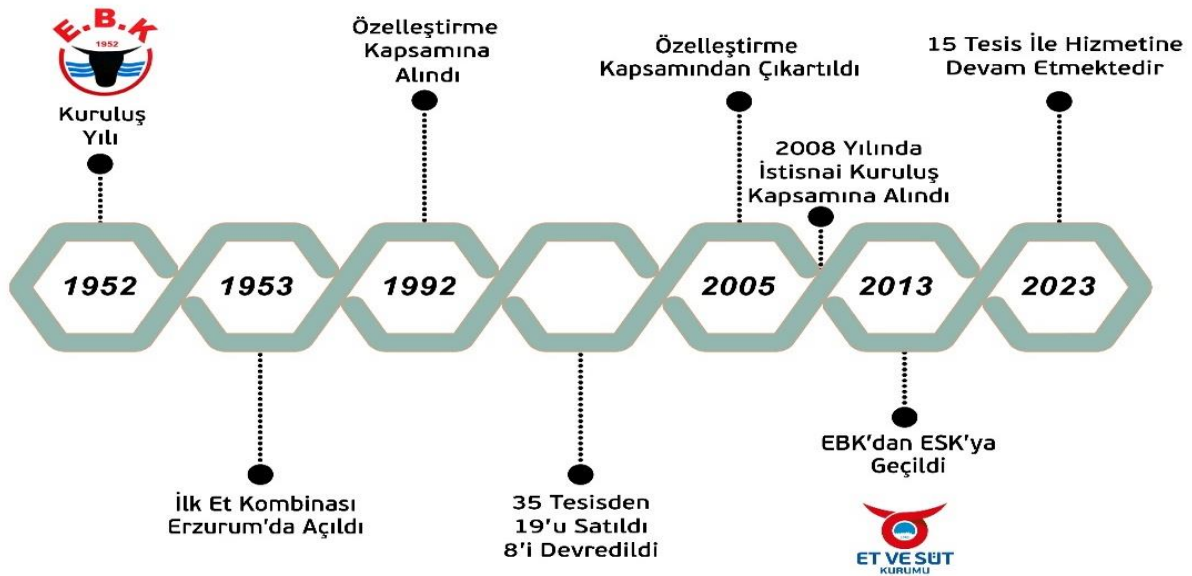
2012 yılında Erzincan İl Özel İdaresinden devir alınan Entegre Kanatlı Hayvan Kesim Tesis alanı içerisine inşa edilen Erzincan Tavuk Kombinası 2016 yılında hizmete açılmıştır.

2015 yılında Sivas İl Özel İdaresinden devralınan Sivas Et Kombinası modernizasyon ve otomasyon çalışmaları tamamlanarak 2017 yılında faaliyete geçirilmiştir.

2010 yılında Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile mevcut kombina arsası karşılığında takas etmek suretiyle Erzurum Büyükşehir Belediyesince yaptırılan yeni kombina 2017 yılında hizmet vermeye başlamıştır.

Trakya bölgesindeki askeri birlikler ve diğer kurumlara et sevkiyatını daha da kolaylaştıran; depolama ve parçalama faaliyetleri gerçekleştiren İstanbul Et İşletme Müdürlüğü ile şehir merkezinin dışında yapılan yeni Van Et Kombinasının 2019 yıl sonu itibariyle yapımları tamamlanarak faaliyete geçirilmiştir.

2018 yılında yapımına başlanılan Yozgat Süt İşletme Müdürlüğü ve Karadeniz Bölgesinin ekonomisine ve hayvancılığının geliştirilmesine katkı sağlayarak önemli bir katma değer oluşturması planlanan Trabzon Et Kombinasının inşaatı tamamlanmış olup 2022 yılı içerisinde faaliyet geçirilmiştir.

5.2 Kurumun Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları

Kurumun temel amacı Ana Statüsünün 5 inci maddesinin birinci fıkrasında; “Hayvansal ürünler, et, süt ve balık piyasasında ekonomik gereklere uygun olarak, verimlilik ve kârlılık ilkeleri çerçevesinde, kamu yararını da gözeterek faaliyette bulunmak, sektörde tam rekabet koşullarının oluşmasına katkı sağlamaktır.” şeklinde tanımlanmıştır.

Et ve Süt Kurumunun yetki, görev ve sorumlulukları ESK Ana Statüsünün 5 inci maddesinin ikinci fıkrasında “*Teşekkülün amaç ve faaliyetleri*” başlığı altında belirlendiği şekilde;

Kesimlik ve besilik hayvan satın almak, satmak, kesim öncesi beslemek/besletmek, gerektiğinde ithal veya ihraç etmek, kırmızı et, balık, kümes hayvanları, süt ve süt ürünlerini satın almak veya satmak, gerektiğinde ithal veya ihraç etmek, işleyerek mamul hale getirmek, yan ürünlerini üretmek ve bunları muhafaza etmek, iç ve dış piyasada satmak.

Erken/geç kesim imkânı verecek kademeli fiyat uygulaması yapmak.

Hayvansal ürünler, et, süt ve balık piyasasında, gıda güvenliği çerçevesinde, kalite standardını ve/veya belirli vasıfta hayvan ırklarını teşvik edici kademeli fiyat uygulamalarına yönelik politikalar uygulamak.

Kamuya veya özel sektöre ait firmalarla teknik iş birliği ve her türlü sınaî mülkiyete dair anlaşmalar yapmak, yurt içinde ve yurt dışında faaliyet konularıyla ilgili tesislerin kurulması ve işletilmesi için taahhütlere girmek, yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişilerle kendi faaliyet konuları ile ilgili işbirliği ve ortaklık anlaşmaları yapmak, kurulmuş olan şirketlere iştirak etmek veya yeni şirketler kurmak.

Teşekkülün temel amacı çerçevesinde; bütün sektör paydaşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının piyasadaki gelişmeler ve alınacak tedbirlere yönelik olarak talep ve önerilerinin değerlendirileceği istişare toplantıları yapmak, sektörün gelişmesine katkı sağlamak.

Kamu kurum ve kuruluşlarının hayvancılık, et, süt ve balık üretimi ve ticaretine yönelik teşvik ve destekleme faaliyetlerinde işbirliği yapmak, bu kurumların teşvik ve destek içeren program ve projelerinin hazırlanmasında ve uygulanmasında görev almak.

Faaliyet konuları ile ilgili yurt içinde veya yurt dışında;

a. Her türlü müşavirlik hizmeti vermek veya almak, eğitim, yayım, etüt, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak, ulusal ve uluslararası piyasa ve borsaları takip edebilmek için her türlü teknik altyapıyı kurmak veya kurdurmak.

b. Tesisler kurmak, işletmek, satın almak, satmak, kiraya vermek, mevcut veya yeni inşa edilecek tesisleri kısa veya uzun süreli kiralamak, bunlarla ilgili taahhüt ve müşavirlik hizmetlerini yapmak ve yaptırmak.

c. Gerekli her türlü malzemeyi temin ve tedarik etmek.

ç. Ticaretle iştigal etmek, alım ve pazarlama faaliyetleri kapsamında mümessillikler, irtibat büroları, satış mağazaları, pazarlama şirketleri kurmak, ana bayilik ile bayilikler vermek.

d. Müesseseler, bağlı ortaklıklar ve iştirakler kurmak.

e. Her türlü taşımacılık, tahmil-tahliye, kesim, parçalama veya işleme, bakım-onarım ve benzeri hizmetleri yapmak veya yaptırmak, bunlar ile ilgili hizmet satın almak.

f. Hurda ve atıl vaziyetteki taşınır ve taşınmazları satmak.

Yukarıda yazılı işlerden herhangi birinin yapılması amacıyla tesisler kurmak, işletmek, taşınır ve taşınmaz mallar satın almak ve satmak, kiraya vermek veya kiralamak, kendisinin veya iştiraklerinin borç ve alacakları için leh ve aleyhte ipotek, rehin vermek ve almak, gayrimenkulleri üzerinde diğer aynı hakları tesis etmek, iştiraklerine kefil olmak, bu amaçlar için gerekli olan her türlü işlemi yapmak.

Teşekkül, yukarıda sayılan her türlü iş ve işlemleri bizzat veya müessese, bağlı ortaklık, iştirakler, ortaklık anlaşmaları ile ve/veya mal ve hizmet alımı yöntemi ile yapar veya yaptırır.

5.3 Misyon ve Vizyon

VİZYON MİSYON

5.4 Teşkilat Yapımız

5.4.1 Merkez Teşkilatı

Merkez teşkilatı; yönetim kurulu, genel müdürlük, denetim hizmet birimi, danışma hizmet birimleri, ana hizmet birimleri ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşmaktadır.

- Yönetim Kurulu

- Genel Müdürlük

- Genel Müdür
- Genel Müdür Yardımcıları
- Özel Büro Şube Müdürlüğü

- Denetim Hizmet Birimleri

- Teftiş Kurulu Başkanlığı
- İç Denetim Birim Başkanlığı

- Danışma Hizmet Birimleri

- Hukuk Müşavirliği
- Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı
- Piyasa İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı

- Ana Hizmet Birimleri

- Alım ve Üretim Dairesi Başkanlığı
- Ticaret ve Pazarlama Dairesi Başkanlığı
- Süt İşleri Dairesi Başkanlığı

- Yardımcı Hizmet Birimleri

- İnsan Kaynakları ve Yönetim Geliştirme Dairesi Başkanlığı
- Mali İşler ve Muhasebe Dairesi Başkanlığı
- Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı
- Teknik İşler Dairesi Başkanlığı
- Destek Hizmetler Dairesi Başkanlığı
- Basın Müşavirliği
- Kalite Yönetim Sistemleri Şube Müdürlüğü

5.5 Satış Mağazaları

Kurum mağazalarının devam ettirilmesinde, kârlılıktan ziyade kamu yararı ve piyasa fiyatlarına olumlu etkisi göz önünde bulundurulmuştur.

Kurumumuz 2023 yılında 14 ilde faaliyet gösteren 19 adet satış mağazası ile perakende sektörde halkımıza hizmet vermiştir (Tablo 56).

Tablo 56: Kurum Satış Mağazalarımız

Kurum Satış Mağazalarımız	
1. Adana Et Komb. Müd. Satış Mağazası	11. Erzincan Tavuk Komb. Satış Mağazası
2. Ağrı Et Komb. Müd. Satış Mağazası	12. Erzurum Et Komb. Müd. Satış Mağazası
3. Ankara Sincan Et Komb. Satış Mağazası	13. Erzurum Gez Satış Mağazası
4. Ankara Yüzüncüyıl/Merkez Satış Mağazası	14. İstanbul Beylikdüzü Satış Mağazası
5. Ankara Ulus Satış Mağazası	15. İzmir Karşıyaka Satış Mağazası
6. Ankara Kızılay Satış Mağazası	16. Sakarya Et Komb. Müd. Satış Mağazası
7. Bingöl Et Komb. Müd. Satış Mağazası	17. Sivas Et Komb. Satış Mağazası
8. Denizli Et Komb. Satış Mağazası	18. Van Et Komb. Satış Mağazası
9. Diyarbakır Et Komb. Müd. Satış Mağazası	19. Yozgat Et Komb. Satış Mağazası
10. Diyarbakır Et Komb. Müd. Kayapınar Satış Mağazası	

5.6 Satın Alma Faaliyetleri

5.6.1 Alım Faaliyetleri

Kurum tüm besicilerin büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesim taleplerini karşılamak için 13 adet kombinanın yanı sıra kombinanın olmadığı illerde kesim için özel sektöre ait kesimhanelerde piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda hizmetlerini sürdürmektedir.

Tablo 57: Alım Faaliyetleri (2019-2023)

Ürün/Yıl	2019	2020	2021	2022	2023
Sığır (baş)	248.203**	34.178*	32.511*	49.902*	45.316
Yıllık Değişim %	-57,1	-85,9	-4,9	53,5	-9,2
Koyun-Kuzu (baş)	420	712	11.970	78.256	37.543
Yıllık Değişim %	-99,8	69,5	1581,2	553,7	-52,03
Kanatlı (adet)	5.370.350	4.064.047	5.123.575	6.830.929	7.279.996
Yıllık Değişim %	20,6	-24,3	26,1	33,3	6,6

*Büyükbaş hayvan alımlarına kurbanlık dâhil edilmiştir (2020-2023).

**Piyasa regülasyonu dönemleri (2019).

Kurumumuzun alım faaliyetleri incelendiğinde; yıl içerisinde 43.516 büyükbaş, 37.543 küçükbaş ve 7.279.996 adet kanatlı hayvan alımı yapıldığı görülmektedir. 2023 Yılı Vekâletle Kurban Kesim Kampanyası dâhilinde Türk Kızılay Genel Müdürlüğü adına 1.800 adet kurbanlık alımı gerçekleştirilmiştir.

Süt piyasalarındaki çiğ süt fiyatının, Ulusal Süt Konseyi tarafından belirlenen çiğ süt tavsiye fiyatının altına inmesini engellemek amacıyla 2016 yılından itibaren piyasalardaki süt arzının fazlalığından dolayı fiyatları regüle etmek ve damızlık sığırların kesime sevkini engellemek için süt piyasasında regülasyon alımları başlatılmıştır.

24 Mart 2016 tarihinde başlayan ve her yıl uygulanan çiğ süt regülasyonu, süt üreticisi birlik ve kooperatiflerle sözleşme yapılarak yürütülmektedir. Et ve Süt Kurumu 2016-2021 yılları arasında süt üreticisi birlik ve kooperatifler aracılığı ile toplam 1.169.637 ton çiğ süt karşılığı olan 97.469 ton yağsız süt tozu alımı gerçekleştirmiştir.

2022 yılı içerisinde süt regülasyonu faaliyeti olmamıştır. 2023 yılında regülasyon faaliyetleri kapsamında 22.057 ton çiğ süttan 1.783 ton yağsız süt tozu alımı gerçekleştirmiştir.

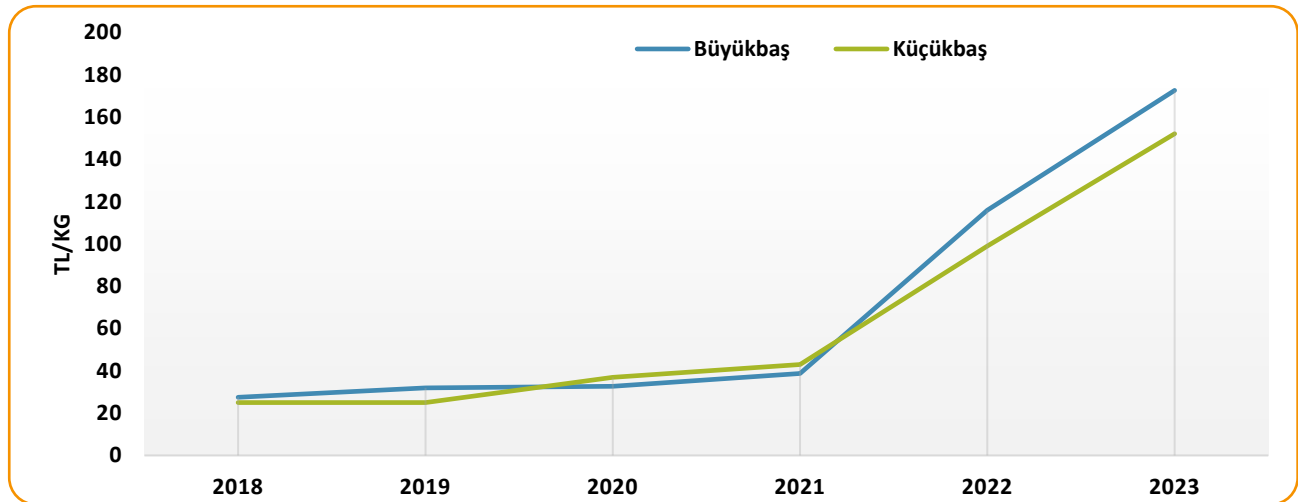
5.6.2 Ortalama Alım Fiyatları

Et ve Süt Kurumu, besiciyi korumak ve hayvancılığın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla besicilerin üretim maliyetlerini göz önüne alarak hayvan alım fiyatlarını düzenli olarak güncellemekte olup besicilere pazar ve alım garantisi sunmaktadır. Tablo 58’de görüldüğü üzere; Et ve Süt Kurumu dana karkas alım fiyatlarını 2023 yılında %48,8, kuzu karkas alım fiyatlarını ise %53,6 oranında artırmıştır.

Tablo 58: Alım Fiyatları (TL/Kg)

Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023
Dana Karkas	32	32,7	38,7	116	172,6
Yıllık Değişim Oranı (%)	16,4	2,2	18,3	199,7	48,8
Kuzu Karkas	25	37	42,9	99	152,1
Yıllık Değişim Oranı (%)	0,0	48,0	15,9	130,8	53,6

Grafik 55: Yıllar İtibarıyla Alım Fiyatları (2018-2023)

5.6.3 İthal Alımlar

Kurumumuz Avrupa ülkelerinden 3.481 ton, Bosna Hersek'ten 801 ton olmak üzere 4.293 ton taze/soğutulmuş kemiksiz sığır eti ve 38.641 ton taze/soğutulmuş çeyrek karkas sığır eti, Güney Amerika ülkelerinden 56.249 baş canlı kesimlik sığır, Avrupa ülkelerinden ise 18.305 baş canlı kesimlik sığır tedarik etmiştir. Regülasyon faaliyeti kapsamında Kurumumuz tarafından tedarik edilerek piyasaya arz edilen et miktarı, ülkemizdeki toplam et üretiminin yaklaşık %2,5'i kadardır.

Tarım Alanında Alınan Tedbirlere İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine istinaden Kurumumuz tarafından tedarik edilen 1.600 baş canlı besilik sığır, 2023 yılında meydana gelen deprem nedeniyle zarar gören yetiştiricilere Bakanlığımızca ücretsiz olarak dağıtımı yapılmıştır.

5.7 Üretim Faaliyetleri

5.7.1 Et Üretim Faaliyetleri

Et ve Süt Kurumu üretim faaliyetleri 2018-2023 yılları arasında Tablo 59’da verilmiştir. Kurumumuz 2022 yılında 13.408 ton büyükbaş, 1.928 ton küçükbaş ve 12.988 ton tavuk eti üretimi gerçekleştiren; 2023 yılında ise 12.704 ton büyükbaş, 925 ton küçükbaş ve 14.076 ton tavuk eti üretimi gerçekleştirmiştir.

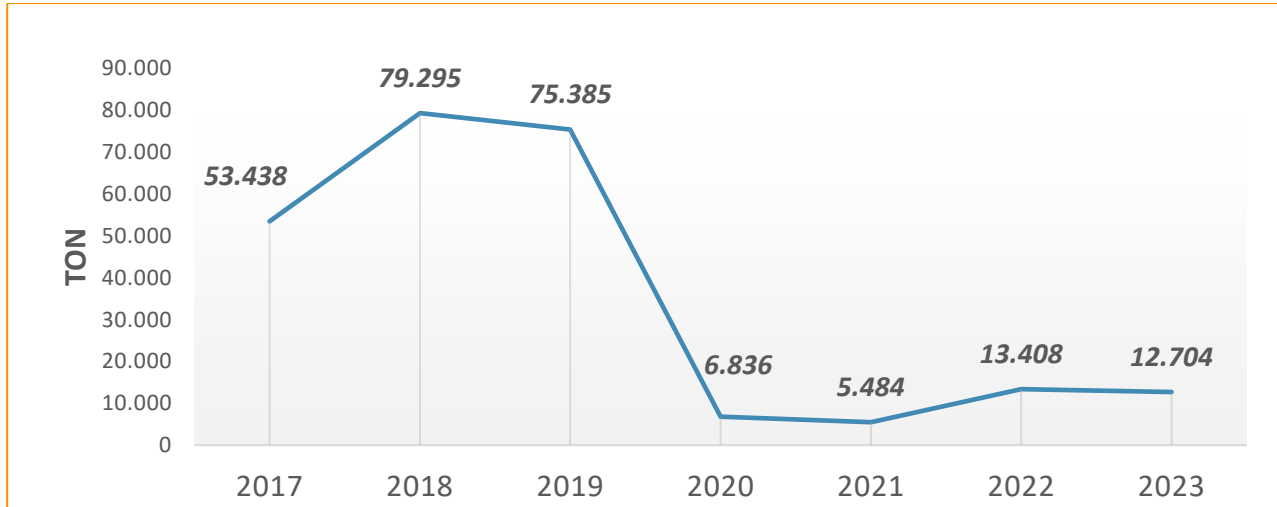
Tablo 59: Üretim Faaliyetleri (2019-2023)

Yıllar (ton)	Sığır-Manda	Koyun-Kuzu-Keçi	Tavuk
2019	75.385	8	9.736
2020	6.836	15	7.419
2021	5.484	304	9.465
2022	13.408	1.928	12.988
2023	12.704	925	14.076

5.7.2 Büyükbaş Et Üretimi

Türkiye’de 2018 yılı sonunda tüketimde ortaya çıkan daralmaya bağlı olarak arz fazlasının oluşması sonucunda piyasalarda karkas et fiyatları maliyetin altına düşmüştür. Et ve Süt Kurumu besicilerin mağduriyetini önlemek ve hayvancılığın sürdürülebilirliğine katkı sağlamak amacıyla alım fiyatlarını yükselterek yoğun bir kesim ve depolama faaliyetine girmiş bunun sonucunda stoklarında 60 bin ton et birikmiştir. Uygun koşullarda muhafaza edilen etlerin 2020 yılında yurt içinde satışına başlanmıştır.

Grafik 56: Büyükbaş Gövde Eti Üretimi (Ton) (2017-2023)

Grafik 56’da görüldüğü üzere; önceki yıllarda oluşan stok nedeniyle 2020 yılında büyükbaş gövde eti üretiminde bir düşüş yaşanmıştır. Büyükbaş gövde eti üretimi 2023 yılında 12.704 ton gerçekleşmiştir.

5.7.3 Şarküteri Üretimleri

Et ve Süt Kurumu 2023 yılı içerisinde AR-GE çalışmaları ile yeni ürünlerini geliştirerek üreticilerin hizmetine sunmaya devam etmektedir. 2022 yılında 4.934 ton olan şarküteri üretimi 2023 yılında 4.579 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 60).

Tablo 60: Şarküteri Ürünleri Üretimi (Ton)

Ürün	2019	2020	2021	2022	2023
Kavurma*	1.115	1.696	1.603	1.624	1.352
Köfteler	115	955	1.260	1.125	1.141
Şarküteri	2.890	5.887	2.268	2.185	2.086
Toplam	4.120	8.538	5.131	4.934	4.579

*Kavurma üretimi içerisinde konserve üretimi dâhildir.

5.8 Pazarlama Faaliyetleri

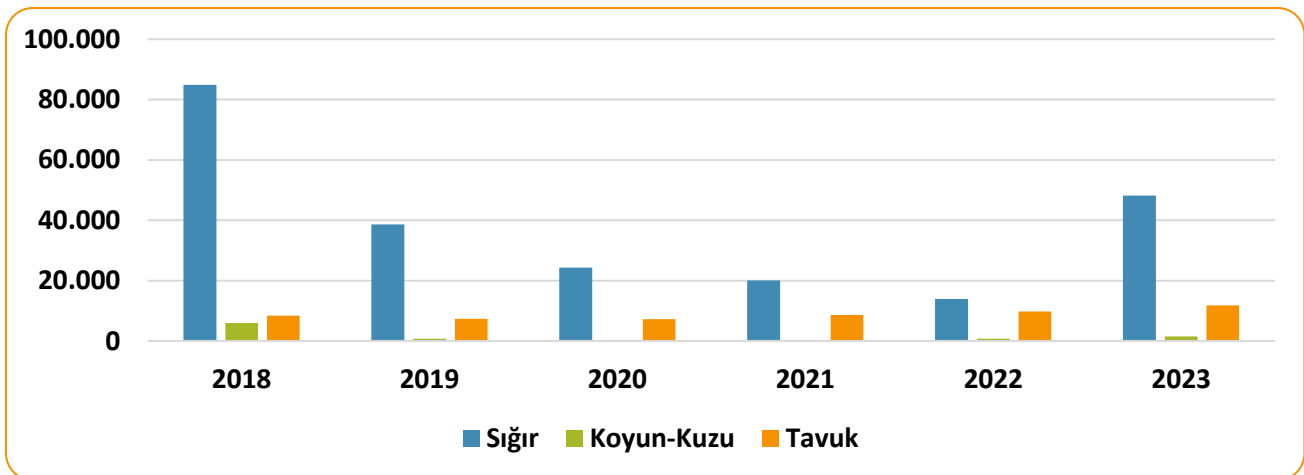
5.8.1 Satış Miktarları

Et ve Süt Kurumu satış faaliyetlerinde 2023 yılında bir önceki yıla göre sığır, koyun-kuzu ve tavuk eti satış miktarında artış yaşanmıştır (Tablo 61). Buna göre 2022 yılı kırmızı et satışı 14.603 ton, beyaz et satışı 9.763 ton iken 2023 yılında ise kırmızı et satışı 49.654 ton, beyaz et satışı ise 11.824 ton olarak gerçekleşmiştir (Grafik 57).

Tablo 61: Satış Faaliyetleri (Ton)

Yıllar	Sığır	Koyun-Kuzu	Tavuk
2018	84.925	5.983	8.389
2019	38.649	706	7.353
2020	24.320	358	7.162
2021	20.026	349	8.605
2022	13.892	711	9.763
2023	48.221	1.433	11.824

Grafik 57: Satışlar Faaliyetleri (Ton)

*Satış faaliyetine parça et satışı dâhil edilmiştir.

5.8.2 Satış ve Müşteri Dağılımı

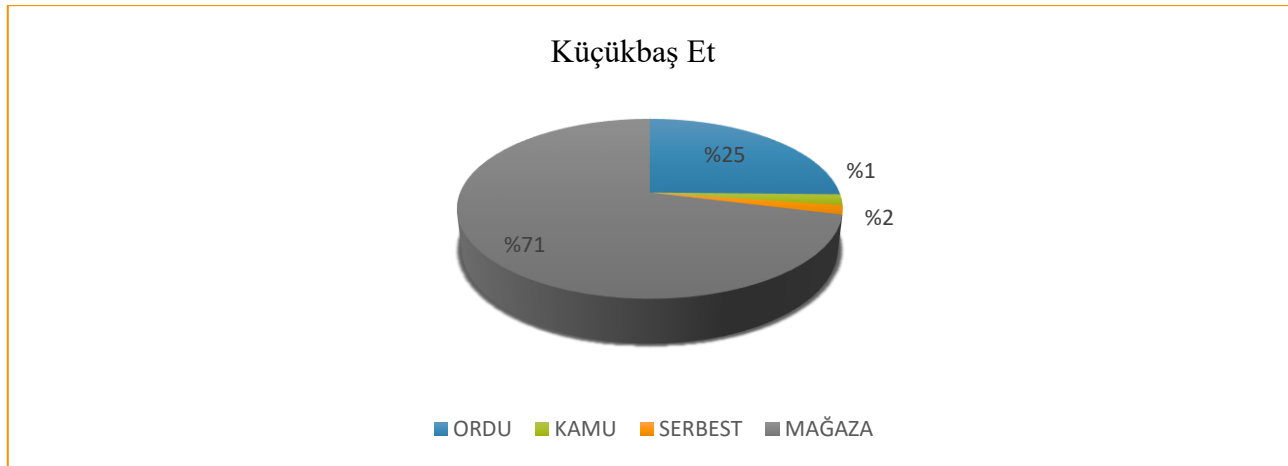
Kurumumuzca 2023 yılında gerçekleştirilen büyükbaş gövde karkas eti ve büyükbaş parça eti satışlarımız Grafik 58’de gösterilmektedir.

Grafik 58: Büyükbaş Et Satış Oranları

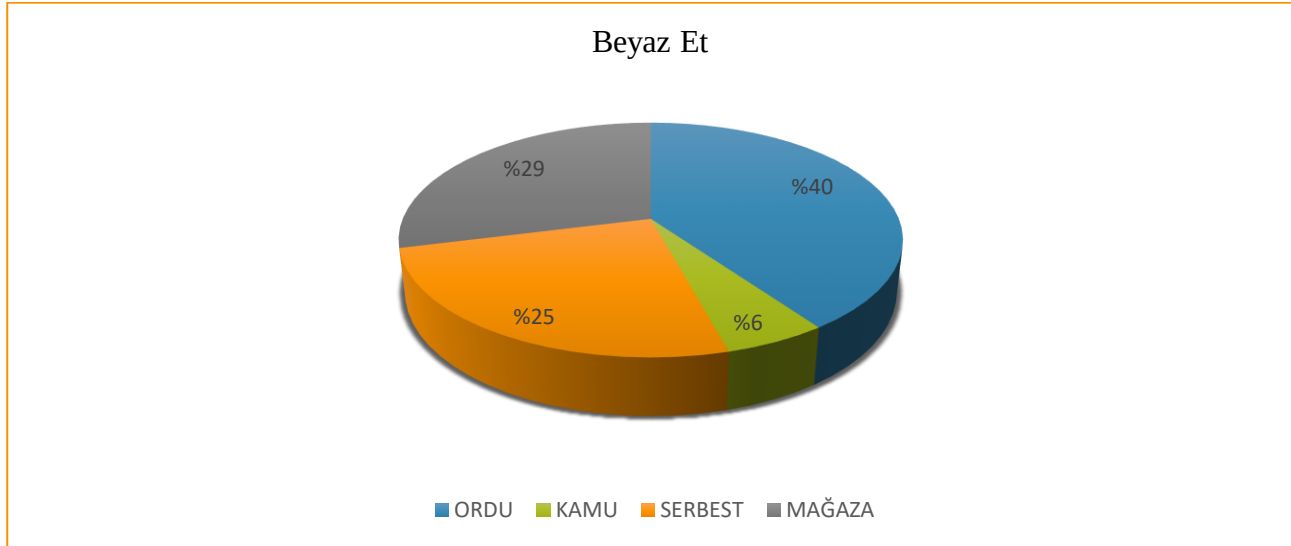

Büyükbaş parça eti satışlarımızın çoğunluğunu (%55) Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan satışlarımız oluşturmaktadır. 2023 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan parça büyükbaş hayvan eti satışları Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller kapsamında kemiksiz lop et, sığır kuşbaşı ve sığır kıyma olarak gerçekleştirilmiştir. Büyükbaş parça et satışında %30 ile Kurum Satış Mağazalarımızda satışlar gerçekleştirilirken serbest müşterilerimize (gerçek ve tüzel kişiler) %12 oranında satış yapılmıştır. Kalan %3'lük satışlarımız ise Kamu Kurum ve Kuruluşlarına yapılmıştır.

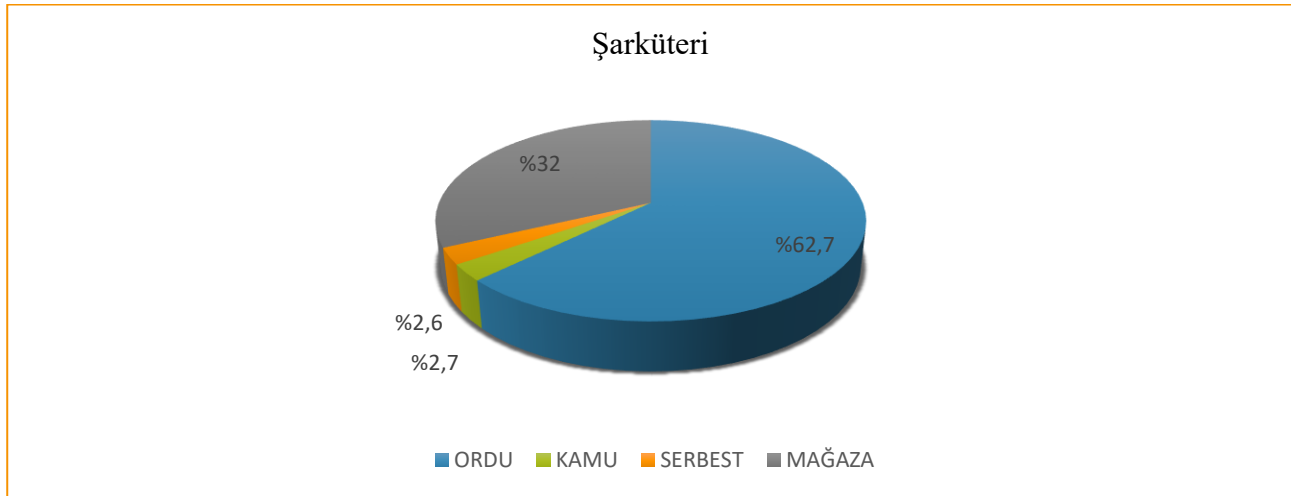
Grafik 59: Küçükbaş Et Satış Oranları

Kurumumuzca 2023 yılında küçükbaş hayvan eti satışları gövde ve parça et olarak yapılmıştır. Yapılan küçükbaş hayvan eti satışlarının %71'lik kısmı Kurum Satış Mağazalarımızda gerçekleştirilirken, %25'lik kısmı Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile imzalanan protokoller kapsamında gövde küçükbaş hayvan eti olarak gerçekleştirilmiştir. Küçükbaş hayvan eti satışlarının %2'sini serbest satışlarımız oluştururken Kamu Kurum ve Kuruluşlarına %2 oranla satışlar gerçekleştirilmiştir.

Grafik 60: Beyaz Et Satış Oranları

Kurumumuzca 2023 yılında beyaz et satışları gövde et ve parça et olarak yapılmıştır. Yapılan satışların %40'lık kısmını Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan satışlar, %29'lık kısmını Kurum Satış Mağazalarımız, %25'ni serbest satışlar (Gerçek ve Tüzel Kişiler), %6'sını ise kamu kurum ve kuruluşları oluşturmaktadır.

Grafik 61: Şarküteri Ürünleri Satış Oranları

2023 yılındaki şarküteri ürünleri satışlarının %62,7 oranında büyük çoğunluğunu Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile imzalanan protokoller kapsamında karşılanarak satışlarımız gerçekleştirilmiştir. Şarküteri ürünlerinin satışlarında Kurum Satış Mağazalarımız %32'lik oranıyla 2. Sırada yer alırken kalan %5,3'lük kısım serbest müşterilerimiz ve kamu kurum ve kuruluşlarına yapılmıştır.

6 ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Et ve Süt Kurumu, et ve süt piyasasında verimlilik ve kârlılık ilkeleri çerçevesinde kamu yararını da gözeterek faaliyette bulunmak suretiyle sektörde tam rekabet koşullarının oluşmasına katkı sağlamaktadır. ESK, gerektiğinde et ve süt fiyatlarındaki dengenin üretici ya da tüketici aleyhine bozulmasını önleyecek tedbirlerin uygulanması çerçevesinde desteklenme ve düzenleme görevini yerine getirmektedir.

1952 yılından bugüne ülkemizde et endüstrisinin kurulmasına liderlik eden Et ve Balık Kurumu yeni adıyla Et ve Süt Kurumu, hayvancılığın bir ticari sektör haline gelmesini sağlayarak veteriner hekimler kontrolünde kasaplık hayvan alım ve kesimlerini yapmakta, halk sağlığı önceliğiyle kombinalarında güvenli ve kaliteli et üretmektedir. 1993 yılında başlayan özelleştirme süreçlerinin ardından, 2005 yılında bu kapsamdan çıkarılarak yeniden yapılandırılan Kurumumuz 70 yıla yakın tecrübesiyle mevcut 13 kombinası, 1 et işletme ve 1 süt işletme tesisi olmak üzere toplam 15 adet iş yeri, 3 irtibat bürosu ve 16 satış mağazası ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

Et ve Süt Kurumu 2023 yılında da kamu yararı kapsamında kendi satış mağazalarının yanı sıra Tarım Kredi Pazarlama ve Marketçilik A.Ş. ile AOÇ satış mağazalarında da et ve et ürünlerini tüketicilere uygun fiyatla ulaştırmaya devam etmiştir.

Et ve Süt Kurumu 2023 yılında kendi kombinaları yanı sıra özel sektöre ait 18 ilde toplam 31 ayrı kesimhanede kesim hizmeti vermiştir. Ayrıca ihtiyaç olması halinde kesim, parçalama ve depolama hizmet alımına devam etmektedir. 2023 yılı Kurban Bayramı sürecinde kombinalarda Türk Kızılay'ına ve talep eden firmalara kesim ve parçama ile depolama hizmeti verilmiştir.

Et ve Süt Kurumu süt piyasasında yaşanan fiyat dalgalanmalarına karşı süt üreticilerimizi korumak, çiğ süt fiyatlarının Ulusal Süt Konseyi tarafından belirlenen tavsiye fiyatın altına inmesini engellemek, istikrarı sağlamak, damızlık sığırların kesime sevkini engellemek ve sektörde oluşan arz fazlası sütü Ulusal Süt Konseyinin belirlediği referans fiyattan alarak süt piyasasını regüle etmektedir. Bakanlığımız tarafından 2023 yılında süt regülasyonu kapsamında regülasyonun uygulanacağı dönem, bölge ve illere verilecek genel kotalar belirlenmiş olup bu Et ve Süt Kurumu bu kapsamda 1.783 ton süt tozu alımı gerçekleştirmiştir. Yozgat Süt İşleme Müdürlüğümüzün faaliyete geçmesiyle birlikte; kaşar peyniri, beyaz peynir, tereyağı, lor peyniri ve pastörize krema üretimi yapılmaktadır. Ayrıca bölge hayvancılığının gelişimine, üretici birlik ve kooperatiflerin sütçülük faaliyetlerine, yöre ekonomisine ve istihdamın artırılmasına katkı sağlanmıştır.

Tüketicilerimizin sağlıklı, güvenilir, kaliteli ürünlere uygun fiyata ulaşabilmesi için kombinalarımızda kırmızı et, beyaz et ve şarküteri ürünleri ile raf ömrü uzun ürünlerin üretimi gerçekleştirilmekte ayrıca ürün çeşitliliğimizi artırmaya yönelik tüketici odaklı AR-GE çalışmaları devam etmektedir. Bu kapsamda, Kombinalar arasında üretim planlaması (2022-2023) yapılarak; Ağrı Et Kombinasında küçükbaş hayvan eti kullanılarak hazırlanan "Ağrı Yaprak Döner", Erzurum Et Kombinasında %100 oranında koyun eti kullanılarak hazırlanan "Koyun Köfte/Pasin Izgara Köfte", Van Et Kombinasında %100 oranında don yağ ve küçükbaş hayvan eti kullanılarak hazırlanan "Van Koyun Kavurma" ve Sincan Et Kombinasında %50 oranında koyun eti ve %50 oranında

büyükbaş hayvan eti kullanılarak hazırlanan "Kasap Sucuk" üretimine başlanmıştır. Küçükbaş hayvan eti tüketimini artırmaya yönelik çalışmalar kapsamında, özendirici faaliyetlerle, işlenmiş ürünlerde küçükbaş etinin kullanılmasıyla, yapılan sözleşmelerde/protokollerinde ve mağazalarımızda küçükbaş hayvan eti satış ile başarılı çalışmalar yapılmıştır.

Hammadde tedarik maliyetlerinin azaltılması kapsamında ise kalite ve verimlilik esasına göre alımda fiyatlandırma sistemi (kesimlerinde karkas kg ve randıman esasına göre fiyatlandırma) oluşturulmuştur. Şarta tabi hayvanların Kombinalarımızda kesilmesi amacıyla üreticilere şarta tabi hayvanlar için nakliye primi ödenmesi ve taze et ihtiyacımızı karşılamak için mezbu karkas alımları gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca Kurumumuz Ana statüsünde yer alan faaliyet konularıyla ilgili olarak protokol imzalanan üniversitelerle iş birliği çerçevesinde kârlılık ve verimlilik esasıyla bilimsel projeler geliştirilmektedir.

Et ve Süt Kurumu Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen illerde, üreticilerimizin sahipsiz kalmış veya bakım imkânı olmayan hayvanları mahallinde alarak Kombinalarına sevk etmiştir. Söz konusu illerde özel alım fiyat politikasıyla 3 binin üzerinde hayvan alımı gerçekleştirmiştir.

Bölgelerindeki yetiştiricilerin çiğ sütleri de yine ESK koordinasyonu ile üretici örgütleri ve özel sektöre yönlendirilmiş, bu şekilde bölgedeki süt işletmelerinin ve yetiştiricilerin ürettiği 11 bin 90 ton üzerindeki sütün toplanarak üretime dönüştürülmesi konusunda koordinasyonu gerçekleştirmiştir.

Ayrıca tüm makine, ekipman, misafirhane ve iş gücü imkânlarıyla ilk andan itibaren, Bakanlığımız ve Afet Koordinasyon Merkezleri eş güdümünde depremzedelerin yanında olmuştur.

Et ve Süt Kurumu tarafından 93 ton et ürünü bölgeye teslim etmiştir. Stoklarında bulunan 290 bin et konservesini de AFAD koordinesi ile deprem bölgelerine sevk etmiş, bölgede 7 ton üzerinde süt ürünü dağıtımını yapmıştır. Deprem bölgesine gönderilmek üzere vatandaşlar tarafından ESK'ya verilen küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan elde edilen et ve et ürünleri de Kızılay'ın talebi doğrultusunda bölgeye ulaştırmıştır.

"Et ve Balık Kurumu" markalı ürün çeşitliliğini her geçen gün geliştiren Kurumumuz, yıl boyunca kamu kurum kuruluşları, kurum mağazaları ve diğer satış noktaları aracılığıyla tüketiciyi koruma misyonu gereği kaliteli ve ekonomik ürünlerini sofralara ulaştırmıştır.

Et ve Süt Kurumu; ülkemiz hayvancılığının gelişimini desteklemek ve üretici ile tüketici arasındaki dengeyi sağlamak amacıyla faaliyetlerine devam etmiştir. Bu kapsamda ESK, büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan alım fiyatlarını üretici maliyetlerini dikkate alarak düzenli olarak güncellemektedir. Alım fiyatlarının yanında yetiştiricilere verimlilik ve yol primleri ödenmektedir.

ESK, kırmızı et piyasasında piyasa regülasyonu yapmak, arz ve talep dengesini sağlamak, üreticilere güvenilir pazar ve fiyat garantisi sunmak, çiftlik yönetimine katkı sağlamak amacıyla verime dayalı destekleme modeli olan Sözleşmeli Besicilik Projesini 2023 yılı içerisinde uygulamaya devam etmiştir.

Et ve Süt Kurumu, üreticilerimize fiyat ve pazar garantisi, halkımıza ekonomik kaliteli et ve et ürünleri sunabilmek amacı ile faaliyetlerine devam etmektedir.

7 KAYNAKLAR

- <https://www.fao.org/faostat>
- <https://www.fao.org>
- [FAO Food Outlook 2022](#)
- <https://stats.oecd.org/>
- www.tuik.gov.tr
- www.atb.org.tr
- www.tobb.org.tr
- <https://www.bordbia.ie/>
- <https://ec.europa.eu/>
- <https://www.usda.gov/>
- <http://www.ukon.org.tr/>
- <https://www.tcmb.gov.tr/>
- <https://www.agri-outlook.org/>
- <https://www.tarimorman.gov.tr/>
- <https://www.tmo.gov.tr/>
- IDF The World Dairy Report 2022
- FAO Outlook Haziran 2023
- <https://www.clal.it/>
- <https://ulusalsutkonseyi.org.tr/>
- www.statista.com

Tarım ve Orman Bakanlığı Beştepe Kampüsü, Beştepe Mahallesi, Cumhurbaşkanlığı Bulvarı,
Alparslan Türkeş Caddesi No:7 06560 Yenimahalle / ANKARA
www.esk.gov.tr